

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNUNA
GÖRE TİCARİ İŞLETME REHNİ**

İlker ILGIN

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Kürşat GÖKTÜRK**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
TİCARET HUKUKU BİLİM DALI**

ARALIK 2023

**TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNUNA GÖRE
TİCARİ İŞLETME REHNİ**

İlker ILGIN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
TİCARET HUKUKU BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

ARALIK 2023

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İlker ILGIN

27/12/2023

TEZ ONAY SAYFASI

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Ticaret Hukuku Bilim Dalı Programı Yüksek Lisans öğrencisi tarafından hazırlanan Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre Ticari İşletme Rehni Başlıklı tez çalışması 27/12/2023 tarih ve 12.30 saatinde yapılan tez savunma sınavında aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak **KABUL** edilmiştir.

	Kabul	Ret
Başkan (Unvan/Ad-Soyad/Kurum)	☒	☐
Prof. Dr. Mehmet ÖZDAMAR Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Özel Hukuk Anabilim Dalı Ticaret Hukuku Bilim Dalı		
Üye (Unvan/Ad-Soyad/Kurum):	☒	☐
Prof. Dr. Kürşat GÖKTÜRK Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Özel Hukuk Anabilim Dalı Ticaret Hukuku Bilim Dalı		
Üye (Unvan/Ad-Soyad/Kurum):	☒	☐
Doç. Dr. Hamdi PINAR İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Özel Hukuk Anabilim Dalı Ticaret Hukuku Bilim Dalı		

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNUNA GÖRE
TİCARİ İŞLETME REHNİ

(Yüksek Lisans Tezi)

İlker ILGIN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Aralık 2023

ÖZET

Türk Medeni Kanununa göre taşınır rehni taşınır malın zilyetliğinin alacaklıya devredilmesi suretiyle kurulmakta olup, zilyetlik devredilmeden taşınır rehni kurulması istisnai bir durumdur. Teslimsiz taşınır rehninin en önemli örneği ticari işletme rehnidir. Ticari işletme rehnini düzenleyen 1474 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu, 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ile 01.01.2017 tarihinde yürürlükten kaldırılmıştır.

6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu teslimsiz taşınır rehni konusunda 1474 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunundan çok farklı bir sistem getirmiştir. Bu farklılıklar; rehnin tarafları, kurulması, şekli, içeriği, rehne konu olabilecek taşınır varlıkların çeşidi ve rehin alacaklısının rehinden doğan haklarını kullanmasında kendisini göstermektedir. 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ile rehin sözleşmesine taraf olabilecek kişilerin sayısı artırılırken, sözleşmenin şekli ve içeriği de 1474 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunundan farklı olarak belirlenmiş, ticari işletme rehni açısından “işletmenin bütünü üzerinde rehin” ve “münferit varlıkların rehni” şeklinde iki farklı yöntem getirilmiştir.

6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu çok geniş kapsamlı bir kanun olup, ticari işletme rehni bu Kanun kapsamında üzerinde teslim şartsız rehin kurulabilecek varlıklardan yalnızca birini oluşturmaktadır. Bu anlamda çalışmamızda sadece ticari işletme rehni özelinde inceleme yapılarak, ticari işletme rehni konusu mülga 1474 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu ve 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ile ilgili ikincil düzenlemeler çerçevesinde karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

Bilim Kodu : 51501
Anahtar Kelimeler : Ticari İşletme, Ticari İşletme Rehni, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, Teslimsiz Taşınır Rehni, Taşınır Rehni Sözleşmesi.
Sayfa Adedi : 105
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Kürşat GÖKTÜRK

COMMERCIAL ENTERPRISE PLEDGE ACCORDING TO THE LAW ON MOVABLE
PLEDGE IN COMMERCIAL TRANSACTIONS

(M.Sc. Thesis)

İlker ILGIN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

December 2023

ABSTRACT

According to the Turkish Civil Code, movable pledge is established by transferring the possession of the movable property to the creditor. Establishment of movable pledge without transfer of possession is an exceptional situation. The most important example of a non-deliverable movable pledge is the commercial enterprise pledge. The Commercial Enterprise Pledge Law No. 1474 which regulates the commercial enterprise pledge was repealed on 01.01.2017 with the Law No. 6750 on the Pledge of Movable in Commercial Transactions.

Law No. 6750 on the Pledge of Movable in Commercial Transactions has brought a very different system from the Commercial Enterprise Pledge Law No. 1474. These differences are; the parties of the pledge, its establishment, its form, its content, the type of movable assets that may be the subject of the pledge and the use of the rights of the creditor arising from the pledge. With the Law No. 6750 on the Pledge of Movable in Commercial Transactions, the number of people who can be a party to the pledge agreement has been increased, and the form of the agreement has been determined differently from the Commercial Enterprise Pledge Law No. 1474 and in terms of commercial enterprise pledge, two different methods have been introduced as “pledge over the whole enterprise” and “pledge of individual assets”.

Law No. 6750 on the Pledge of Movable in Commercial Transactions is a very comprehensive law and commercial enterprise pledge is one of the assets that can be pledged within the scope of this Law. In this sense, in our study, only commercial enterprise pledge will be examined comparatively within the framework of the Commercial Enterprise Pledge Law No. 1474, the Movable Pledge in Commercial Transactions Law No. 6750 and secondary regulations.

Science Code : 51501

Key Words : Commercial Enterprise, Commercial Enterprise Pledge, Law on Movable Pledge in Commercial Transactions, Movable Pledge Without Delivery, Movable Pledge Agreement.

Page Number : 105

Supervisor : Prof. Dr. Kürşat GÖKTÜRK

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	x
1. GİRİŞ	1
2. TİCARİ İŞLETME KAVRAMI, TİCARİ İŞLETME REHNİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ VE TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDEKİ GELİŞİMİ.....	5
2.1. Ticari İşletmenin Tanımı, Önemi ve Unsurları	5
2.1.1. Tanımı	5
2.1.2. Önemi.....	6
2.1.3. Unsurları	6
2.1.3.1. Esnaf Faaliyeti Sınırlarını Aşma.....	6
2.1.3.2. Gelir Sağlamayı Hedefleme.....	7
2.1.3.3. Devamlılık	8
2.1.3.4. Bağımsızlık.....	8
2.1.4. Ticari İşletmenin Yapısal Özellikleri.....	8
2.1.4.1. Ticari İşletmenin Kişi Unsuru	9
2.1.4.2. Ticari İşletmenin Malvarlığı Unsurları.....	9
2.1.4.2.1. Maddi Malvarlığı Unsurları.....	9
2.1.4.2.2. Maddi Olmayan Malvarlığı Unsurları.....	9
2.2. Ticari İşletme Rehninin Tarihsel Süreç İçerisindeki Gelişimi	10
2.2.1. Mülga Ticari İşletme Rehni Kanunundan Önceki Dönem	10
2.2.2. Mülga Ticari İşletme Rehni Kanunu	10
2.2.3. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu	12
2.2.3.1. Genel Olarak.....	12
2.2.3.2. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununun Amacı.....	13

2.2.3.3. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununun Kapsamı	14
2.2.4. Kanun Değişikliğinin Etki Analizi	16
2.3. Ticari İşletme Rehninin Hukuki Niteliği	19
2.3.1. Mutlak Haklardan Biri Olması	19
2.3.2. Sınırlı Ayni Hak Olması	19
2.3.3. Fer'i Hak Olması	20
2.3.4. Münferit Unsurların Ticari İşletmeden Ayrı Rehnedilebilme Olanağı	20
2.4. Taşınır Rehnine Hakim Olan İlkeler Açısından Ticari İşletme Rehni	21
2.4.1. Genel Olarak	21
2.4.2. Aleniyet (Açıklık) İlkesi	22
2.4.3. Alacağa Bağlılık İlkesi	23
2.4.4. Belirlilik İlkesi	24
2.4.5. Öncelik İlkesi	25
2.4.6. Teminat Yükünün Bölünmezliği İlkesi	25
3. TİCARİ İŞLETME REHNİNİN KAPSAMI, KURULMASI VE HÜKÜMLERİ	27
3.1. Ticari İşletme Rehninde Taraflar	27
3.2. Ticari İşletme Rehninin Kurulması	30
3.2.1. Genel Olarak	30
3.2.2. Rehin Sözleşmesi	30
3.2.2.1. Genel Olarak	30
3.2.2.2. Hukuki Niteliği	31
3.2.2.3. Şekli	31
3.2.2.4. İçeriği	33
3.2.3. Rehin Sözleşmesinin Tescili	36
3.3. Sicile Tescil Edilen Rehin Hakkının Sırası	41
3.4. Ticari İşletme Rehninin Konusu ve Kapsamı	45
3.4.1. Genel Olarak	45
3.4.2. TİTRK m. 5/1'de Sayılan Münferit Unsurlardan Ticaret Unvanı ve/veya İşletme Adı	47

3.4.3. Ticari İşletmenin Tamamı Üzerinde Rehin Hakkı Kurulmasının Ön Şartı Olarak TİTRK m. 5/1’de Sayılan Taşınır Varlıkların Borcu Karşılamaması	49
3.4.4. TİTRK m. 5/2 Gereğince Ticari İşletmenin Bütünü Üzerinde Kurulacak Rehnin Kapsamı	50
3.5. Rehnin (Teminat Yükünün) Kapsamı	52
3.5.1. Genel Olarak	52
3.5.2. Bütünleyici Parça ve Eklentiler	53
3.5.3. Hukuki Getiriler, Doğal Ürünler ve Taşınırın Yerine Geçen Kaim Değerler	55
3.5.3.1. Hukuki Getiriler	55
3.5.3.2. Doğal Ürünler	57
3.5.3.3. Taşınırın Yerine Geçen Kaim Değerler	58
3.5.4. Üretim Sürecinin Kullanıldığı Taşınır Varlıklarla Birlikte Rehnedilmesi	60
3.6. Teminatın (Rehinle Teminat Altına Alınmak İstenen Alacağın) Kapsamı	61
3.7. Tarafların Hak ve Yükümlülükleri	63
3.7.1. Genel Olarak	63
3.7.2. Rehin Veren (Rehin Borçlusunun) Hak ve Yükümlülükleri	64
3.7.2.1. Zilyet Olma ve Kullanma Hakkı	64
3.7.2.2. Tasarruf Etme Hakkı	66
3.7.2.3. Art Rehin Kurma Hakkı	67
3.7.2.4. Rehin Hakkının Sicilden Terkinini Talep Etme Hakkı	68
3.7.2.5. Rehin Konusunun Değerini Koruyacak Gerekli Tedbirleri Alma Yükümlülüğü	69
3.7.2.6. Rehin Konusunun Değerini Koruyacak Gerekli Tedbirlerin Alınması İçin Yapılan Giderleri Tazmin Etme Yükümlülüğü	70
3.7.2.7. Rehin Konusunun Değerini Azaltan Tasarruflarından Doğan Zararı Tazmin Etme	

Yükümlülüğü	71
3.7.2.8. Denetime Katlanma Yükümlülüğü	72
3.7.2.9. Sicile Bildirim Yükümlülüğü	73
3.7.3. Rehin Alacaklısının Hak ve Yükümlülükleri.....	74
3.7.3.1. Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması.....	74
3.7.3.1.1. Genel Olarak.....	74
3.7.3.1.2. Mülkiyetin Devrini Talep Hakkı	75
3.7.3.1.3. Alacağını Varlık Yönetim Şirketlerine Devir Hakkı	78
3.7.3.1.4. Taşınır Varlıklar Üzerinde Kiralama ve Lisans Hakkının Kullanılması Hakkı	78
3.7.3.1.5. Genel Hükümler Çerçevesinde Takip Yapabilme Hakkı	79
3.7.3.2. Terkin Yükümlülüğü	79
4. TİCARİ İŞLETME REHNİNİN SONA ERMESİ VE SONUÇLARI	81
4.1. Ticari İşletme Rehninin Sona Erme Nedenleri.....	81
4.1.1. Alacağın Sona Ermesi.....	81
4.1.2. Belirlenen Sürenin Sona Ermesi	82
4.1.3. Terkin.....	82
4.1.4. Ticari İşletmenin Yok Olması.....	83
4.2. Ticari İşletme Rehninden Kaynaklanan İhtilaflarda Görevli ve Yetkili Mahkeme	83
4.2.1. Görevli Mahkeme	83
4.2.2. Yetkili Mahkeme	86
5. SONUÇ.....	89
KAYNAKLAR	101
ÖZGEÇMİŞ	105

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AYM	Anayasa Mahkemesi
BankK	5411 Sayılı Bankacılık Kanunu
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
CD	Ceza Dairesi
Değer Tespiti Yönetmeliği	Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik
dn.	Dipnot
E.	Esas
EMK	743 Sayılı Mülga Türk Kanunu Medenisi
ETTK	6762 Sayılı Mülga Türk Ticaret Kanunu
ETST	2/2/1957 Tarih ve 4/8604 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı İle Yürürlüğe Konulan Mülga Ticaret Sicili Tüzüğü
HMK	6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK	2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu
K.	Karar
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
m.	Madde
RG	Resmi Gazete
s.	Sayfa
S.	Sayı
Sicil Yönetmeliği	Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği
T.	Tarih
TARES	Taşınır Rehni Sicil Sistemi
TBK	6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİRK	1447 Sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu

TİTRK	6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu
TMK	4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
TNB	Türkiye Noterler Birliği
TTK	6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
UCC	Uniform Commercial Code
UNCITRAL	United Nations Commission on International Trade Law
Uygulama Yönetmeliği	Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik
vd.	ve devamı

1. GİRİŞ

TMK'ye göre taşınır rehni taşınır malın zilyetliğinin alacaklıya devredilmesi suretiyle kurulmaktadır. Bu anlamda, zilyetlik devredilmeden taşınır rehni kurulması istisnai bir durumdur. Teslimsiz taşınır rehninin en önemli örneği ticari işletme rehnidir. Ticari işletme rehnini düzenleyen ve fakat uygulandığı yaklaşık kırk beş yıllık süre içerisinde kendisinden beklenen faydayı bir türlü sağlayamayan TİRK, TİTRK ile 01.01.2017 tarihinde yürürlükten kaldırılmıştır.

TİTRK, teslimsiz taşınır rehni konusunda mülga TİRK'nin genel yaklaşımından çok farklı bir sistem getirmiştir. Bu farklılıklar; rehlin tarafları, kurulması, şekli, rehne konu olabilecek taşınır varlıkların çeşidi ve özellikle alacaklının rehinden doğan haklarını kullanmasında kendisini göstermektedir. TİTRK ile rehin sözleşmesine taraf olabilecek kişilerin sayısı mülga TİRK'ye göre artırılırken, sözleşmenin şekli de mülga TİRK'den farklı olarak belirlenmiş, işletmenin tamamının rehnedilmesi esasında vazgeçilerek, işletmeye dahil taşınır varlıkların bağımsız olarak rehnedilebileceği kabul edilmiş ve alacaklıya rehlin paraya çevrilmesi imkanı dışında başka bazı haklar da tanınmıştır.

Teslimsiz taşınır rehnini yaygınlaştırmak suretiyle özellikle KOBİ'lerin finansman ihtiyacını çözmeye amacı taşıyan TİTRK, bu amacı gerçekleştirmek için rehne konu olabilecek varlıklar ve rehin sözleşmesine taraf olabilecek kimseler bakımından teslimsiz taşınır rehninin uygulama alanını oldukça genişleten düzenlemeler içermekte olup, bu anlamda çalışmamızın amacı; mülga TİRK'nin neden kendisinden beklenen faydayı gösteremediğinin, mülga TİRK'de hangi enstrümanların eksik olduğunun ve neden TİTRK'ye ihtiyaç duyulduğunun araştırılması, ticari işletmenin rehni açısından TİTRK'nin getirdiği yeniliklerin mülga TİRK ile karşılaştırmalı olarak incelenmesi sonucunda TİTRK'nin de ihtiyaca tam olarak cevap verebilip veremeyeceği ile isabetli bir düzenleme olup olmadığının eleştirisel bir biçimde tartışılması ve varılacak sonuçlar üzerinden eksikliklerin ve bu eksiklikleri ortadan kaldırmaya yönelik önerilerin ortaya koyulmasıdır. Nitekim, TİTRK taşınır rehni bağlamında pek çok yeniliği barındırmakta olup, TİTRK'nin uygulanması neticesinde de bazı sorunlarla karşılaşılması kuvvetle muhtemeldir. Bu çerçevede çalışmamızda TİTRK'nin uygulanması neticesinde ortaya çıkması muhtemel problemlerin ve çözüm önerilerinin de ortaya koyulması amaçlanmaktadır.

Mülga TİRK uygulandığı yaklaşık kırk beş yıllık süre boyunca kendisinden beklenen faydayı karşılamakta zayıf kalmış ve yürürlükte olduğu yarım asıra yakın dönemde sadece 4.927 adet işletme rehni tesis edilebilmiştir. TİRK'nin uygulamadaki beklentiyi karşılamada yetersiz kalması üzerine, 20.10.2016 tarihinde TİTRK kabul edilmiş ve anılan Kanun 01.01.2017 tarihinde yürürlüğe girmiş, aradan çok kısa bir süre geçmesinin ardından 10.05.2018 tarihli ve 30356 sayılı RG'de yayımlanan 7099 sayılı Kanun ve son olarak 03.02.2021 tarihli ve 31384 sayılı RG'de yayımlanan 7263 sayılı Kanun ile TİTRK'de önemli değişiklikler yapılmış ve TİTRK'nin uygulanması ile ilgili 2016 yılında kabul edilen yönetmeliklerde 2018 yılında değişiklikler gerçekleştirilmiştir.

Görüldüğü üzere, TİTRK henüz yeni sayılabilecek ve uygulamada karşılaşılan sorunların çözümüne ve ihtiyaçlara cevap verebilmek için değişim ve gelişim sürecinde olan bir kanundur. Bu nedenle TİTRK'nin ve TİTRK'ye dayanılarak çıkarılan yönetmeliklerin ayrıntılı olarak incelenmesi önem arz etmektedir. TİTRK'nin yürürlüğe girmesinden bu yana TİTRK'yi genel itibariyle inceleyen çok sayıda çalışma yapılmış ise de ticari işletme rehni özelinde sınırlı sayıda çalışmanın yapıldığı, bu nedenle bu alanın üzerinde inceleme ve değerlendirme yapmaya değer bir alan olduğu görülmüştür.

Ticari işletme, ticaret hukukunun uygulama alanının belirlenmesinde önemli bir role sahip olup, ticaret hukukunun temelini oluşturan bir kavramdır. Ticari işletme üzerinde, işletmeyi oluşturan malvarlığı unsurlarının rehin alacaklısına teslim edilmesine gerek kalmaksızın rehin kurulmasına olanak sağlayan düzenlemelerin kanunlaşma süreçlerinden ilki olan mülga TİRK'nin kendisinden beklenen faydayı karşılamakta zayıf kalması üzerine TİTRK kabul edilmiş ve anılan Kanun 01.01.2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir. TİTRK'nin amacı, teslim şartı olmaksızın taşınır lar üzerinde rehin kurulması olmakla birlikte, ticari işletme rehni TİTRK kapsamında üzerinde teslim şartsız rehin kurulabilecek varlıklardan yalnızca birini oluşturmaktadır.

TİTRK m. 5/1'de TİTRK uyarınca rehin konusu yapılabilecek taşınır varlıklar sayılmış olup, anılan hükümde ticari işletme de bulunmaktadır. Esasen ticari işletmenin rehne konu edilmesinden ticari işletmenin malvarlığını meydana getiren münferit unsurlarından bağımsız surette bir bütün olarak rehnedilmesi anlaşılmakta

olup, kanun koyucu TİTRK m. 5/2’de “*ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulması*” ifadesine, aynı fıkranın devamında ise “*işletmenin tümü üzerinde rehin*” ifadesine yer vererek, kullandığı kavramlar nedeniyle doktrinde farklı görüşlerin doğmasına sebep olmuştur. Çalışmamızda, TİTRK’de yer alan bu farklı kavramların yerine “*ticari işletme rehni*” kavramı kullanılacak olup, gerek TİTRK m. 5/1 gerekse TİTRK m. 5/2 çerçevesinde inceleme yapılacak, bu iki kavram arasında bir fark olup olmadığı tartışılacaktır.

TİTRK’ye göre ticari işletme üzerinde kurulacak rehni konu alan çalışmamızın ilk bölümünde; ticari işletmenin tanımı, unsurları, rehin konusu olacak malvarlığı unsurlarının nelerden oluştuğu incelendikten sonra ticari işletme rehni’nin tarihsel süreç içerisindeki gelişimi ile TNB’den elde edilen güncel istatistik veriler çerçevesinde kanun değişikliğinin etki analizi ve işlevselliği üzerinde durulacak, ardından ticari işletmenin hukuki niteliği ve taşınır rehnine hakim olan ilkeler ticari işletme rehni açısından incelenecektir.

Çalışmamızın ikinci bölümde ilk olarak ticari işletme rehni’nin tarafları, rehni’nin kurulması, bu anlamda rehin sözleşmesi ve sözleşmenin tescili ile tescil edilen rehin hakkının sırası incelendikten sonra ticari işletmenin konusu ve kapsamı üzerinde durulacak, bu bölümde son olarak tarafların hak ve yükümlülükleri incelenecektir.

Çalışmamızın üçüncü ve son bölümünde ise ticari işletme rehni’nin sona ermesi sebeplerine değinildikten sonra, ticari işletme rehni ile ilgili ortaya çıkabilecek uyuşmazlıklarda görevli ve yetkili mahkeme hakkında bilgi verilecektir.

Çalışmamızın temelini oluşturan TİTRK çok geniş kapsamlı bir kanun olup, mülga TİRK’nin aksine sadece ticari işletme rehni’ni düzenleyen bir kanun değildir. Ticari işletme rehni TİTRK kapsamında üzerinde teslim şartsız rehin kurulabilecek varlıklardan yalnızca birini oluşturmaktadır. Bu anlamda çalışmamız, TİTRK’ye göre üzerinde rehin kurulabilecek unsurlardan sadece birini oluşturan ticari işletme rehni ile sınırlandırılmış olup, çalışmamızda ticari işletme rehni konusu mülga TİRK ve TİTRK hükümleri ile ilgili ikincil düzenlemeler çerçevesinde karşılaştırmalı olarak incelenecek, yeri geldikçe ilgili diğer kanun hükümlerine de yer verilecektir.

2. TİCARİ İŞLETME KAVRAMI, TİCARİ İŞLETME REHNİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ VE TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDEKİ GELİŞİMİ

2.1. Ticari İşletmenin Tanımı, Önemi ve Unsurları

2.1.1. Tanımı

TTK m. 11/1’de ticari işletme kavramı tanımlanmış olup, buna göre, “*Ticari işletme, esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü işletmedir.*”.

ETTK’de ticari işletme tanımına yer verilmemiş, ticari işletmenin türleri ETTK m. 11, 12 ve 13’te ticarethane, fabrika veya ticari şekilde işletilen diğer müesseseler şeklinde sayılmış idi¹. ETTK m. 28’e dayanılarak çıkarılan ETST m. 14/2’de ticari işletmenin tanımına yer verilmiş olmakla birlikte, TTK’nin temel kavramlarından biri olan ticari işletme kavramının kanunda tanımlanmayıp tüzük ile tanımlanması doktrinde bazı yazarlar tarafından eleştiri konusu yapılmış idi². ETST’de yer verilen ticari işletme tanımı ise; “*Bir gelir sağlamayı hedef tutmayan veya devamlı olmayan faaliyetlerle Türk Ticaret Kanunu’nun 17. maddesinde tarif edilen esnaf faaliyeti sınırlarını aşmayan faaliyetler ticari işletme sayılamaz.*” şeklinde olumsuz bir cümle yapısı ile düzenlenmiş idi.

TTK m. 11/1 ile getirilen ticari işletme tanımının ETST’de yer verilen tanımdan esinlendiği görülmekle birlikte, TTK’de yer verilen ticari işletme tanımı ETST’nin aksine olumlu bir cümle yapısı ile hazırlanmış³, bu tanımda ticarethane, fabrika veya ticari şekilde işletilen diğer müesseselere yer verilmemiştir.

TTK ile birlikte ticari işletme kavramının bir kanun maddesi ile tanımlanması ve bu anlamda kavramın kanun koyucu tarafından kanuni bir tanıma kavuşturulması önemli bir yenilik ve isabetli bir yaklaşımdır⁴. Nitekim TTK m. 11’in gerekçesinde; “*...ticari işletmenin tanımlanması kaçınılmaz olarak değerlendirilmiştir. Tasarının tümüne egemen, bir kuramın bazı niteliklerini içermeye başlayan temel bir kavramın*

¹ Arkan, S. (2023). *Ticari İşletme Hukuku*. (29. Bası). Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 26.

² Arkan, 2023, s. 26.

³ Arkan, 2023, s. 26.

⁴ Poroy, R., Yasaman, H. (2017). *Ticari İşletme Hukuku*. (16. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık. s. 35.

tanımı Ticaret Sicili Tüzüğüne bırakılamaz...” demek suretiyle kavramın kanuni dayanağa kavuşturulmasının öneminin altının çizildiği görülmektedir.

2.1.2. Önemi

Ticari işletme kavramı ticaret hukukunun merkez kavramlarından biri olup, ticaret hukukunun uygulama alanının belirlenmesinde önemli bir role sahiptir⁵. Bu kavram ticaret hukukunun önemli kurumlarının temelini oluşturmaktadır.

ETTK’de olduğu gibi TTK’nin hazırlanmasında da ticari işletme temelinden hareket edildiği görülmektedir. Nitekim, TTK m. 1/1’de ticari işlere uygulanacak olan ticari hükümlerin belirlenmesinde, TTK m. 3’te ticari işlerin tespitinde, TTK m. 4/1’de ticari davalar ve çekişmesiz yargı işlerinin tespitinde, TTK m. 12/1’de taciri açıklamakta hep ticari işletme kavramının esas alındığı görülmektedir.

2.1.3. Unsurları

Bir ticari işletmenin varlığından söz edebilmek için TTK m. 11/1’de belirtilen unsurların hepsinin aynı anda bulunması gerekmektedir. Anılan maddede belirtilen unsurlarından bir tanesinin dahi bulunmaması, işletmenin ticari işletme olma vasfını ortadan kaldıracaktır⁶.

2.1.3.1. Esnaf Faaliyeti Sınırlarını Aşma

Ticari işletmeyi belirleyen en önemli ve temel unsur⁷, işletme bünyesinde yürütülen faaliyetin belirli bir kapasitenin üzerinde olması, başka bir deyişle işletmeden sağlanan gelirin esnaf işletmesi için belirlenen sınırı aşmasıdır⁸.

Ticari işletmenin tespiti için kıstas olarak kullanılan esnaf işletmesi kavramına bakıldığında, TTK m. 15’te kimlerin esnaf sayılacağı hakkında düzenleme yapılmıştır. TTK m. 11/2’de ticari işletme ile esnaf işletmesi arasındaki sınırın Cumhurbaşkanlığı Kararı ile belirleneceği düzenlenmiş ve TTK m. 15’te esnaf sıfatının belirlenmesi için

⁵ Arkan, 2023, s. 25; Poroy, Yasaman, 2017, s. 3; Bozer, A., Göle, C. (2018). *Ticari İşletme Hukuku*. (5. Bası). Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, s. 14.

⁶ Ayhan, R., Çağlar, H., Özdamar, M. (2019). *Ticari İşletme Hukuku* (Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 12. Baskı). Ankara: Yetkin Yayıncılık, s. 101.

⁷ Arkan’a göre, esnaf faaliyeti sınırını aşma kriteri ticari işletme niteliğinin kazanılması bakımından temel unsurdur (Arkan, 2023, s. 28).

⁸ Arkan, 2023, s. 28.

bu hükme yollama yapılmıştır. Halihazırda bu yönde bir düzenleme çıkarılmamıştır. Bununla birlikte, Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun m. 10 gereğince TTK m. 11/1’de öngörülen kararname yürürlüğe girinceye kadar önceki düzenlemelerin uygulanacağı belirtildiğinden, ticari işletme ile esnaf işletmesi arasındaki ayrımı belirleme açısından kriterlerin 2007/12362 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı’na göre belirlenmesi gerekecektir⁹.

2.1.3.2. Gelir Sağlamayı Hedefleme

Tüm işletme türlerinde olduğu gibi ticari işletmelerde de ekonomik bir yarar sağlama, başka bir deyişle gelir elde etme amacının bulunması şarttır. Esas olan gelir elde etme amacının bulunması olup, gelirin fiilen elde edilip edilmediğinin bir önemi bulunmamaktadır¹⁰. Bu anlamda, işletmenin zarar etmesi önemli olmayıp, işletmenin zarar etmesi ticari işletme niteliğinin oluşmasına engel olmaz. Nitekim, bu unsur bakımından kazanç sağlamanın hedeflenmesi yeterlidir¹¹.

Ticari işletmeden elde edilen gelirin sarf şeklinin bir önemi bulunmamakta olup¹², bu kapsamda ticari işletmeden sağlanan gelirin örneğin hayır işlerinde kullanılması bu unsuru bertaraf etmeyecektir.

Ticari işletmeyi işleten kişinin hukuki statüsü de ticari işletme kavramının tayininde herhangi bir önem arz etmemektedir. Bu anlamda, ticari işletmeyi işleten bir kamu tüzelkişisi olabileceği gibi serbest meslek sahibi bir kişi de olabilecektir¹³.

Gelir sağlama unsuru, sadece malvarlığında doğduran doğruya artış meydana getiren faaliyetleri değil, malvarlığında muhtemel bir eksilmeyi önlemeye yönelik faaliyetleri de kapsayacak şekilde geniş anlaşılmalıdır. Bu anlamda, borcu azaltan ve zarar etmeyi engelleyen faaliyetler de gelir sağlamayı hedefleme unsuruna dahil sayılmaktadır¹⁴. Nitekim, üyelerinin çeşitli ihtiyaçlarını ucuz bir şekilde sağlamak amacıyla kurulan tüketim kooperatifleri ticari işletme sayılmaktadır¹⁵.

⁹ Arkan, 2023, s. 28.

¹⁰ Arkan, 2023, s. 27; Poroy, Yasaman, 2017, s. 38.

¹¹ Arkan, 2023, s. 27; Ayhan, Çağlar, Özdamar, 2019, s. 102.

¹² Arkan, 2023, s. 27; Bozer, Göle, 2018, s. 8; Poroy, Yasaman, 2017, s. 38.

¹³ Arkan, 2023, s. 27.

¹⁴ Arkan, 2023, s. 28.

¹⁵ Arkan, 2023, s. 28.

2.1.3.3. Devamlılık

TTK m. 11/1’de düzenlenen devamlılık unsuru ile kastedilen, işletme içinde yürütülen faaliyetlerin devamlı olmasıdır. Bu anlamda, sonucunda gelir elde edilmiş olsa dahi tek seferlik, tesadüfi nitelikte faaliyetler bir işletmenin varlığını göstermeyecektir.

Faaliyetin devamlı olup olmadığını belirlemede dikkate alınacak olan kıtas, devam kastı ve amacıdır¹⁶. Niteliği gereği faaliyetin zaman zaman kesintiye uğraması devamlılık unsuru olmadığı anlamına gelmeyecektir¹⁷.

2.1.3.4. Bağımsızlık

ETKK’de yer almayıp, doktrinde geliştirilen ve kanun koyucu tarafından da ticari işletmenin bir unsuru haline getirilerek TTK’ye eklenen bağımsızlık unsuru¹⁸, işletmenin hem iç hem de dış ilişkilerinde başka bir iradeye bağımlı olmaksızın işlemler yapabilmesini ifade etmektedir¹⁹.

Şube, merkeze bağlı olup, merkezden bağımsız faaliyette bulunmadığından ayrı bir ticari işletme sayılamayacak iken, ticari işletmeyi ilgilendiren sözleşmelere aracılık etmeyi veya bunları işletme adına yapmayı meslek edinen kişiler (acente) tarafından yürütülen faaliyet bağımsız nitelik taşıdığından, eğer diğer unsurlar da var ise ticari işletme sayılacaktır²⁰.

2.1.4. Ticari İşletmenin Yapısal Özellikleri

Her işletme gibi ticari işletme de insan (kişi) unsuru ile maddi ve maddi olmayan malvarlığı unsurlarından oluşur²¹.

¹⁶ Özdamar, M. (2007). “Yargıtay Kararları Işığında Ticari İşletmede Şube Kavramı”. *Ankara Barosu Dergisi*, S. 1, 48-61, s. 48.

¹⁷ Ayhan, Çağlar, Özdamar, 2019, s. 105.

¹⁸ Arkan, 2023, s. 31.

¹⁹ Ayhan, Çağlar, Özdamar, 2019, s. 106; Özdamar, 2007, s. 49.

²⁰ Arkan, 2023, s. 31.

²¹ Arkan, 2023, s. 31.

2.1.4.1. Ticari İşletmenin Kişi Unsuru

İnsan (kişi) unsuru, bir ticari işletmeyi kendisi adına işleten kişiyi (taciri) ifade etmektedir²². Ticari işletmeyi işleten kişi ile ticari işletmenin sahibinin aynı kişi olması zorunlu değildir.

Her ne kadar bir ticari işletme maddi ve maddi olmayan varlıklardan meydana gelmekle birlikte, bu varlıklar tek başına bir anlam ifade etmemekte, ticari işletme ancak sahibinin organizasyonu ile bir anlam kazanmaktadır.

2.1.4.2. Ticari İşletmenin Malvarlığı Unsurları

Bu unsurlar bir ticari işletmeye sürekli surette özgülenmiş olan maddi ve maddi olmayan unsurlar şeklinde ikiye ayrılmakta olup, ticari işletmenin malvarlığı içerisinde birlikte bulunmaktadır²³.

2.1.4.2.1. Maddi Malvarlığı Unsurları

Bu unsurlar ticari işletmenin cismani malvarlığı değerleri olup, işletmeye ve işletmenin faaliyetlerine sürekli olarak özgülenen taşınır ve taşınmazlar, bunların bütünüleyici parçaları ve eklentileri gibi duran malvarlığı değerleri ile²⁴ işletmenin konusunu oluşturan mal, alacak, hammadde, mamul madde gibi dönen malvarlığı değerlerinden oluşmaktadır²⁵.

2.1.4.2.2. Maddi Olmayan Malvarlığı Unsurları

Herhangi bir fiziki bir varlığı olmayan işletme adı, ticaret unvanı, endüstriyel tasarım, marka, patent, fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar, sınai modeller ve resimler, kiracılık hakkı, müşteri çevresi, teknik bilgi ve deneyim (know-how) gibi haklar bu grubu oluşturmaktadır²⁶.

²² Arkan, 2023, s. 31.

²³ Arkan, 2023, s. 31; Göktürk, K., Can, M. Ç., Kaşak, E., Akkuş, M., Küçükaydın, D., Türkdöğen, A. F. (2021). *Ticari İşletme Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 72.

²⁴ Kayıhan, Ş. (2021) *Ticari İşletme Hukuku*. (Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 7. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 67; Bahtiyar, M. (2020). *Ticari İşletme Hukuku*. (21. Baskı). İstanbul: Beta Yayınevi, s. 27-28.

²⁵ Arkan, 2023, s. 31-32; Göktürk, Can, Kaşak, Akkuş, Küçükaydın, Türkdöğen, 2021, s. 73.

²⁶ Arkan, 2023, s. 31-32; Bahtiyar, 2020, s. 28; Göktürk, Can, Kaşak, Akkuş, Küçükaydın, Türkdöğen, 2021, s. 73-74.

2.2. Ticari İşletme Rehninin Tarihsel Süreç İçerisindeki Gelişimi

2.2.1. Mülga Ticari İşletme Rehni Kanunundan Önceki Dönem

EMK’de belirli istisnalar haricinde taşınırın ancak teslim şartlı olarak kurulabileceği düzenlemiş (EMK m. 853) olup, bu anlamda işletmenin bütününün teslimsiz bir biçimde rehnine imkan tanıyan istisnai hükümler de yer almamaktaydı. Bu kapsamda, mülga TİRK’nin yürürlüğe girmesinden önceki dönemde doğrudan doğruya işletmenin tamamı veya bazı taşınır varlıkları üzerinde sicile bağlı bir şekilde teslimsiz taşınır rehni kurabilme imkanı bulunmamaktaydı. Bununla birlikte, o dönemde işletme sahibinin taşınmazını rehin göstermesi mümkün olup, bu durum çoğu işletmenin kiralanmış taşınmaz üzerinde faaliyet gösterdiği göz önüne alındığında, sadece çok az sayıda işletme sahibinin kullanabileceği bir yol idi.

Ticari hayatın işleyişinde teslim bağli taşınır rehninin ortaya çıkardığı sorunlar ve işletmelerin teslimsiz ve sicile bağli bir rehin sistemine duyduğu ihtiyaç üzerine doktrinde ortaya atılan öneriler ve yapılan çalışmalar neticesinde, bir sicile bağli teslimsiz taşınır rehnine imkan tanıyan yasal bir düzenlemenin faydalı ve hatta zorunlu olduğu sonucuna varılmış, bu kapsamda 21.07.1971 tarihli ve 1447 sayılı TİRK kabul edilerek 29.01.1972 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

2.2.2. Mülga Ticari İşletme Rehni Kanunu

1909 tarihli Fransız Ticari İşletme Rehni Kanunundan esinlenilerek hazırlanan ve ticari işletmenin ve ticari işletmeye dair bazı unsurların zilyetliğinin rehin alana devrine gerek kalmaksızın, sicile yapılacak tescille rehnedilmesine olanak sağlayan TİRK, 21.07.1971 tarihinde TBMM Genel Kurulunca kabul edilmiş ve 29.01.1972 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Mülga TİRK’nin genel gerekçesinde; “*Sanayi ve Tacirlerin çok defa ve esnaf ve sanatkârların yerine göre bir gayrimenkulden daha fazla değer taşıyan menkullere sahip olmalarına rağmen çalışabilmeleri, faaliyette bulunabilmeleri için zaruri olan menkullerini kredi temini gayesiyle alacaklıya teslim etmeleri mümkün olmamaktadır. Kanunun mahdut kredi kaynaklarına muhtaç durumda bulunan esnaf ve sanatkârlar açısından arz ettiği ehemmiyet aşikârdır. Ticarî işletme rehni dolayısıyla esnaf ve sanatkârların kredi kaynaklarından istifade etmeleri bu kanunla mümkün*

olabilecektir.” hususuna yer verilmek suretiyle, işletmelerin finansman ihtiyacına vurgu yapılmış ve bu Kanun’un işletmelerin finansmana erişimini mümkün kılabilceği ifade edilmiştir.

Esasen mülga TİRK’nin doktrinin çabası ile yürürlüğe girmiş bir kanun olduğu, temelinde o dönem doktrinde baskın bir şekilde ileri sürülen ticari işletme rehni açısından özel bir düzenleme getirilmesi gerekliliğinin yattığı, dönemi için büyük ve önemli bir kanunlaştırma hareketi olduğu ve fakat büyük ümit ve beklentilerle hazırlanan ve yürürlüğe konulan mülga TİRK’nin kendisinden beklenen faydayı ne yazık ki gösteremediği, mülga TİRK’nin uygulandığı kırk beş yıllık süre zarfında yalnızca 4.927 tane²⁷ rehin kurulabildiği görülmektedir.

Mülga TİRK’nin neden kendisinden beklenen faydayı gösteremediğinin ve talep görmediğinin sebeplerine bakıldığında; öncelikle mülga TİRK’nin kapsamının oldukça sınırlı bir şekilde belirlendiği görülmektedir. Nitekim, mülga TİRK’de hem rehnin tarafları hem de rehnin konusu oldukça dar bir kapsamda kaleme alınmış idi. Yine, mülga TİRK gereğince rehin verebilecek kimseler; ticari işletme ve esnaf işletmesi sahibi olarak; rehin alacaklısı ise tüzel kişiliği haiz ve sermaye şirketi olarak kurulmuş kredi müesseseleri, kredili satış yapan gerçek ve tüzel kişiliği haiz müesseseler ve kooperatifler olarak sınırlı bir şekilde belirlenmişti (TİRK m. 1 ve m. 2). Rehne konu olabilecek varlıklar ise; ticaret unvanı, işletme adı, rehnin tescili anında mevcut ve işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan makina, araç, alet ve motorlu nakil araçları ve ihtira beratları, markalar, modeller, resimler ve lisanslar gibi sınai haklar şeklinde sınırlı sayıda sayılarak oldukça dar kapsamda belirlenmiş (TİRK m. 3), mülga TİRK m. 3/2’de; *“Taraflar ticaret unvanı, işletme adı ve menkul işletme tesisatı dışında kalan unsurlardan bir veya birkaçını rehnin dışında bırakabilirler.”* hükmüne yer verilmek suretiyle, işletme adı, ticaret unvanı ile menkul işletme tesisatı rehin sözleşmesinin olmazsa olmaz unsurları olarak kabul edilmiş idi.

Mülga TİRK’nin yürürlüğe girmesinin ardından mülga TİRK m. 21 uyarınca anılan Kanun’un uygulanmasına yönelik olarak *“Ticari İşletme Rehni Hakkında*

²⁷ Bkz. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Tasarısı (1/753) ile Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu, TBMM, 26. Yasama Dönemi, 1. Yasama Yılı, S. Sayısı: 418, s. 9. (<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss418.pdf>, Erişim tarihi: 27.12.2023).

*Tüzük*²⁸ ile “*Ticari İşletme Rehni Sicili Tüzüğü’nün Uygulanması Hakkında Yönetmelik*”²⁹ çıkarılmış, süreç içerisinde uygulamada duyulan ihtiyaç nedeniyle 4952 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun³⁰ ile sanayi işletmelerinin rehnine ilişkin bazı değişiklikler yapılmış olup, mülga TİRK’ye eklenen Ek m. 2 ile ticari işletme rehniinde rehne dahil zorunlu unsurlara yönelik eleştirileri ortadan kaldıracak niteliklere sahip bir rehin türü yaratılmıştır. 4952 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile mülga TİRK’ye eklenen Ek m. 2 ile, sadece sanayi işletmeleri için uygulanmak şartıyla mülga TİRK m. 3’ün (b) ve (c) bentlerinde sayılan unsurlardan bir veya birden fazlasının rehin konusu yapılabilmesi mümkün hale getirilmiştir. Mülga TİRK’de yapılan son değişiklik ise 5728 sayılı Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile mülga TİRK m.12’de yapılmıştır.

Mülga TİRK ile ticari işletmenin taşınır unsurların ayrıca teslim edilmesine gerek kalmaksızın rehnedilmesi imkanı getirilmekle birlikte, rehniin mülga TİRK m.3’te yer alan unsurların tamamının üzerinde kurulması, bu anlamda ticari işletmenin bir bütün olarak rehniinin zorunlu olması nedeniyle işletmelere finansman sağlama açısından yetersiz kaldığı görülmüş ve TİTRK kabul edilmiştir.

2.2.3. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu

2.2.3.1. Genel Olarak

Mülga TİRK uygulandığı uzun bir dönem içerisinde kendisinden beklenen faydayı ne yazık ki gösterememiş, bu anlamda 20.10.2016 tarihinde kabul edilen TİTRK 01.01.2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir³¹. TİTRK’nin uygulanmasına yönelik

²⁸ RG, T. 21.08.1972/S. 14238.

²⁹ RG, T. 04.10.1972/S. 14326.

³⁰ RG, T. 29.07.2003/S. 25183.

³¹ TİTRK m. 17’de, “21/7/1971 tarihli ve 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır.” hükmüne yer verilmiş, TİTRK m. 20 ile yürürlük tarihi 01.01.2017 olarak belirlenmiştir. Bu anlamda, işletmelerin bütünü veya münferit varlıkları üzerinde TİTRK’nin yürürlük tarihi olan 01.01.2017 tarihi itibarıyla mülga TİRK hükümleri uyarınca rehin tesis edebilme imkanı ortadan kalkmış durumdadır. Bununla birlikte, her ne kadar mülga TİRK yürürlükten kaldırılmış olsa bile bazı durumlarda mülga TİRK hükümlerinin uygulanması mümkündür. Nitekim, TİTRK “Geçiş hükümleri” başlıklı Geçici m. 1/2’de, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce ticari işletme veya esnaf işletmeleri üzerinde tesis edilen rehin haklarına ilişkin ilgili mevzuat hükümlerinin uygulanmaya devam edeceği hükmüne bağlanmış olup, bu hüküm gereğince TİTRK

olarak Sicil Yönetmeliği³², Uygulama Yönetmeliği³³ ve Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik³⁴ çıkarılmıştır. TİTRK'nin yürürlüğe girmesinin üzerinden çok kısa bir süre geçmesinin ardından uygulamada yaşanan sorunlar ve doktrinde ileri sürülen görüşler çerçevesinde 7099 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun³⁵ ile TİTRK çok geniş kapsamlı ve önemli değişikliklere uğramış, 7099 sayılı Kanun ile getirilen değişikliklere uyum sağlanması amacıyla 2016 yılında çıkarılan ikincil düzenlemelerde de 2018 yılında değişiklikler gerçekleştirilmiştir. TİTRK'de son yapılan değişiklik ise 7263 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun³⁶ ile yapılmış, anılan Kanun ile TİTRK m. 5/2'nin birinci cümlesi değiştirilmiş ve fıkra bir cümle eklenmiştir.

2.2.3.2. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununun Amacı

TİTRK m. 1/1'de bu Kanun'un hangi amaçlar ile çıkarıldığı düzenlenmiş olup, TİTRK'nin en temel amacının, ekonominin sağlıklı bir şekilde büyümesi için sadece KOBİ'lerin değil hangi büyüklükte olursa olsun tüm ticari aktörlerin güçlendirilmesi, bu suretle ticaret hayatının canlandırılması, bunu sağlamak için de özellikle KOBİ'lerin kredi temin etmeleri sırasında karşılaştıkları güçlüklerin azaltılması olduğu söylenebilecektir. Nitekim, TİTRK'nin genel gerekçesinde³⁷ bu Kanun'un getiriliş amacının; *“KOBİ'lerin finansmana erişiminin kolaylaştırılması, rekabet güçlerinin artırılması ve dolayısıyla ülkemiz ekonomisinin dengeli ve istikrarlı*

yürürlüğe girmeden önce ticari işletme veya esnaf işletmeleri üzerinde mülga TİRK uyarınca tesis edilen rehin haklarına ilişkin mülga TİRK hükümleri uygulanmaya devam edecektir. Ayrıca, Geçici m. 1/1'de, bu Kanunun, yürürlüğe girdiği tarihte görülmekte olan dava ve takiplere uygulanmayacağı hükme bağlanmış olup, anılan hüküm mülga TİRK hükümleri uyarınca hapis veya TİTRK'ye göre daha ağır adli para cezası almış kimselerin TİTRK hükümlerinden yararlanamamasına neden olacak nitelikte olduğundan, Yargıtay 19. CD tarafından AYM'ye yapılan başvuru sonucunda, AYM 11.04.2019 T. ve 2019/9 E., 2019/27 K. sayılı kararı ile, lehe kanunun uygulanmasına aykırılık teşkil ettiği gerekçesiyle anılan hükümde geçen “*dava*” ibaresini Anayasa m. 2 ve m. 38 hükmüne aykırı görerek iptal etmiştir. AYM sadece “*dava*” ibaresini iptal etmiş olup, “*takiplere*” ibaresi hükümde yer almaya devam etmektedir. Bu anlamda, TİTRK yürürlüğe girdiği tarihte görülmekte olan davalara uygulanabilecek ve fakat takiplere uygulanamayacaktır. AYM kararı için Bkz. RG, T. 17.05.2019/S. 30777. Şenocak, K., Kahraman, Z., Tuncer Kazancı, İ., Öcal Apaydın, B. (2019). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 20.

³² RG, T. 31.12.2016/S. 29935-3. Mükerrer. Değişiklik RG: 22.05.2018/S. 30428.

³³ RG, T. 31.12.2016/S. 29935-3. Mükerrer. Değişiklik RG: 22.05.2018/S. 30428.

³⁴ RG, T. 31.12.2016/S. 29935-3. Mükerrer. Değişiklik RG: 22.05.2018/S. 30428.

³⁵ RG, T. 10.03.2018/S. 30356.

³⁶ RG, T. 03.02.2021/S. 31384.

³⁷ Bkz. TİTRK Genel Gerekçe. (<https://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0753.pdf>, Erişim tarihi: 27.12.2023).

büyümesine katkı sağlanması” olduğu belirtilmiştir. Bu Kanun ile amaçlanan hususun, işletmeye dahil taşınırılar üzerinde bunların zilyetliğinin geçirilmesine gerek kalmaksızın rehin hakkı tesis edilebilmesini sağlamak ve bu şekilde taşınırların rehin olarak kullanımını yaygınlaştırmak suretiyle kredi teminini kolaylaştırmak olduğu kabul edilmektedir³⁸.

Kanaatimizce TİTRK, mülga TİRK’ye bir tepki olarak yürürlüğe konulmuş olup, bunun temel nedeni de mülga TİRK’nin hem kapsamının hem rehin verebilecek kimselerin hem de rehne konu olabilecek varlıkların sınırlı sayıda sayılarak oldukça dar kapsamda belirlenmiş olmasıydı. Bu anlamda, TİTRK’nin mülga TİRK’ye göre daha esnek bir şekilde düzenlendiği, kapsamının da buna bağlı olarak geniş tutulduğu görülmektedir.

2.2.3.3. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununun Kapsamı

TİTRK m. 1/1’de bu Kanun’un kapsamı belirlenmiş olup, buna göre; *“taşınır varlıkları konu edinen işlemlerde rehin hakkının tesisine, rehin hakkının üçüncü kişilere karşı hüküm ifade etmesine, Rehinli Taşınır Siciline, rehinli alacaklılar arasında öncelik hakkının belirlenmesine, tarafların ve üçüncü kişilerin hak ve yükümlülüklerine, rehin hakkının kullanımı ile rehinli işlemlere ilişkin diğer usul ve esaslar”* TİTRK’nin kapsamında yer almaktadır.

TİTRK m. 1/3’te, *“Bu Kanun, bir borca güvence teşkil etmek üzere kurulan ve konusu bu Kanunda sayılan taşınır varlıklar olan rehinli işlemlere uygulanır.”* hükmüne yer verilmiş, üzerinde rehin hakkı kurulabilecek taşınır varlıklar³⁹ ise TİTRK m. 5/1’de⁴⁰ sayılmış olup, mülga TİRK sadece ticari işletme rehni özelinde çıkarılmış

³⁸ Göktürk, Can, Kaşak, Akkuş, Küçükaydın, Türkdogan, 2021, s. 79-80.

³⁹ Her ne kadar Kanun adında “taşınır rehni” ifadesi yer almakla birlikte, TİTRK m. 5’in taşınır olmayan varlıkları da kapsadığı yönündeki eleştiri için Bkz. Oğuzman, K., Seliçi, Ö., Oktay Özdemir, S. (2022). *Eşya Hukuku*. (Güncellenmiş ve Eklmeler Yapılmış 24. Bası). İstanbul: Filiz Kitabevi, s. 1152, dn. 10.

⁴⁰ *“Üzerinde rehin hakkı kurulabilecek taşınır varlıklar*

MADDE 5- (1) Rehin hakkı aşağıda belirtilen taşınır varlıklar üzerinde kurulabilir:

a) Alacaklar

b) Çok yıllık ürün veren ağaçlar

c) Fikri ve sınai mülkiyete konu haklar

ç) Hammadde

d) Hayvan

e) Her türlü kazanç ve iratlar

f) Başka bir sicile kaydı öngörülmemen ve idari izin belgesi niteliğinde olmayan her türlü lisans ve ruhsatlar

bir kanun olmakla ve sadece ticari işletme rehnini konu almakla birlikte, ticari işletme rehni TİTRK’de düzenlenen konulardan sadece biri durumundadır.

Belirtilmesi gereken bir diğer husus da mülga TİRK’nin aksine TİTRK ile ticari işletmenin bir bütün olarak rehnedilmesi şartından vazgeçildiği, bu kapsamda ticari işletmeye ait taşınır varlıklar üzerinde rehin kurulabilmesinin de mümkün hale geldiğidir.

Buna ilaveten, TİTRK m. 5/2’de ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulabileceği belirtilmiş olup, her ne kadar ilk bakışta TİTRK’nin kapsamının TİTRK m. 5/1 hükmünde sayılan varlıklar olduğu söylenebilecekse de ticari işletmenin tamamı üzerinde kurulacak olan rehinlerde TİTRK m. 5/1’de sayılan taşınır varlıkların dışında kalan varlıkların da rehnin kapsamında yer alması mümkün olduğundan, TİTRK’nin kapsamı m. 5/1’de sayılan varlıklardan daha geniş olacaktır.

TİTRK m. 5/1 hükmünde sayılan taşınır varlıkların dışında kalan varlıkların da rehnin kapsamında yer alması mümkün olduğundan, TİTRK’nin kapsamının m. 5/1’de sayılan varlıklardan daha geniş olacağı söylenebilecek olmakla birlikte, TİTRK m. 5/1’de sayılmayan taşınırlar ile TİTRK’de açıkça bu Kanun’dan istisna olduğu belirtilen taşınırların rehni TİTRK’nin kapsamında olmayacaktır. Nitekim, sermaye piyasası araçları ile türev araçlara ilişkin finansal sözleşmeleri konu edinen rehin sözleşmeleri ve mevduat rehni (TİTRK m. 1/4) ve tapu kütüğüne herhangi bir nedenle tescil edilen taşınırların rehni (TİTRK m. 1/5) açıkça TİTRK’den istisna edilmiştir.

g) Kira gelirleri

ğ) Kiracılık hakkı

h) Makine ve teçhizat, araç, ekipman, alet, iş makineleri, elektronik haberleşme cihazları dâhil her türlü elektronik cihaz gibi menkul işletme tesisatı

ı) Sarf malzemesi

i) Stoklar

j) Tarımsal ürün

k) Ticaret unvanı ve/veya işletme adı

l) Ticari işletme veya esnaf işletmesi

m) Ticari plaka ve ticari hat

n) Ticari proje

o) Vagon

ö) Bu fıkra da sayılanlardan üçüncü kişiler zilyetliğindeki taşınır varlık, hak ve paylı mülkiyet hakları

p) (Ek: 15/2/2018-7099/28 md.) Benzeri her türlü taşınır varlık ve hak”

Yine, diğer kanunlar uyarınca bir sicile tescili zorunlu olan taşınırın rehni de (TİTRK m. 8/3) TİTRK'nin kapsamı dışında tutulmuştur. Bu kapsamda, motorlu taşıt rehni, hava aracı ipoteği, gemi ipoteği ve maden hakları ve cevher rehni TİTRK'nin kapsamının dışında tutulmuş olup, anılan rehinler kendi mevzuatına göre sicile tescil edilecektir (Uygulama Yönetmeliği m. 2/2).

TİTRK'nin kapsamı hususunda son olarak rehin sözleşmesine taraf olabilecekler incelenecektir. Buna göre, mülga TİRK'de rehne taraf olabilecek kimseler oldukça dar bir şekilde kaleme alınmış, bu kapsamda rehin verebilecek kimseler; ticari işletme ve esnaf işletmesi sahibi olarak, rehin alacaklısı ise sadece tüzel kişiliği haiz ve sermaye şirketi olarak kurulmuş kredi müesseseleri, kredili satış yapan gerçek ve tüzel kişiliği haiz müesseseler ve kooperatifler olarak sınırlandırılmış idi. TİTRK m. 3'te rehin sözleşmesinin tarafları genişletilerek; kredi kuruluşları ile tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişiler arasında ya da tacir ve/veya esnaflar arasında şeklinde belirlenmiştir. Buna göre, TİTRK ile mülga TİRK'ye göre rehin sözleşmesinin taraflarının oldukça genişletildiği görülmekte olup, TİTRK m. 3'te sayılmış olanlar dışındaki kimseler arasında yapılan rehin sözleşmesine TİTRK hükümleri uygulanmayacaktır.

2.2.4. Kanun Değişikliğinin Etki Analizi

Daha önce de belirtildiği üzere TİTRK mülga TİRK'ye bir tepki olarak yürürlüğe konulmuştur. Nitekim, mülga TİRK uygulandığı yaklaşık kırk beş yıllık süre boyunca kendisinden beklenen faydayı karşılamakta zayıf kalmış ve yürürlükte olduğu yarım asıra yakın dönemde sadece 4.927 adet işletme rehni tesis edilebilmiştir.

TİTRK'nin yürürlüğe girmesinin ardından geçen sürede kendisinden beklenen faydayı gösterip gösteremediğinin ortaya koyulması bakımından bu kanun değişikliğinin etki analizine ihtiyaç bulunmaktadır.

Kanaatimizce bu etki analizinin yapılabilmesi için en önemli veri TİTRK'nin yürürlüğe girmesinin ardından kurulan taşınır rehni sicilinden elde edilecek istatistiki verilerdir. Nitekim, çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde de yer verileceği üzere, TİTRK m. 2/1-k bendinde sicil tanımlanmış olup, sicil merkezi görevi ile rehin sözleşmesine ilişkin iş ve işlemlerin noterler tarafından yerine getirilmesine dair TNB ile Ticaret Bakanlığı arasında 23.12.2016 tarihli bir protokol imzalanmış ve bu

çerçevede TARES kurulmuştur. Bu anlamda, noterlikler sicil birimi, TNB ise sicil merkezi durumuna getirilmiştir.

Bu kapsamda, TİTRK gereğince sicil merkezi durumuna getirilen TNB'den çalışmamız kapsamında kullanılmak üzere rehin sözleşmesine konu olmuş varlık adetleri ve sicile tescil edilen sözleşme sayıları talep edilmiştir.

TNB'den elde edilen güncel istatistiki verilere göre, 27.12.2023 tarihi itibarıyla TARES'e tescil edilen toplam sözleşme sayısı 84.060'tır.

TNB'den elde edilen güncel istatistiki verilere göre, rehin sözleşmesine konu olmuş varlık adetleri ise 27.12.2023 tarihi itibarıyla şu şekildedir:

- Makine ve Teçhizat, Araç, Ekipman, Alet, İş Makinaları, Elektronik Haberleşme Cihazları Dahil Her Türlü Elektronik Cihaz Gibi Menkul İşletme Tesisatı; 1.181.214 Adet,
- Hayvan; 846.290 Adet,
- Alacaklar; 483.109 Adet,
- Stoklar; 121.029 Adet,
- Ticari Plaka ve Ticari Hat; 60.990 Adet,
- Benzeri Her Türlü Taşınır Varlık ve Hak; 20.505 Adet,
- Hammadde; 12.470 Adet,
- Tarımsal Ürün; 2.306 Adet,
- Fikri ve Sınai Mülkiyete Konu Haklar - Marka; 2.126 Adet,
- Ticari İşletme; 1.848 Adet,
- Sarf Malzemesi; 1.141 Adet,
- Ticaret Unvanı ve/veya İşletme Adı – Ticaret Unvanı; 1.015 Adet,
- Başka Bir Sicile Kaydı Öngörülmeleyen ve İdari İzin Belgesi Niteliğinde Olmayan Her Türlü Lisans ve Ruhsatlar; 978 Adet,
- Ticaret Unvanı ve/veya İşletme Adı – İşletme Adı; 588 Adet,
- Fikri ve Sınai Mülkiyete Konu Haklar – Fikri Haklar (Telif Hakları); 467 Adet,

- Çok Yıllık Ürün Veren Ağaçlar; 359 Adet,
- Esnaf İşletmesi; 143 Adet,
- Kiracılık Hakkı; 125 Adet,
- Ticari Proje; 93 Adet,
- Kira Gelirleri; 60 Adet,
- Vagon; 40 Adet,
- Fikri ve Sınai Mülkiyete Konu Haklar – Endüstriyel Tasarım; 31 Adet,
- Her Türlü Kazanç ve İratlar; 26 Adet,
- Fikri ve Sınai Mülkiyete Konu Haklar – Faydalı Model; 21 Adet,
- Fikri ve Sınai Mülkiyete Konu Haklar – Patent; 16 Adet,
- Fikri ve Sınai Mülkiyete Konu Haklar – Entegre Devre Topografyaları; 2 Adet,
- Fikri ve Sınai Mülkiyete Konu Haklar – Yeni Bitki Çeşitleri Üzerindeki İslahçı Haklar; 2 Adet.

Çalışmamız kapsamında TNB'den elde edilen güncel istatistiki veriler incelendiğinde, TİTRK kapsamında kurulan TARES uygulamasının işlevselliği ve TİTRK'nin kendisinden beklenen faydayı gösterdiği açıkça ortaya çıkmaktadır. Nitekim, yürürlükte olduğu kırk beş yıllık uzun bir süreçte sadece 4.927 adet işletme rehni tesis edilebildiği mülga TİTRK'nin aksine, 01.01.2017 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren TİTRK'nin yürürlükte olduğu yaklaşık yedi yıllık süreçte TARES'e tescil edilen toplam sözleşme sayısının 84.060, rehin sözleşmesine konu olmuş ticari işletme rehni sayısının ise 1.848 olduğu görülmektedir.

TNB'den elde edilen istatistiki verilerden ayrıca, TİTRK m. 5/1 gereğince ticari işletmeden bağımsız şekilde rehne konu olan ticaret unvanı sayısının 1.015, rehne konu olan işletme adı sayısının ise 588 olduğu anlaşılmakta olup, TİTRK m. 5/1 kapsamında ticari işletmenin bünyesinde yer almakla birlikte ticari işletmeden bağımsız olarak münferiden rehne konu olmuş diğer varlık sayıları da eklendiğinde, bu sayının daha da arttığı görülmektedir.

Bu anlamda, gelineen durum itibariyle TİTRK'nin yürürlükte olduğu yaklaşık yedi yıllık zaman zarfında mülga TİRK'nin yürürlükte olduğu kırk beş yıla nazaran çok daha başarılı bir performans gösterdiği, kendisinden beklenen faydayı fazlasıyla yerine getirdiği değerlendirilmektedir.

2.3. Ticari İşletme Rehninin Hukuki Niteliği

2.3.1. Mutlak Haklardan Biri Olması

Mutlak haklar sahibi tarafından herkese karşı ileri sürülebilen haklar olup, herkes bu haklara uygun davranmak zorundadır⁴¹. Bir hakkın mutlak hak olabilmesi için kanun ile düzenlenmesi gerekmektedir⁴².

Ticari işletme rehninden doğan rehin hakkı gerek mülga TİRK m. 9/1'de gerekse TİTRK m. 9/1'de açıkça mutlak hak olarak düzenlenmiştir.

TİTRK m. 9/1'de rehin hakkının sözleşmenin sicile tescil edilmesi ile birlikte üçüncü kişilere karşı hüküm ifade edeceğinin hükme bağlandığı görülmektedir. Bu anlamda, mutlak haklardan bir hak olarak ticari işletme rehninden doğan rehin hakkının sahibi tarafından herkese karşı ileri sürülebilmesi mümkündür.

2.3.2. Sınırlı Ayni Hak Olması

Ticari işletme rehninin hukuki niteliğine ilişkin olarak mülga TİRK döneminde doktrinde bir görüş ticari işletmenin rehninden doğan hakkın ayni bir hak olmadığını⁴³, diğer bir görüş ise rehin hakkının ayni bir hak olduğunu⁴⁴ ileri sürmekte idi.

Ticari işletme rehninin hukuki niteliğine ilişkin olarak TİTRK'de özel bir hüküm yer almamakla birlikte, TİTRK m. 2/1-ı'da rehin hakkı tanımlanır iken bu hakkın sınırlı ayni hakkı ifade ettiği belirtilmiştir. Doktrinde Sirmen, anılan tanımda yer alan sınırlı ayni hak nitelendirmesinin isabetli olduğunu, bu kapsamda özellikle alacaklar ve diğer devredilebilir haklar üzerinde TİTRK gereğince kurulacak olan rehnin

⁴¹ Oğuzman, M. K., Barlas, N. (2015). *Medeni Hukuk: Giriş-Kaynaklar-Temel Kavramlar*. (21. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık, s. 156.

⁴² Dural, M., Sarı, S., Ögüz, T., Gümüş, M. A. (2015). *Türk Özel Hukuku: Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri C: I*. (10. Bası). İstanbul: Filiz Kitabevi, s. 150.

⁴³ Türker, E. (1981). *Ticari İşletme Rehni*. Eskişehir: Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları. No: 228/150, s. 53-54; Antmen, A. (2001). *Ticari İşletme Rehni*, Ankara: Yetkin Yayıncılık, s. 54.

⁴⁴ Haznedar, İ. M. (2008). *Ticari İşletme Rehni ve Paraya Çevrilmesi*. İstanbul: Legal Yayıncılık, s. 16.

niteliğine ilişkin tartışmaların en başından önlenmiş olduğunu savunmaktadır⁴⁵. Buna karşın Nomer ve Ergüne, ticari işletme üzerinde TİTRK gereğince kurulacak olan rehin hakkının hukuki niteliğinin halen tartışmaya açık olduğunu ileri sürmekle birlikte⁴⁶, kanaatimizce, TİTRK uyarınca ticari işletme üzerinde kurulacak rehin hakkı sınırlı bir aynı hak olacaktır.

2.3.3. Fer'i Hak Olması

Rehin hakkı, geçerli bir alacağın varlığına tabi olduğundan ve bir alacağı güvence altına almak için kurulduğundan, varlığı ve kaderi temin ettiği asıl alacağın varlığına bağlı olup⁴⁷, asıl alacak herhangi bir nedenle sona erdiğinde asıl alacağa bağlı olarak kurulan rehin hakkı da kendiliğinden sona erecektir⁴⁸. Bu anlamda rehin hakkı fer'i bir haktır.

Ticari işletme rehni de alacağa bağlı bir hak olup, varlığı ve kaderi temin ettiği alacağın varlığına bağlı olduğundan, ticari işletme rehni fer'i bir haktır⁴⁹.

Mülga TİRK m. 14/2 ve m. 19/1'de ticari işletme rehninden doğan hakkın fer'i nitelikte olduğuna işaret edilmiş olup, TİTRK m.1/3'te de TİTRK'den kaynaklanan rehin hakkının fer'i bir hak olduğunun açıkça düzenlendiği görülmektedir.

2.3.4. Münferit Unsurların Ticari İşletmeden Ayrı Rehnedilebilme Olanığı

Ticari işletme rehnine özel olarak çıkarılan ve ticari işletme rehnini ayrıntılı bir şekilde düzenleyen mülga TİRK ticari işletmenin bir bütün olarak rehnedilmesini öngörmüş idi.

Mülga TİRK gibi ticari işletme rehnini ayrıntılı ve özel bir şekilde düzenlemeyen TİTRK'nin ticari işletmenin bütünü üzerinde rehni belirli şartlara bağladığı, bu

⁴⁵ Sirmen, L. (2018). "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi, Niteliği ve Rehne Hakim Olan İlkeler". L. Sirmen, B. Özbilen (Editörler). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu*. Ankara: Yetkin Yayınları, 21-52, s. 24.

⁴⁶ Nomer, H. N., Ergüne, M. S. (2019). *Eşya Hukuku (Zilyetlik-Tapu Sicili-Mülkiyetin Genel Hükümleri-Taşınır Mülkiyeti-Rehin Hakları)*. (Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 6. Bası). İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, s. 312.

⁴⁷ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1161-1164; Köprülü, B., Kaneti, S. (1982). *Sınırlı Aynı Haklar*. (2. Baskı). İstanbul: Fakülteler Matbaası, s. 464; Cansel, E. (1967). *Türk Menkul Rehni Hukuku Cilt I*. Ankara: Sevinç Matbaası, s. 27; Davran, B. (1972). *Rehin Hukuku Dersleri*. İstanbul, s. 79.

⁴⁸ Nomer, Ergüne, 2019, s. 43; Köprülü, Kaneti, 1982, s. 464; Cansel, 1967, s. 27; Davran, 1972, s. 79.

⁴⁹ Sirmen, 2018, s. 26.

anlamda ticari işletmenin bütünü üzerinde rehni istisnai bir rehin türü olarak düzenlediği, mülga TİRK döneminde olduğu gibi ticari işletmenin tamamı (bütünü) üzerinde rehin kurulabilmesine olanak tanımakla birlikte ticari işletme rehnine ilişkin olarak mülga TİRK'den farklı birtakım düzenlemelere yer verdiği görülmektedir. Nitekim, TİTRK'ye göre bir ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin tesis edilmesi ancak diğer tüm taşınır varlıkların borcu karşılamaması durumunda gündeme gelecektir (TİTRK m. 5/2).

Bu açıdan bakıldığında, ticari işletme rehni açısından TİTRK'nin “*işletmenin bütünü üzerinde rehin*” ve “*münferit varlıkların rehni*” şeklinde iki farklı yöntem getirdiği görülmektedir.

2.4. Taşınır Rehnine Hakim Olan İlkeler Açısından Ticari İşletme Rehni

2.4.1. Genel Olarak

TMK'nin sisteminde taşınır rehni tanımlanmamış olup, doktrinde taşınır rehni, bir alacağı teminat altına almak amacıyla, bir taşınır eşya, hak veya alacak ve hayvan üzerinde kurulan ve borcun yerine getirilmemesi durumunda alacaklıya teminat konusunu paraya çevirerek alacağını tahsil etme yetkisi veren bir hak olarak tanımlanmaktadır⁵⁰.

Taşınır rehni sınırlı bir ayni hak olup, bir alacağa güvence sağlamaktadır⁵¹. TMK'de tüm rehin türlerine uygulanacak genel kurallar bulunmamakta olup, teslimli taşınır rehni esas alınarak genel kurallar getirilmiştir⁵². Teslimli taşınır rehni esas alınarak getirilen bu genel kuralların diğer rehin türleri için uygun olduğu ölçüde uygulanması söz konusu olacaktır⁵³.

Her ne kadar çalışmamızın bu bölümünde taşınır rehnine hakim olan ilkeler açısından ticari işletme rehni incelenecek olmakla birlikte, gerek derece sisteminin

⁵⁰ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1150; Sirmen, 2018, s. 24; Esener, T., Güven, K. (2017). *Eşya Hukuku*. Ankara, s. 547; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, İ., Öcal Apaydın, B. (2019). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 35.

⁵¹ Serozan, R. (2014). *Eşya Hukuku I*. (3. Bası). İstanbul: Filiz Kitabevi, s. 341; Acar, F. (2017). *Rehin Hukuku Dersleri*. (2. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık, s. 1; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1006; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 35-36.

⁵² Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1160-1161; Sirmen, L. (2017). *Eşya Hukuku*. (5. Bası). Ankara: Yetkin Yayınları, s. 653-654.

⁵³ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1161; Cansel, 1967, s. 18; Köprülü, Kaneti, 1982, s. 453.

düzenlendiği TİTRK m. 10'da TMK'nin taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerine atıf yapılması gerekse 7099 sayılı Kanun ile değişik TİTRK m. 18'de TİTRK'de hüküm olmayan durumlarda TMK'nin taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerinin uygulanacağını belirtilmesi nedeniyle, TİTRK kapsamında taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerin de uygulanması söz konusu olacaktır. Bununla birlikte, doktrinde de haklı olarak belirtildiği üzere, TMK'nin taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerinin ancak yapısına uygun olması durumunda TİTRK'ye uygulanması gerekecektir⁵⁴.

2.4.2. Aleniyet (Açıklık) İlkesi

Aleniyet ilkesi, aynı bir hak olan rehin hakkının herkes tarafından bilinmesini ifade etmekte olup, bunun sonucu olarak üçüncü kişiler, aleniyet ilkesine uygun bir şekilde kurulmuş olan bir rehin hakkının varlığını, rehin hakkının ortadan kalkması durumunda ise ortadan kalktığını bilmediklerini iddia edemeyecekler, bu suretle de hukuki güvenlik sağlanmış olacaktır⁵⁵.

TMK'ye göre aleniyet, taşınırlarda TMK m. 939 gereğince teslim ile, taşınmazlarda ise TMK m. 1020 gereğince tapu siciline tescil ile sağlanmaktadır. Bununla birlikte, TMK m. 940/2 gereğince teslimsiz taşınır rehni açısından bazı durumlarda taşınır rehninin ilgili sicile kaydedilmesi mümkündür.

TİTRK m. 4/1'de, "*Rehin hakkı, rehin sözleşmesinin Sicile tescil edilmesiyle kurulur.*" şeklinde yer alan hüküm gereğince, TİTRK kapsamında kurulan rehinlerde aleniyet sicil vasıtasıyla sağlanmakta olup, bu kapsamda aleniyeti sağlamak üzere TİTRK m. 8 gereğince Rehinli Taşınır Sicili adı altında bir sicil kurulmuş, bu sicilin aleni bir sicil olduğu gerek TİTRK'de gerekse Sicil Yönetmeliğinde açıkça hükme bağlanmıştır (TİTRK m. 8/2 ve Sicil Yönetmeliği m. 17/2).

Hal böyle iken, 7099 sayılı Kanun ile TİTRK m. 7'de yapılan değişiklik sonrası m.7/3'te; "*Bir taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen iyiniyetli üçüncü kişinin iyiniyeti korunur.*" şeklinde yer alan hüküm nedeniyle bu ilkenin

⁵⁴ Sirmen, 2018, s. 26; Erten, M.A. (2018) "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninde Teminatın Taşınır Varlık Yönünden Kapsamı". L. Sirmen, B. Özbilen (Editörler). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu*. Ankara: Yetkin Yayınları. 181-191, s. 181.

⁵⁵ Serozan, 2014, s. 64; Akipek, J. G. (1972). *Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili*. (2. Bası). Ankara: Sevinç Matbaası, s.124; Antalya, O. G. (2017). "Eşya Hukukuna Hakim İlkelere Aleniyet İlkesi". *Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. 23(3). 419-440, s. 420.

kullanım alanı oldukça sınırlandırılmış olup, bu değişiklik sonrasında Rehinli Taşınır Sicilinin aleniyeti işlevsiz hale gelmiş, başka bir deyişle sicil in iyiniyeti ortadan kaldıran bir işlevi kalmamıştır⁵⁶.

2.4.3. Alacağa Bağlılık İlkesi

Taşınır rehni fer'i bir hak olduğundan, hüküm ve sonuçları güvence altına aldığı asıl alacağın varlığına bağlıdır⁵⁷. Bu anlamda, bir alacağın mevcut olmaması ya da geçersiz olması, fer'i nitelikteki rehin hakkının da doğmamasına veya geçersiz olmasına yol açacak; alacağın bir şekilde son bulması halinde fer'i nitelikteki rehin hakkı da sona erecektir⁵⁸. Alacağa bağlılık ilkesi, rehin hakkının fer'i bir hak olmasından kaynaklanmaktadır.

TİTRK'de düzenlenen taşınır rehni, bir alacağı güvenceye almak için kurulan, bu anlamda varlığı ve kaderi bu alacağa bağlı olan fer'i bir haktır⁵⁹. Nitekim TİTRK'nin ilgili hükümleri incelendiğinde; rehnin bir borca güvence teşkil etmek üzere kurulacağını düzenleyen TİTRK m. 1/3 hükmünden ve rehin konusu alacağın sona ermesini takiben rehin hakkının terkin edilmesini zorunlu kılan TİTRK m. 15 hükmünden TİTRK'de düzenlenen taşınır rehninin bir alacağı güvence altına almak için kurulan fer'i nitelikte bir hak olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

TİTRK'de düzenlenen taşınır rehni, bir alacağı güvence altına almak için kurulan, bu anlamda varlığı ve kaderi bu asıl alacağa bağlı olan fer'i bir hak olduğundan, rehin ile teminat altına alınan alacak herhangi bir nedenle hükümsüz ise rehin hakkı da söz konusu olmayacak veya rehinle teminat altına alınmış olan alacak sona ererse rehin hakkı da sona erecektir⁶⁰.

⁵⁶ Sirmen, 2018, s. 28.

⁵⁷ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1161; Köprülü, Kaneti, 1982, s. 464; Cansel, 1967, s. 27; Davran, 1972, s. 79; Esener, Güven, 2017, s. 579; Haznedar, 2008, s. 103; Kayıhan, 2021, s. 20; Sirmen, 2017, s. 665; Sirmen, 2018, s. 26; Türker, 1981, s. 55.

⁵⁸ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1163; Nomer, Ergüne, 2019, s. 43; Köprülü, Kaneti, 1982, s. 464; Cansel, 1967, s. 27; Davran, 1972, s. 79.

⁵⁹ Sirmen, 2018, s. 26.

⁶⁰ Sirmen, 2018, s. 26.

2.4.4. Belirlilik İlkesi

Belirlilik ilkesi⁶¹, alenilik ilkesinin bir uzantısı olarak kabul edilmekte olup, bu ilke gereğince hem rehin konusunun hem de rehin ile güvence altına alınacak alacağın belirli olması şarttır.

Belirlilik ilkesi açısından TİTRK'nin ilgili hükümleri incelendiğinde; ilk olarak TİTRK m. 5/1'de hangi varlıkların taşınır rehnine konu olabileceğinin sınırlı olarak sayıldığı, yine TİTRK m. 5/2'de ticari işletmenin bir bütün olarak rehin edilebileceğinin düzenlendiği görülmektedir.

TİTRK m. 4/6-c bendinde ise rehin konusu taşınır varlık ile bu varlığı ayırt etmeye yarayan unsurların rehin sözleşmesinde bulunması zorunlu tutulmuştur. Rehin konusunun belirli hale gelmesi için ayırt edici özelliklerinin ortaya koyulmuş olması şart olup, TİTRK'de düzenlenen rehin konusu varlıkların ayırt edici özelliklerine rehin sözleşmesinde yer verilmesi zorunluluğu bu açıdan belirliliği sağlamaya yönelik kanaatimizce isabetli bir hükümdür. 7099 sayılı Kanun ile bu bende “*hususlar*” ibaresinden sonra gelmek üzere “*Niteliği gereği ayırt edici özelliği bulunmayan taşınır varlıklar için bu şart aranmaz.*” şeklindeki parantez içi hüküm eklenmiş, TİTRK'de yapılan değişiklik sonrasında Uygulama Yönetmeliği m. 9'a, rehin konusu taşınır varlığın ayırt edici özelliklerinin yoksa genel olarak belirlenmesine yarayan niteliklerinin rehin sözleşmesinde yer alacağına ilişkin yeni bir fıkra eklenmiştir. Kanaatimizce, belirlilik ilkesi açısından bakıldığında Uygulama Yönetmeliğine eklenen bu hüküm TİTRK'de yer alan hükme göre daha isabetli bir düzenleme olmakla birlikte, dayanağı olan TİTRK'ye aykırı surette Uygulama Yönetmeliğine bu yönde bir hüküm eklenmesinin normlar hiyerarşisine aykırılık teşkil ettiği değerlendirilmektedir.

Son olarak belirlilik ilkesinin diğer görünüm biçimi olan rehin ile güvence altına alınacak alacağın belirli olması şartının TİTRK m. 4/6-b bendi ile karşılandığı görülmektedir. Nitekim anılan hükümde, borcun konusunun, borcun miktarının, borcun miktarı belirli değilse rehlin ne miktar için güvence teşkil ettiğinin, ödenecek para cinsi ve rehlin azami miktarının rehin sözleşmesinde yer alması zorunlu unsurlar arasında sayıldığı görülmektedir. Uygulama Yönetmeliği m. 9/1'de de rehinle teminat altına alınan alacağın belirli olmaması durumunda güvence miktarının borcun miktarına göre belirleneceği hükme bağlanmıştır.

⁶¹ Belirlilik ilkesi için Bkz. Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1167-1171.

2.4.5. Öncelik İlkesi

Bu ilke bir taşınır üzerinde birden fazla alacak için rehin kurulması halinde rehin paraya çevrildikten sonra hangi alacağın öncelikle karşılanacağını belirlenmesine ilişkindir⁶².

Türk hukukunda taşınmaz rehninde sabit dereceler sistemi uygulansa da taşınır rehninde öncelik ilkesi hakim olup⁶³, TMK m. 948 gereğince aynı taşınır, hak veya alacak üzerinde birden fazla rehin kurulması halinde rehin hakkının sırası bu hakların kuruluş tarihine göre belirlenecek, başka bir deyişle önce kurulan rehin sıra itibarıyla diğerlerinden daha önce gelecektir⁶⁴. Bununla birlikte, anılan hükmün emredici nitelikte olmaması nedeniyle tarafların anlaşarak kanun tarafından belirlenen bu sıra düzenini değiştirmeleri mümkün bulunmaktadır⁶⁵.

Mülga TİRK’de bir ticari işletme üzerinde birden fazla rehin hakkı kurulması durumunda alacaklıların haklarının rehnin tescil sırasına göre belirleneceği hükmüne bağlanmış, bu anlamda mülga TİRK sadece ilerleme sistemini kabul etmişti.

TİTRK’de ise hem sabit dereceler sisteminin (TİTRK m. 10) hem de ilerleme sisteminin kabul edildiği ikili bir sistemin benimsendiği (TİTRK m. 11) görülmekte olup, sicile tescil edilen rehin hakkının sırasına ilişkin değerlendirmelerimize çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde yer verilecektir.

2.4.6. Teminat Yükünün Bölünmezliği İlkesi

Bu ilke TMK m. 944/2’de düzenlenmiş olup, buna göre alacaklı, alacağın tamamını almadığı müddetçe rehin konusu olan taşınırın tamamını veya bir kısmını geri vermek zorunda değildir.

Teminat yükünün bölünmezliği ilkesi, alacağın tamamı ödenmediği sürece rehin hakkının sona ermemesini, birden fazla rehin konusu varsa her birinin alacağın tamamı için teminat oluşturduğunu ifade etmektedir⁶⁶.

⁶² Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1175.

⁶³ Kırca, Ç. (2018). “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninde Sıra”. L. Sirmen, B. Özbilen (Editörler). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu*. Ankara: Yetkin Yayınları. 159-179, s. 163.

⁶⁴ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1175.

⁶⁵ Köprülü, Kaneti, 1982, s. 475 vd.; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1175; Esener, Güven, 2017, s. 556; Sirmen, 2017, s. 658.

⁶⁶ Köprülü, Kaneti, 1982, s. 472; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1171.

Taşınır rehni açısından düzenlenen bu ilkenin rehin hukuku açısından geçerli olduğu, bu nedenle TİTRK uyarınca tescil edilen rehin hakkı açısından da geçerli olacağı⁶⁷, bu ilke gereğince borçlunun kısmen ödeme yapması durumunda rehin konusunun kısmen geri verilmesinin ya da sicilden kısmen terkin yapılmasının söz konusu olmadığı, başka bir deyişle, rehin verenin yapacağı kısmi ödemeler yoluyla rehin yükünün azalmasını isteyemeyeceği, bununla birlikte, tarafların kısmi ödemeler yoluyla rehin yükünün azalacağını kararlaştırabilecekleri kabul edilmektedir⁶⁸.

⁶⁷ Sirmen, 2018, s. 52.

⁶⁸ Sirmen, 2017, s. 728; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1173-1174.

3. TİCARİ İŞLETME REHNİNİN KAPSAMI, KURULMASI VE HÜKÜMLERİ

3.1. Ticari İşletme Rehninde Taraflar

Mülga TİRK m. 2/1’de ticari işletme rehninde taraflar düzenlenmiş, buna göre rehin sözleşmesinin tarafları bakımından rehin alacaklısı olabilecek kişiler; tüzel kişiliği haiz ve sermaye şirketi olarak kurulmuş kredi müesseseleri, kredili satış yapan gerçek ve tüzel kişiliği haiz müesseseler ile kooperatifler olarak sayılmış, mülga TİRK m. 2/3’de de kredili satış yapan müesseselere ilişkin bir düzenlemeye yer verilmiş idi. Mülga TİRK’de rehin borçlusu olabilecek kişiler ise, ticaret veya esnaf ve sanatkar siciline kayıtlı bir ticari işletmenin maliki bulunan gerçek ve tüzel kişiler olarak düzenlenmiş idi.

Görüldüğü üzere, mülga TİRK’de rehnin tarafları dar ve sınırlı tutulmuş olup, doktrinde bu sınırlamanın ticari işletme rehninin TMK m. 939’da düzenlenen teslim şartlı taşınır rehninin istisnası olmasından kaynaklandığı belirtilmiştir⁶⁹.

TİTRK m. 3’te ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin taraflarına⁷⁰ ilişkin olarak ikili bir yapı⁷¹ getirilmiştir. Buna göre rehin sözleşmesinin; kredi kuruluşları ile tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişiler arasında ya da tacir ve/veya esnaflar arasında yapılacağı hükme bağlanmıştır. Bu hükümde rehin alacaklısı ve rehin veren bakımından bir ayırım yapılmamış, bunlardan hangilerinin rehin veren hangilerinin rehin alacaklısı konumunda olabileceğine ilişkin ayrıntılar Uygulama Yönetmeliği m. 10⁷² ile açıklanmış ve değişik olasılıklar düzenlenmiştir.

⁶⁹ Antalya, O. G., Acar, F. (2017). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni*. (2. Bası). İstanbul: Aristo Yayıncılık. s. 31; Kayıhan, 2021, s. 28; Erten, M. A. (2001). *Bankacılık Uygulamasında Ticari İşletme Rehni*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 19; Karakuş, Erbaş, 2018, s. 52.

⁷⁰ Ticari işlemlerde taşınır rehninde taraflara ilişkin ayrıntılı bir çalışma için Bkz. Çamurcu, E. (2017). “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Tarafları”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 21(3). 201-234.

⁷¹ Antalya, Acar, 2017, s. 32; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 106-107.

⁷² “Rehin sözleşmesinin tarafları
MADDE 10 – (1) Kanuna ve bu Yönetmeliğe göre geçerli bir rehin hakkının kurulabilmesi için rehin alacaklısı şu kişiler olabilir

a) Kredi kuruluşları,

b) Tacir,

c) Esnaf,

Geçerli bir rehin hakkının kurulabilmesi için rehin veren şu kişiler olabilir:

a) Tacir,

b) Esnaf,

TİTRK m. 3'e göre çok daha detaylı bir biçimde kaleme alınmış olan Uygulama Yönetmeliği m. 10 hükmü, dayanağı kanun olan TİTRK'de olmayan sınırlamalar getirdiği gerekçesiyle doktrinde haklı olarak eleştirilmiştir⁷³. Kanaatimizce de Uygulama Yönetmeliği m. 10'da yer verilen ayrıntılı düzenlemenin TİTRK'de yer alması daha uygun olacaktır.

TİTRK m. 3 ve Uygulama Yönetmeliği m. 10 gereğince rehin sözleşmesinin taraflarına ilişkin iki ihtimal bulunmaktadır. İlk ihtimalde, rehin alacaklısı tarafında kredi kuruluşu⁷⁴ yer almakta olup, rehin veren (rehin borçlusu) ise tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişiler şeklinde olabilecektir. İkinci ihtimalde ise, rehin alacaklısı tacir veya esnaf olacak iken, rehin veren (rehin borçlusu) yine tacir veya esnaf olabilecektir.

Görüldüğü üzere mülga TİRK döneminde olduğu gibi TİTRK kapsamında rehin alacaklısı olabilecek kişiler sınırlayıcı bir şekilde sayılmış olup, TİTRK'de sayılan bu kişiler dışındaki kimselerin rehin sözleşmesine taraf olması mümkün değildir⁷⁵. Bununla birlikte, TİTRK ile rehin alacaklıları açısından genişlemeye gidildiği⁷⁶; bu kapsamda kredi kuruluşları, tacirler ve esnafın da rehin alacaklısı olabilmesinin mümkün kılındığı görülmektedir⁷⁷. Bu anlamda, TİTRK'nin rehnin tarafları bakımından getirdiği en büyük yeniliklerden birisi tacir ve esnafın kendi aralarında rehin kurmalarına imkan tanınması olup, TİTRK hükümlerine göre tacir ve esnafın

c) Çiftçi,

ç) Üretici Örgütü,

d) Serbest Meslek Erbabı.

Rehin hakkı ancak şu kişiler arasında kurulabilir;

a) *Rehin alacaklısı bir kredi kuruluşu ile rehin veren tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü veya serbest meslek erbabından herhangi biri*

b) *Rehin alacaklısı tacir ile rehin veren tacir,*

c) *Rehin alacaklısı tacir ile rehin veren esnaf,*

ç) *Rehin alacaklısı esnaf ile rehin veren tacir,*

d) *Rehin alacaklısı esnaf ile rehin veren esnaf".*

⁷³ Göle, C., Aydoğan, G. (2017). "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi". *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*. 33(1). 5- 51, s. 13.

⁷⁴ TİTRK m. 2/1-e'de kredi kuruluşları, "19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca faaliyet gösteren bankalar ve finansal kuruluşlar, 21/11/2012 tarihli ve 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu uyarınca faaliyet gösteren finansal kuruluşlar ile kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşları" şeklinde tanımlanmış olup, doktrinde Şit İmamoğlu bu kavram yerine başka bir kavramın kullanılmasının daha uygun olacağını ifade etmiştir. Bkz. Şit İmamoğlu, B. (2017). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 12, dn. 22.

⁷⁵ Karakuş Erbaş, B. (2018). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni ve Rehin Alacaklısının Korunması*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 52.

⁷⁶ Karakuş Erbaş, 2018, s. 52; Antalya, Acar, 2017, s. 31.

⁷⁷ Karakuş Erbaş, 2018, s. 52.

kendi aralarında ve birbirleriyle rehin sözleşmesi kurabilmeleri mümkün bulunmaktadır. Buna göre, TİTRK sadece tacir veya esnafa bu kapsamda rehin alacaklısı olabilme yetkisi vermiştir. TİTRK tacir ya da esnaf olmayan kimselere (çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı) rehin alacaklısı olabilme yetkisi vermemiş olup, bu kişiler ancak rehin veren sıfatıyla rehin sözleşmesine taraf olabileceklerdir. Bu ihtimalde de rehin alacaklısının mutlaka bir kredi kuruluşu olması gerekmektedir. TİTRK'nin genel gerekçesinde de belirtildiği üzere, bu genişleme ile kanun koyucunun amacı, rehin hakkının yaygınlaştırılmasını sağlayarak tacir ve esnafın rehin sözleşmesinin tarafı olabilmesi bakımından işletmesel faaliyetlerinde birbirlerini desteklemeleridir. Bununla birlikte, doktrinde Şit İmamoğlu, Göle ve Aydoğan ile Baydak, münferit taşınır rehnedilirken her ne kadar taraf sınırlaması önem arz etmese de işletmenin bütünü üzerinde rehin kurulurken taraf sıfatının sınırlandırılması gerektiği, nitekim, tacirin güvenilir kişilerle rehin sözleşmesi yapabilmesi bakımından bunun önem taşıdığı gerekçesiyle her iki tarafın da herhangi bir sınırlama olmaksızın herhangi bir tacir veya esnaf olmasını eleştirmekte ve TİTRK m. 3/1-b bendinin kaldırılması gerektiğini ileri sürmektedir⁷⁸.

Ticari işletme rehninin tarafları açısından tacir sayılanlar ve tacir gibi sorumlu olanların durumunun da incelenmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir. TTK m. 12/2 gereğince bir ticari işletmeyi kurup açtığını halka duyuran veya işletmesini ticaret siciline tescil ettirerek durumu ilan etmiş olan tacir sayılanlar TİTRK kapsamında rehin sözleşmesi yapabilecek olup⁷⁹, bununla birlikte TTK m. 12/3 gereğince tacir gibi sorumlu olanlar, tacir sıfatının nimetlerinden faydalanmayıp sadece tacir sıfatının külfetlerine katlandıklarından, TİTRK kapsamında rehin sözleşmesine taraf olamayacaktır⁸⁰.

TİTRK m. 5/9 ile Uygulama Yönetmeliği m. 10/5 gereğince, üçüncü bir tacirin, bir başka tacir ya da esnafın borcu için ticari işletmesini rehnetmesi de mümkündür⁸¹.

⁷⁸ Şit İmamoğlu, 2017, s. 11; Göle, Aydoğan, 2017, s. 17; Baydak, E. (2018). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni*. İstanbul: On İki Levha Yayınları, s. 81.

⁷⁹ Arkan, 2023, s. 52.

⁸⁰ Arkan, 2023, s. 52; Göktürk, Can, Kaşak, Akkuş, Küçükaydın, Türkdogan, 2021, s. 81.

⁸¹ Arkan, 2023, s. 53; Göktürk, Can, Kaşak, Akkuş, Küçükaydın, Türkdogan, 2021, s. 80.

3.2. Ticari İşletme Rehninin Kurulması

3.2.1. Genel Olarak

Öncelikle TİTRK m. 5/2 gereğince ticari işletmenin bir bütün olarak rehne konu edilebilmesi için borcun TİTRK m. 5/1’de sayılan taşınır varlıklar tarafından karşılanamamış olması gerekmekte olup, bu taşınır varlıklardan bir kısmının veya tamamının değeri borcu karşılamaya yetecek düzeyde ise ticari işletme üzerinde rehin kurulamayacaktır.

Öte yandan, TİTRK’de açık bir düzenleme bulunmamasına rağmen ticari işletme rehni sadece sicile kayıtlı ticari işletmeler üzerinde kurulabilecektir⁸². Nitekim, TİTRK m. 4/6-a bendinde MERSİS numarasının rehin sözleşmesinde yer alması zorunlu tutulmuş olup, sicile kayıtlı olmayan bir ticari işletmenin üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi mümkün bulunmamaktadır⁸³. Mülga TİRK döneminde de ticari işletme rehni ancak sicile kayıtlı ticari işletmeler üzerinde kurulabilmekteydi.

Son olarak, ticari işletme üzerinde rehin tesis edilebilmesi için taraflar arasında bir rehin sözleşmesi yapılması ve sözleşmenin de sicile tescil edilmesi gerekmektedir. Nitekim, rehin sözleşmesi rehin hakkının tesisi için tek başına yeterli görülmemiş, TİTRK’de rehnin, sözleşmenin sicile tescili ile birlikte kurulacağı, başka bir deyişle tescilin kurucu işlem olduğu belirtilmiştir.

3.2.2. Rehin Sözleşmesi

3.2.2.1. Genel Olarak

Bir ticari işletme üzerinde rehin tesis edilebilmesi için taraflar arasında bir rehin sözleşmesi yapılması şart olup, bu husus gerek TTK m. 11/3’ün son cümlesinden gerekse TİTRK m. 4’ten kaynaklanmaktadır.

TİTRK m. 4’te rehin hakkının iki aşamada kurulması öngörülmüş olup, ilk aşama, rehin borçlusu ile rehin alacaklısı arasında bir sözleşmenin yapılması, ikinci aşama ise bu sözleşmenin sicile tescil edilmesidir. Bu ikili sistemde rehin sözleşmesi, sicile yapılacak olan tescilin hukuki sebebini oluşturmaktadır⁸⁴.

⁸² Arkan, 2023, s. 54.

⁸³ Arkan, 2023, s. 54.

⁸⁴ Antalya, Acar, 2017, s. 37. Nitekim Sicil Yönetmeliği m. 23/1’de tescil talebi için gerekli bilgi ve

Mülga TİRK’de de aynen TİTRK gibi iki aşamalı bir sistem kabul edilmiş olup, mülga TİRK m. 4 gereğince düzenlenecek olan rehin sözleşmesi mülga TİRK m. 5 gereğince Ticaret veya Esnaf ve Sanatkar Siciline tescil edilmekle rehin hakkı kurulmaktaydı.

3.2.2.2. Hukuki Niteliği

Rehin sözleşmesinin hukuki niteliğine ilişkin olarak doktrinde farklı görüşler ileri sürülmekte olup, ilk görüş rehin sözleşmesinde taahhüt ve tasarruf işlemlerinin iç içe geçtiğini savunmaktadır⁸⁵. Bu görüşe göre rehin sözleşmesi, sadece sözleşmenin taraflarının rehin hakkı kurma yönündeki taahhüdünü değil aynı zamanda tasarruf işleminin ilk basamağını oluşturan rehin hakkı tesisine yönelik irade uyuşmasını da ihtiva etmektedir. Diğer görüş göre ise rehin sözleşmesinin bir tasarruf işlemi olmayıp, borçlandırıcı bir işlem olduğunu ileri sürmektedir⁸⁶. Bizim de katıldığımız bu ikinci görüşe göre, rehin borçlusu, rehin sözleşmesi ile malvarlığı değeri üzerinde rehin tesis etme borcu altına girmektedir.

TİTRK m. 4/1’de rehin hakkının rehin sözleşmesinin sicile tescil edilmesiyle kurulacağı düzenlenmiş olup, TİTRK sadece rehin sözleşmesinin yapılmasını yeterli bulmamıştır. Bu anlamda, kanun koyucunun iradesinin de bu yönde olduğu, başka bir deyişle rehin sözleşmesini bir taahhüt işlemi olarak kabul ettiği değerlendirilmektedir. Rehin sözleşmesinin bir taahhüt işlemi olmasının anlamı, ayrıca bir tasarruf işlemi yapılmasına ihtiyaç duyması olup, bu tasarruf işlemi, sicile yapılacak olan tescildir.

3.2.2.3. Şekli

Mülga TİRK döneminde rehin sözleşmelerinin kuruluşu resmi şekil şartına bağlanmış idi.

belgeler arasında rehin sözleşmenin sureti de yer almaktadır.

⁸⁵ Antalya, Acar, 2017, s. 40-41; Karakuş Erbaş, s. 72.

⁸⁶ Sirmen, 2017, s. 651; Sirmen, 2018, s 29 vd.; Antmen, A. (2001). Ticari İşletme Rehni. Ankara: Yetkin Yayıncılık, s. 66; Makaracı Başak, A. (2014). Taşınır Rehni Sözleşmesi. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 109 vd.; Akipek Öcal, Ş. (2017). “Taşınır Rehni Sözleşmeleri ve Sözleşmelerde Şekil”. *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 5(1). 81-92, s. 88; Aksoy, M. A. (2018). “Yeni Bir Kurum Olarak Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni’nin Ticari İşletme Rehni ile Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi”. Ankara Barosu Dergisi. S.1. 55-90, s. 61, 62; Ergüne, M.S. (2018). “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Kuruluşu”. L. Sirmen, B. Özbilen (Editörler). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu*. Ankara: Yetkin Yayınları. 117-124, s. 121; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 123.

TİTRK'nin rehin sözleşmesini birtakım şekil şartlarına tabi tuttuğu ve rehin sözleşmesinin içeriğinde hangi unsurların yer alması gerektiğini ayrıntılı bir şekilde düzenlediği görülmektedir. Nitekim, TİTRK m. 4/2 ile Uygulama Yönetmeliği m. 8/1'de rehin sözleşmesi bakımından şekil şartı öngörülmüştür. Bu kapsamda, rehin sözleşmesi, elektronik ortamda ya da yazılı olarak düzenlenecektir. Bu şekil şartı seçimlik bir hak olarak düzenlenmiştir⁸⁷.

Yine, TİTRK m. 4/3 ile m. 4/4'te ayrıca Uygulama Yönetmeliği m. 8/2 ile m. 8/3'te rehin sözleşmesinin sicile tescil edilebilmesi için bazı ek şartlar aranmış olup, buna göre, rehin sözleşmesinin elektronik ortamda hazırlanması halinde sözleşmenin sicile tescil edilebilmesi için güvenli elektronik imza ile imzalanması, rehin sözleşmesinin yazılı olarak hazırlanması durumunda ise sözleşmenin sicile tescil edilebilmesi için tarafların imzalarının noter tarafından onaylanması veya sözleşmenin sicil yetkilisi huzurunda imzalanması gerekmektedir.

TİTRK ile rehin sözleşmesinin şekli açısından getirilen bu düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde TİTRK m. 4/2'de öngörülen yazılı şekilden ne anlaşılması gerektiği hususunda doktrinde tartışma olup, bir görüş rehin sözleşmesinin adi yazılı şekilde ya da elektronik ortamda hazırlanmasının hukuken yeterli olacağını ileri sürmektedir. Bu görüşte olanlar TİTRK m. 4/3 ve m. 4/4 ile Uygulama Yönetmeliği m. 8/2 ve m. 8/3 ile öngörülen ek şekli şartların sadece tescilin gerçekleşebilmesi için aranan bir şart olduğunu ve rehin sözleşmesinin sicile tescil edileceği aşamada aranmasının gerekli ve yeterli olduğunu ifade etmektedir⁸⁸. Doktrindeki diğer bir görüş ise, TİTRK m. 4/3 ile m. 4/4 gereğince yazılı sözleşmedeki imzaların noterce onaylanmasının ya da sözleşmenin sicil yetkilisi huzurunda imzalanmasının, elektronik ortamda düzenlenen sözleşmenin ise güvenli elektronik imza ile onaylanmasının sözleşmenin geçerliliği için şekil şartı olarak öngörüldüğünü, bu şartların gerçekleşmemesi durumunda rehin sözleşmesinin geçersiz olacağını savunmaktadır⁸⁹.

⁸⁷ Antalya, Acar, 2017, s. 53

⁸⁸ Antalya, Acar, 2017, s. 55; Ergüne, 2018, s. 119-123; Akipek Öcal, 2017, s. 89-90; Güleş, B., Doğu, H. M. (2016). "6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Kapsamında Kurulan Taşınır Rehni Sözleşmesinin Şekli". *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. C. 11. S. 147-148. 53-73, s. 61-66.

⁸⁹ Öz, T. (2017). "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu". İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 16(2). 151-186, s. 163-165; Arvas, M. M. (2018). "Türk Hukukunda Alacak Rehni". *Bankacılar Dergisi*. 29 (104). 68-81, s. 76-77; Esener, Güven, 2017, s. 626-627.

Kanaatimizce TİTRK m. 4/2’de öngörülen yazılı şekilden adi yazılı şeklin anlaşılması gerekmekte olup, bu kapsamda TİTRK m. 4/2’de öngörülen yazılı şekilden adi yazılı şeklin anlaşılması gerektiği ve ek şekli zorunlulukların tescil şartı olduğu yönündeki ilk görüşe katılmaktayız.

3.2.2.4. İçeriği

TBK ve TMK’de taşınır rehni sözleşmesinin esaslı unsurlarına ilişkin bir hükme yer verilmemiş olmakla birlikte, doktrinde bu sözleşmenin objektif esaslı unsurları; rehin hakkı kurmak için tarafların aralarında anlaşması, rehin konusunun belirli ya da belirlenebilir bir surette ifade edilmesi ve rehin ile teminat altına alınan alacağın belirli ya da belirlenebilir olması şeklinde belirlenmiştir⁹⁰.

TİTRK m. 4/6’da rehin sözleşmesinde yer alması zorunlu hususlar düzenlenmiş olup, ayrıntılar Uygulama Yönetmeliği m. 9/1’de düzenlenmiştir. Sicil Yönetmeliği m. 27/1-b’de de rehin sözleşmesinde bulunması zorunlu olan bir hususun eksik olması halinde sicile tescil talebinin reddedileceği hükme bağlanmıştır. Bu anlamda olmak üzere, rehin sözleşmesinin içeriğinin TİTRK ve Uygulama Yönetmeliğinde öngörülen şekilde düzenlenmesi şart olup, bu içeriği ihtiva etmeyen rehin sözleşmeleri geçerli olmayacak ve sicile tescil edilmeyecektir⁹¹.

TİTRK ve Uygulama Yönetmeliğinde rehin sözleşmesinin zorunlu içeriği; taraflara ilişkin bilgiler, borcun konusuna ilişkin bilgiler ve rehnedilecek taşınır varlığa ilişkin bilgiler olmak üzere üç ana başlıkta düzenlenmiş olup, yine TİTRK m. 4/8 ile Uygulama Yönetmeliği m. 9/1-i’de de rehin hakkının sicile tescil edilmesinden doğacak masrafların hangi sözleşme tarafına ait olacağının sözleşmede belirtilmesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Bu anlamda bu husus da rehin sözleşmesinde yer verilmesi gereken zorunlu bir unsurdur.

TİTRK m. 4/6’da düzenlenen rehin sözleşmesinde yer verilmesi zorunlu olan hususlar incelendiğinde, ilk olarak rehin sözleşmesinin tarafı ifadesinin üzerinde durulmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. Hükümde rehin sözleşmesi tarafı ifadesine yer verildiğinden, hükmün rehin veren taraf (rehin borçlusu) temel alınarak

⁹⁰ Cansel, 1967, s. 21-22; Antalya, Acar, 2017, s. 65; Makaracı Başak, 2014, s. 26 vd.; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 123.

⁹¹ Arkan, 2023, s. 54.

düzenlendiği söylenebilecek olmakla birlikte, hükümde yer verilen bu eksikliğin Uygulama Yönetmeliğinin m. 9/1-a ve m. 9/1-b hükümleri ile giderilmeye çalışıldığı görülmektedir⁹². Nitekim, Uygulama Yönetmeliğinde rehin alacaklısının ve rehin borçlusunun kimler olacağı açık bir şekilde belirtilmiş olup, her iki tarafın da imzalarının sözleşmede yer alması zorunlu tutulmuştur. Bu anlamda olmak üzere, Uygulama Yönetmeliği gereğince rehin sözleşmesinin geçerli bir biçimde kurulabilmesi için gerek rehin alacaklısının gerekse rehin borçlusunun sözleşmede yer alması ve sözleşmeyi imzalaması şarttır. Uygulama Yönetmeliğinde ayrıca üçüncü bir kişinin borçlu lehine rehin vermesi durumunda, sözleşmede bu üçüncü kişinin bilgilerinin de yer alması zorunlu tutulmuştur (Uygulama Yönetmeliği m. 9/1-c).

TİTRK m. 4/6-b'de, borcun konusu, borcun miktarı, borcun miktarı belirli değilse rehnin ne miktar için güvence teşkil ettiği, ödenecek para cinsi ve rehnin azami miktarı da rehin sözleşmesinde bulunması zorunlu unsurlardan sayılmış olup, ayrıntılar Uygulama Yönetmeliği ile düzenlenmiştir. Buna göre; Uygulama Yönetmeliği m. 9/1-ç bendi gereğince rehnin dayandığı sözleşmenin konusu, başka bir deyişle borcun konusu, m. 9/1-d uyarınca güvence altına alınan alacağın miktarının belirli olması halinde borç miktarı ve güvence miktarı, m. 9/1-e uyarınca güvence altına alınan alacağın miktarının belirli olmaması halinde rehnin ne miktar için güvence teşkil ettiği ve son olarak m. 9/1-f uyarınca rehin tutarının para cinsi sözleşmede bulunması zorunlu unsurlardır. Bu unsurun zorunlu unsur olarak sayılmasının nedeni belirlilik ilkesi olup, bu ilkenin bir gereği olarak borcun konusunun rehin sözleşmesinde yer alması zorunlu tutulmuştur. Borcun konusundan maksat, rehin sözleşmesi ile teminat altına alınan temel borç ilişkisinden kaynaklanan alacak olup⁹³, bu alacağın para alacağı olması mümkün olduğu gibi farklı edimlerin borcun konusunu oluşturması da mümkün bulunmaktadır⁹⁴.

TİTRK m. 4/6 hükmü ile rehin sözleşmesinde yer alması şart koşulan diğer bir zorunlu unsur, rehne konu olacak taşınır varlığın ve bu varlığın ayırt edici özelliklerini belirten seri numarası, markası, üretim yılı, şasi numarası, belge seri numarası, varsa GTİP ya da PRODTR sanayi ürünü kodu gibi ayırt edici özelliklerinin sözleşmede yer almasıdır.

⁹² Şit İmamoğlu, 2017, s. 22.

⁹³ Antalya, Acar, 2017, s. 47.

⁹⁴ Antalya, Acar, 2017, s. 47.

7099 sayılı Kanun ile TİTRK m. 4/6'ya eklenen hüküm gereğince niteliği gereği ayırt edici özelliği bulunmayan taşınır varlıkların ayırt edici özelliklerinin rehin sözleşmesinde bulunması zorunluluğu ortadan kaldırılmakla birlikte, en azından bu varlıkların ayırt edilmesine yardımcı olabilecek genel özelliklerinin sözleşmede bulunması gerektiği savunulmaktadır⁹⁵.

Belirtmek gerekir ki TİTRK ve Uygulama Yönetmeliğinde belirlenen rehin sözleşmesinin içeriği, sözleşmede zorunlu surette bulunması gereken asgari hususları ihtiva etmekte olup, bu sayılan hususlar dışında tarafların rehin sözleşmesine hüküm eklemesinin önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Nitekim, Uygulama Yönetmeliği m. 9/4'te TİTRK ve Uygulama Yönetmeliğine aykırılık teşkil etmeyen diğer hak ve yükümlülükler ile sair hususların rehin sözleşmesinin taraflarınca sözleşmede kararlaştırılabileceği açıkça hükme bağlanmıştır. TİTRK m.- 12/1'de de sözleşmenin taraflarının hak ve yükümlülüklerinin bu Kanun'a aykırı olmamak şartıyla sözleşmede belirleneceği belirtilmiştir. Bununla birlikte, TBK ve TMK hükümleri ile sözleşme hukuku için geçerli olan temel hükümlere aykırı hususlara sözleşmede yer verilmesi doğal olarak mümkün bulunmamaktadır. Yine, sözleşmede emredici hükümlere aykırı, rehin hakkının sınırlı ayni hak niteliğine zarar veren ve bu hakkın içeriğine ilişkin değişiklik yapan hususlarla ilgili hüküm getirilmesi de mümkün olmayacak⁹⁶, sözleşmede bu yönde bir hükme yer verilmesi halinde sözleşme geçersiz sayılacaktır⁹⁷.

Rehin sözleşmesinin içeriği bahsinde son olarak sözleşmeye koyulması yasaklanan kayıtlar üzerinde durulacaktır. Buna göre, TİTRK m. 4/7 ile Uygulama Yönetmeliği m. 9/3'de rehne konu edilen taşınır varlığın alt veya art rehne konu edilmesi ve sözleşmede rehin verenin rehne konu taşınır varlık üzerindeki tasarruf yetkisini kısıtlayan kayıtlara yer verilmesi geçersiz kabul edilmiş, bu suretle rehin verene, rehinli taşınır varlık üzerinde dilediği surette tasarruf etme yetkisi tanınmış, madde gerekçesinde rehin hakkının ticari hayattaki hareketliliği olumsuz surette etkilemesinin önüne geçilmek istendiği ifade edilmiştir. Doktrinde Esener ve Güven⁹⁸ bu hükmün emredici nitelikte olduğunu belirtmekte olup, rehin verenin bu madde

⁹⁵ Baydak, 2018, s. 163.

⁹⁶ Makaracı Başak, 2014, s. 175.

⁹⁷ Makaracı Başak, 2014, s. 176; Köprülü, Kaneti, 1982, s. 13.

⁹⁸ Esener, Güven, 2017, s. 579.

kapsamında rehinli ticari işletmesini devredebilmesi ya da bir başka sınırlı ayni hakla sınırlandırabilmesi mümkün bulunmaktadır.

TİTRK m. 4/7 gereğince, bir rehin sözleşmesinde ticari işletmenin devrini kısıtlayan ya da bir sınırlı bir ayni hakla takyit edilmesini engelleyen hükümler olması durumunda sözleşme tamamen hükümsüz olmayacak, sadece ilgili hüküm kesin hükümsüz⁹⁹ olarak kabul edilecektir. Kanaatimizce de TBK m. 27/2’de “*Sözleşmenin içerdiği hükümlerden bir kısmının hükümsüz olması, diğerlerinin geçerliliğini etkilemez. Ancak, bu hükümler olmaksızın sözleşmenin yapılmayacağı açıkça anlaşılırsa, sözleşmenin tamamı kesin olarak hükümsüz olur.*” şeklinde yer alan hüküm gereğince, sözleşme tamamen geçersiz olmamalı, sadece bu kayıtlar geçersiz sayılmalıdır.

3.2.3. Rehin Sözleşmesinin Tescili

TİTRK m. 4/1 hükmü gereğince rehin hakkı rehin sözleşmesinin sicile tesciliyle kurulmaktadır. Mülga TİRK m. 5/1’de de rehin hakkının sicile tescil ile doğacağı düzenlenmiş olup, TİTRK’de de mülga TİRK’ye benzer bir düzenleme yapılarak, sicile yapılacak olan tescile kurucu bir etki tanındığı görülmektedir.

TİTRK m. 4/1 gereğince rehin hakkı rehin sözleşmesinin sicile tesciliyle kurulduğundan, bu kapsamda hazırlanan rehin sözleşmesinin sicile tescilinin talep edilmesi gerekmektedir. Sicil Yönetmeliği m. 22/1’de rehin alacaklısı ve rehin verenin (rehin borçlusunun) veya bunların temsil ve ilzama yetkili olan temsilcilerinin ancak birlikte sicile tescil talebinde bulunabileceği düzenlenmiş olup, doktrinde Şit İmamoğlu¹⁰⁰, Sicil Yönetmeliği ile sözleşme taraflarından sadece biri tarafından gerçekleştirilecek taleplerin geçerli olarak kabul edilmediğini, tarafların tamamının birlikte tescil talebinde bulunma hususunda yetkilendirildiğini savunmakta olup, diğer bir görüş taraflardan herhangi birinin başvuruda bulunmasının yeterli olduğunu ileri sürmektedir¹⁰¹. Bizim de katıldığımız bir başka görüş ise¹⁰² sicile tescil talebi bir tasarruf işlemi niteliğinde olduğundan, tasarruf yetkisi sahibi rehin verenin tek başına yapacağı başvurunun yeterli olduğunu savunmaktadır. Mülga TİRK döneminde Ticari

⁹⁹ Antalya, Acar, 2017, s. 137.

¹⁰⁰ Şit İmamoğlu, 2017, s. 23.

¹⁰¹ Antalya, Acar, 2017, s. 61.

¹⁰² Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 133.

İşletme Rehni Sicili Tüzüğü m. 5/1 gereğince taraflardan herhangi birinin yazılı tescil talebinde bulunabilmesi mümkün idi.

Sicil Yönetmeliği gereğince tescil bakımından tarafların birlikte başvurması zorunlu kılınmakla birlikte ne TİTRK’de ne de ikincil düzenlemelerde tescil bakımından herhangi bir süre sınırı getirilmemiştir. Mülga TİRK döneminde tescili talep etme süresinin TİRK m. 5/2’de on gün olarak düzenlendiği görülmektedir.

Rehin sözleşmesinin tescil talebinde sunulması zorunlu olan belgeler Sicil Yönetmeliği m. 23/1’de düzenlenmiş olup, zorunlu belgelerin sunulmasının ardından ya gerekli şartları sağlayan tescil talepleri için tescil işlemi yapılacak ve bu suretle rehin hakkı doğacak ya da talebin tescil için aranan şartlara uygun olmaması nedeniyle talep reddedilecektir.

Rehin sözleşmesinin sicile tescilinin ardından rehin sözleşmesinin ilanının gerekip gerekmediği hususunda TİTRK’de ve Sicil Yönetmeliğinde herhangi bir hüküm yer almamakta olup, kanaatimizce bu hususun kanun koyucunun bilinçli susması olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Nitekim, mülga TİRK’de de rehin hakkının üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi için tescil yeterli kabul edilmekle birlikte ilan zorunluluğu aranmamaktaydı.

Bu noktada ticari işletme rehni özelinde TTK m. 11/3 ve TİTRK hükümleri açısından ticaret siciline tescil ve ilan hususu üzerinde durmanın uygun olacağı değerlendirilmektedir. Nitekim, TİTRK m. 5/2’de yer verilen ticari işletme rehninin ticaret siciline bildirileceğine ilişkin hüküm gereğince TARES kurulmuş olup, ticari işletme rehninin de kurulan bu özel sicile tescil edileceği ve ticaret siciline bildirileceği hükme bağlanmıştır. TİTRK kapsamında kurulacak bir ticari işletme rehni söz konusu olduğunda, TTK m. 11/3’te yer alan ticari işletmeyi bir bütün olarak konu alan sözleşmelerin ticaret siciline tescil ve ilan edileceğine ilişkin hükmün uygulanıp uygulanmayacağı açısından yapılacak değerlendirmede doktrinde Seven’e göre¹⁰³, TİTRK’nin gerek özel kanun gerekse sonraki kanun olduğu dikkate alınmalı ve TİTRK kapsamındaki ticari işletme rehni ticaret siciline tescil ve ilan gerekliliğini düzenleyen TTK m. 11/3 uygulanmamalıdır. Nitekim, münferit taşınırın rehni halinde üçüncü kişilerin kural olarak iyiniyetli olduğu kabul edilir iken, ticari işletme

¹⁰³ Seven, V. (2019). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na Göre Taşınır (Varlık) Rehni*. (2. Bası). İstanbul: Filiz Kitabevi., s. 111.

rehni açısından TTK m. 11/3 gereğince ticaret siciline tescil ve ilan zorunluluğunun kabul edilmesinin hiçbir haklı gerekçesi bulunmamaktadır. Aksi durumun kabul edilmesi, üçüncü kişiler açısından katlanılması beklenemeyecek bir yükümlülük olacaktır¹⁰⁴. Mülga TİRK döneminde de doktrinde Göktürk tarafından ticari işletme rehni sicile tescil edilmesinin gerekmesine rağmen ilan edilmesine gerek olmadığı savunulmaktaydı¹⁰⁵.

TİTRK m. 2/1-k bendinde sicil, “*Bakanlık tarafından kurulan ya da kurdurulan ve mevzuatı uyarınca kendi özel siciline tescili zorunlu olanlar dışındaki taşınır varlıklar üzerinde, bu Kanun kapsamında tesis edilecek rehinlere ilişkin tescil, terkin, değişiklik gibi tüm iş ve işlemlerin elektronik ortamda gerçekleştirildiği ve sunulduğu merkezi ve aleni Rehinli Taşınır Sicilini*” şeklinde tanımlanmış olup, sicil merkezi görevi ile rehin sözleşmesine ilişkin iş ve işlemlerin noterler tarafından yerine getirilmesine dair TNB ile Ticaret Bakanlığı arasında 23.12.2016 tarihli bir protokol imzalanmış ve bu çerçevede TARES kurulmuştur. Bu anlamda, noterlikler sicil birimi, TNB ise sicil merkezi durumuna getirilmiş olup, Sicil Yönetmeliği m. 11 gereğince sicil, Ticaret Bakanlığı tarafından denetlenmektedir.

TİTRK m. 8/2’de Rehinli Taşınır Sicilinin aleni bir sicil olduğu düzenlenmiş, Sicil Yönetmeliği m. 26/1’de ise ilgisini ispat eden herkesin, rehin verenin rehinli işlemleri ile TİTRK uyarınca rehne konu edilebilecek taşınır varlıklar üzerindeki rehin hakları ve bu rehinlere ilişkin diğer hususları görmek amacıyla sicilden onaylı belge talebinde bulunabileceği düzenlenmiş, Sicil Yönetmeliği m. 30/1’de de ilgisini ispat eden herkesin sicilde sorgulama yapabileceği hükme bağlanmıştır.

Rehin sözleşmesinin hukuki niteliğini incelediğimiz ilgili bölümde de yer verdiğimiz üzere, doktrinde rehin sözleşmesinin ve sicile tescil talebinin hukuki niteliği açısından farklı görüşler yer almakta olup, bizim de katıldığımız ilk görüş¹⁰⁶, rehin sözleşmesinin borçlandırııcı bir işlem olduğunu, sicile yapılacak tescilin ise

¹⁰⁴ Seven, olması gereken hukuk bakımından TİTRK’de “*ticari işletme rehni ayrıca ticaret siciline tescil ve ilan edilir.*” şeklinde bir hükme yer verilmesini savunmaktadır. Bkz. Seven, 2019, s. 111.

¹⁰⁵ Göktürk, K. (2013). “Ticaret Kanunu Değişikliğinin, Ticari İşletme Rehninde İyiniyetli Üçüncü Şahısları Koruyan Düzenlemeye Etkisi”. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 8(2). 885-900.

¹⁰⁶ Sirmen, 2017, s. 651; Sirmen, 2018, s. 29 vd.; Antmen, 2001, s. 66; Makaracı Başak, 2014, 109 vd.; Akipek Öcal, 2017, s. 88; Aksoy, 2018, s. 61, 62; Ergüne, 2018, s. 121; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 123, 133; Erten, 2001, s. 37.

tasarruf işlemi niteliğinde olduğunu savunmaktadır. Diğer görüş ise¹⁰⁷ rehin sözleşmesinin borçlandırııcı bir işlem olmayıp, aynı sözleşme niteliğinde olduğunu savunduğundan, bu durumda tescil talebi tasarruf işlemi olmayıp, sözleşmenin ibrazı şeklinde bir işlem olacaktır. TİTRK m. 4/1 gereğince rehin hakkı rehin sözleşmesinin sicile tescili ile kurulduğundan, sadece sözleşmenin varlığı rehin hakkının tesisini sağlayamamakta, bunun için sicile tescil aranmaktadır. Bu anlamda sicile yapılacak tescil talebinin hukuki niteliğinin tasarruf işlemi olduğu değerlendirilmektedir.

TİTRK m. 4/1 kapsamında rehin sözleşmesinin sicile tescili kurucu etkiye bir sahip olduğundan¹⁰⁸, sicile tescil edilmedikçe rehni hakkı doğmayacaktır. Bu kapsamda, tescil yapılmadan önce rehin hakkının kazanılamaması sicilin olumsuz hükmü olarak ortaya çıkmaktadır¹⁰⁹. Bununla birlikte, sicile tescilin olumlu hükmü bulunmamaktadır.

TİTRK m. 9/1’de, “*Rehin hakkı, rehin sözleşmesinin sicile tescil edilmesiyle üçüncü kişilere karşı hüküm ifade eder.*” hükmüne yer verilmiştir. 7099 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonrasında TİTRK m. 7/3 ile bir taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen iyiniyetli üçüncü kişinin iyiniyetinin korunacağı hükme bağlanmış, yine Sicil Yönetmeliğinde değişiklik yapılarak, m. 17/2’nin birinci cümlesinden sonra gelmek üzere, TİTRK’ye göre sicili incelemekle yükümlü olmaması veya rehin sözleşmesine taraf olma ehliyetine sahip olamaması nedenleriyle bir taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen iyi niyetli üçüncü kişinin iyi niyetinin korunacağı hükmü eklenmiştir. Bu kapsamda her ne kadar 7099 sayılı Kanun ile TİTRK’de değişiklik yapılmadan önce TİTRK m. 9/1’den sicile tescil ile üçüncü kişilerin iyiniyetli olduğunun ileri sürülemeyeceği söylenebilecek olmakla birlikte¹¹⁰, yapılan değişiklik sonrasında TİTRK m. 7/3 ile Sicil Yönetmeliği m. 17/2 gereğince üçüncü kişilerin iyi niyetinin korunduğu¹¹¹ ve Rehinli Taşınır Sicilinin aleniyetini işlevsiz bir hale getirdiği söylenebilecektir. Bu anlamda, kanaatimizce Rehinli Taşınır Sicilinin aleniyetinin işlevsiz hale gelmesinin önlenmesini ve üçüncü kişilerin iyi niyet iddialarının ortadan kaldırılmasını, başka bir deyişle ihtilafların

¹⁰⁷ Antalya, Acar, 2017, s. 60-61.

¹⁰⁸ Arkan, 2023, s.56; Sirmen, 2018, s.32; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 134; Şit İmamoğlu, 2017, s. 23.

¹⁰⁹ Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 135; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 266.

¹¹⁰ Antalya, Acar, 2017, s. 55.

¹¹¹ Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 135.

ortadan kaldırılmasını teminen, herhangi bir zorunluluk olmamakla birlikte sicile tescil edilen rehnin ilan edilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Bu başlık altında son olarak rehnin diğer sicillere bildirilmesi bahsi üzerinde durulacaktır. Buna göre, TİTRK m. 5/2’de ticari işletmenin tamamının üzerinde rehin kurulması durumunda rehnin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan her türlü varlığın rehnedilmiş sayılacağı, bu varlıkların rehni ilgili diğer kanunlar tarafından bir sicile tescilini gerekli kılıyorsa bu rehnin ilgili sicillere bildirileceği hükme bağlanmıştır.

Mülga TİRK’de de benzer şekilde rehnin diğer ilgili sicillere bildirilmesi düzenlenmiş idi. Bu kapsamda mülga TİRK m. 7, “*Tescili müteakip Ticaret veya Esnaf ve Sanatkar Sicili memurunun derhal yapacağı bildiri üzerine, bu kanuna istinaden tesis edilen rehin, ticari işletmenin üzerinde faaliyet gösterdiği gayrimenkul işletme sahibine ait ise bu gayrimenkulün tapu kütüğündeki sayfasındaki beyanlar hanesine markalar, lisanslar ve ihtira beratları gibi sınai haklar için Sanayi Bakanlığınca tutulan sicile, maden siciline, motorlu araçlar için nakil vasıtaları siciline, ticari işletme rehni veren müessesesinin varsa şubelerinin bulunduğu yer sicillerine derhal kaydedilir.*” hükmünü ihtiva etmekteydi.

TİTRK m. 5/2 gereğince Sicil Yönetmeliği m. 13/3’te, telif hakkı, marka, patent, faydalı model, endüstriyel tasarım, entegre devre topografyası ile yeni bitki çeşitleri üzerindeki ıslahçı hakları üzerinde TİTRK uyarınca rehin kurulması durumunda rehin hakkının sicil birimi tarafından bu taşınır varlıkların kayıtlı olduğu ilgili sicile bildirileceği, m. 13/4’te ise mevzuatı gereği özel sicillerine kaydı gereken gemi, hava aracı, iş makinesi, maden ve cevher ile motorlu taşıtlar üzerinde tesis edilen rehin haklarının ilgili siciller tarafından sicil merkezine bildirileceği hükme bağlanmış olup, TİTRK ve Sicil Yönetmeliğinde yer verilen bu bildirimler ile sadece üçüncü kişilerin rehinden bilgi sahibi olması ve bu suretle aleniyetin sağlanması amaçlanmıştır. Bu anlamda, bu düzenlemelere aykırı surette rehnin diğer sicillere bildirilmemesi rehni geçersiz kılmayacaktır¹¹².

Belirtmek gerekir ki ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulması halinde sonradan işletmenin sicilden terkin edilmesi durumunda, rehin alacaklısının herhangi bir hak kaybı yaşamamasını teminen her ne kadar sicile bildirimde bulunulmasına

¹¹² Baydak, 2018, s. 188.

ilişkin mevzuatta bir hükme yer verilmemiş olmakla birlikte, doktrinde bu durumda da Ticaret Sicil Müdürlüğü tarafından sicile bildirim yapılması gerektiği belirtilmektedir¹¹³.

3.3. Sicile Tescil Edilen Rehin Hakkının Sırası

Bir malvarlığı değerinin birden fazla rehne konu olması mümkün olup, bu durumda rehnin paraya çevrilmesi aşamasında hangi rehinli alacağa öncelik verileceği konusu önem arz etmektedir.

Aynı malvarlığı değeri üzerinde kurulan rehinlerin arasındaki öncelik ve sonralık (sıra) ilişkisinin tespit edilmesinde iki sistem bulunmakta olup, bu sistemler ilerleme sistemi ile sabit dereceler sistemidir¹¹⁴.

Taşınır rehninde aynı taşınır üzerinde birden fazla rehin hakkı kurulduğu durumda, kurulan bu rehinler arasındaki sıra rehin haklarının kuruluş tarihine göre belirlenmekte¹¹⁵ (TMK m. 948) olup, bu durum ilerleme sistemi esasına dayanmaktadır¹¹⁶. Bu anlamda taşınır rehninde öncelik ilkesi hakimdir¹¹⁷.

Taşınmaz rehninde ise kural olarak sabit dereceler sistemi¹¹⁸ benimsenmiştir¹¹⁹. Sabit dereceler sisteminde aynı taşınmaz üzerinde birden fazla rehin olması durumunda sıra, rehinlerin kurulmuş olduğu derecenin sırasına göre belirlenmektedir¹²⁰ (TMK m. 870-872).

Öncelik ilkesine dayanan¹²¹ ilerleme sisteminde daha önce tesis edilen bir rehin hakkına dayanarak sıra itibarıyla en önce gelen rehin alacaklısının alacağı diğer rehin alacaklılarının alacağından önce ödenmekte, geriye kalan olması durumunda ikinci sıradaki rehin alacaklısına, kalan bakiye de üçüncü rehin alacaklısına olmak üzere rehin haklarının sırasına göre ödenmekte, bu böylece devam etmektedir¹²². Bu

¹¹³ Şit İmamoğlu, 2017, s. 45; Baydak, 2018, s. 188.

¹¹⁴ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1059-1071; Kırca, 2018, s. 163-165; Karakuş Erbaş, 2018, s. 231-248.

¹¹⁵ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1175.

¹¹⁶ Acar, 2017, s. 61-62; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1175.

¹¹⁷ Kırca, 2018, s. 163; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 50.

¹¹⁸ Acar, 2017, s. 55-61; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1160-1071; Esener, Güven, 2017, s. 502 vd.

¹¹⁹ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1160; Esener, Güven, 2017, s. 502; Sirmen, 2017, s. 592; Kırca, 2018, s. 164; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 51.

¹²⁰ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1160; Esener, Güven, 2017, s. 502; Sirmen, 2017, s. 592; Kırca, 2018, s. 164; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 51.

¹²¹ Sirmen, 2017, s. 599.

¹²² Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1175; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal

sistemde, daha önceden tesis edilmiş olan rehin hakkı sonradan tesis edilen rehin hakkına tercih edilmekte, önceden tesis edilmiş olan rehin hakkının sona ermesi durumunda, sonraki tarihli rehin hakları herhangi bir işleme gerek olmaksızın kendiliğinden bir önceki sıraya yükselmekte¹²³, bu suretle sırada bir boşluk doğması önlenmektedir¹²⁴.

Sabit dereceler sisteminde ise taşınmazın bölündüğü farazi değer parçalarına “derece” denilmekte¹²⁵, her derecede, derecenin değerine erişinceye kadar taşınmaz rehni kurulabilmektedir¹²⁶. Bu farazi değer parçaları, derecelerine göre birinci, ikinci ve üçüncü olarak sıralanmakta ve önceki derecede tesis edilmiş olan rehin, sonraki sırada tesis edilmiş olan rehinden önce gelmektedir¹²⁷. Bu sistemde önde gelen sıranın boşalması durumunda, sonraki derecelerde bulunan rehinler kendiliğinden boşalan dereceye ilerleyememektedir¹²⁸. Bununla birlikte, rehin alacaklısı ile rehinli taşınmaz malikin kendi aralarında boşalan dereceye sonraki sırada yer alan rehnin ilerleyebileceğine ilişkin bir sözleşme yapmalarının önünde bir engel bulunmamaktadır. TMK m. 871/3 gereğince taraflar arasında yapılacak bu sözleşmenin geçerliliği; resmi şekilde yapılmasına, aynı etki sağlamasına ve tapu kütüğüne şerh verilmesine bağlıdır.

Taraflar arasında yapılacak bir sözleşme dışında boşalan dereceye ilerleme hakkının bir kanun hükmünden doğması da mümkündür¹²⁹.

Mülga TİRK m. 8 gereğince bir ticari işletme üzerinde birden fazla rehin hakkı kurulması durumunda, rehin alacaklılarının hakları rehnin tescili sırasına göre belirlenmekle, bu anlamda mülga TİRK ilerleme sistemini kabul etmiş olmakla birlikte¹³⁰, TİTRK’nin hem ilerleme sisteminin hem de sabit dereceler sisteminin

Apaydın, 2019, s. 50.

¹²³ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1175; Köprülü, Kaneti, 1982, s. 474; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 50.

¹²⁴ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1175; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 50; Köprülü, Kaneti, 1982, s. 474.

¹²⁵ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1060; Sirmen, 2017, s. 591; Nomer, Ergüne, 2019, s. 345; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 51.

¹²⁶ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1060; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 50.

¹²⁷ Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 94.

¹²⁸ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1060; Sirmen, 2017, s. 591; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 51.

¹²⁹ Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 51, dn. 51.

¹³⁰ Antmen, 2001, s. 64; Haznedar, 2008, s. 89 vd.

uygulanabileceği ve taraflara seçim hakkı tanınan ikili bir sistem kabul ettiği görülmektedir. Nitekim doktrinde Kırca¹³¹, UCC ve UNCITRAL’de her iki sistemin birlikte kabul edildiğine ilişkin bir düzenlemeye verilmediğini, bu ikili sistemin sadece Türk hukukuna özgü olduğunu belirtmiştir.

TİTRK’nin kabul ettiği bu ikili sistem kapsamında, aynı taşınır varlık üzerinde derece sırası belirtilmeden birden fazla rehin hakkı kurulması durumunda rehin alacaklılarının öncelik hakkı, rehnin kurulma anına göre tespit edilecektir (TİTRK m. 11/1, Uygulama Yönetmeliği m. 33/1). Uygulama Yönetmeliği m. 24/2 gereğince rehin sözleşmesinde herhangi bir rehin sisteminin belirlenmemesi durumunda rehin ilerleme sistemine göre kurulmuş sayılacaktır.

TİTRK ve Uygulama Yönetmeliğinde yer verilen bu hükümler birlikte değerlendirildiğinde, rehin sözleşmesinin taraflarının sözleşme özgürlüğü çerçevesinde ilerleme sistemini ya da sabit dereceler sistemini tercih edebilmelerinin mümkün kılındığı, kanun koyucunun TİTRK gereğince rehin sözleşmesinin taraflarının iradesine öncelik tanıdığı görülmektedir. Bununla birlikte, rehin sözleşmesinde tarafların aksini kararlaştırmamaları durumunda Uygulama Yönetmeliği m. 24/2’nin devreye girmesi söz konusu olacak ve sözleşme ilerleme sistemine göre kurulmuş sayılacaktır. Bu anlamda, TİTRK’de kural olarak ilerleme sistemi kabul edilmiştir¹³².

Rehin sözleşmesinin taraflarının sözleşmede aksini kararlaştırmamaları ya da taraflarca açıkça ilerleme sisteminin seçilmesi durumunda ilerleme sistemi geçerli olacak, bu kapsamda Uygulama Yönetmeliği m. 25 gereğince, önceliğin kuruluş anına göre belirlenmesi söz konusu olacak, rehinli taşınır varlığın tamamı, öncelik hakkına sahip olan rehin hakkına teminat oluşturacak ve önceki sırada yer alan rehin hakkının sicilden terkin edilmesi üzerine sonraki sırada yer alan rehin alacaklıları sırayla boşalan sıraya ilerleyecektir. Her ne kadar Uygulama Yönetmeliği m. 25/5, m. 25/6 ve m. 25/7 ile öncelik hakkının düzenlendiği Uygulama Yönetmeliği m. 33/2’de ilerleme hakkının boşalan dereceye yapılacağı öngörülmüş olmakla birlikte, bu durum ilerleme sisteminde derece bulunmaması sebebiyle doktrinde büyük eleştiriye maruz

¹³¹ Kırca, 2018, s. 166.

¹³² Antalya, Acar, 2017, s.110; Kırca, 2018, s. 166; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 139; Ayhan, Çağlar, Özdamar, 2019, s.204; Seven, 2019, s. 38; Göktürk, Can, Kaşak, Akkuş, Küçükaydın, Türkdogan, 2021, s. 84.

kalmıştır¹³³. Bu kapsamda anılan hükümlerde yer ver verilen derece ibaresi yerine sıra ibaresinin kullanılması gerekmektedir.

TİTRK m. 10/2 ile Uygulama Yönetmeliği m. 25/6, m. 25/7 ve m. 33/2 gereğince boşalan sıraya ilerleme hakkı veren sözleşmelerin yapılabilmesi mümkün olmakla birlikte, bu sözleşmelerin geçerli olabilmesi; önceki sırada bulunan rehin alacaklılarının muvafakatine ve sicile tescil edilmesine bağlıdır. Her ne kadar anılan hükümlerde önceki sırada bulunan rehin alacaklılarının muvafakati şartı getirilmiş olmakla birlikte, ilerleme sisteminde sabit derecelerin bulunmaması, bu kapsamda tarih sırası öncelikli rehin terkin edildiğinde, mevcut rehinlerin kendiliğinden tarih sırasına göre yeniden sıralanacak olması sebebiyle bu durum başka bir aksaklık olarak karşımıza çıkmaktadır¹³⁴. Bu kapsamda, ilerleme sistemi açısından muvafakat şartının ilgili hükümlerden çıkarılması uygun olacaktır.

TİTRK'nin getirdiği ikili sistemde her ne kadar aslolan ilerleme sistemi olmakla birlikte, ilerleme sisteminin yanında sabit dereceler sisteminin uygulama alanı bulması da söz konusu olabilecektir (TİTRK m. 11/1, TİTRK m. 10/1 ile Uygulama Yönetmeliği m. 24/1-b).

TİTRK m. 10/1'de derece sisteminin kabul edildiği durumlarda TİTRK'ye aykırı olmayan TMK m. 871 ila m. 876 hükümlerinin kıyasen uygulanacağı hükme bağlanmış olup, bu kapsamda TİTRK m. 10/1 atfı ile TMK'deki taşınmaz rehnindeki sabit derece sistemine ilişkin kurallar kıyasen uygulama alanı bulabilecektir¹³⁵.

TİTRK m. 10/1 hükmünde rehnin sağlamış olduğu güvencenin, tescilde belirtilen rehin tutarı ve derecesi ile sınırlı olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda, taşınır varlığın tamamı rehin hakkı için güvence teşkil etmeyecektir. Uygulama Yönetmeliği m. 26/2 gereğince sabit derece sisteminde öncelik hakkı rehin hakkının derece ve sırasına göre belirlenmektedir¹³⁶.

Sıranın sabit olmasından kasıt, boşalan dereceye sonraki derecedeki rehin hakkının kendiliğinden ilerlememesi ve o derecenin boş kalmasıdır. Derece miktarının

¹³³ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1153-1154, dn. 12c; Sirmen, 2018, s. 51 vd.; Kırca, 2018, s. 167, dn. 14; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 139.

¹³⁴ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1154, dn. 12c; Sirmen, 2018, s. 51 vd.; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 139.

¹³⁵ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1162 vd.; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 140.

¹³⁶ Göktürk, Can, Kaşak, Akkuş, Küçükaydın, Türkdogan, 2021, s. 84.

sabit olmasından kasıt ise rehin hakkının sağlamış olduğu güvencenin yer aldığı dereceye ait miktarla sınırlı olmasıdır¹³⁷.

Uygulama Yönetmeliği m. 26/4 gereğince sabit dereceler sistemine göre kurulan taşınır rehninde, farklı sıralarda kurulmuş bulunan rehin haklarından birinin terkin edilmiş olması, sonraki sırada yer alan rehin alacaklısına doğrudan boşalan dereceye geçme hakkı vermemektedir. Bu nedenle sonraki sırada yer alan rehin alacaklısının üstte boşalan dereceye geçmesi, tarafların ayrı bir boş dereceye ilerleme sözleşmesi akdetmesi ya da rehin sözleşmesinde bu yönde bir hükme yer verilmesi ile mümkün olabilecektir. Uygulama Yönetmeliği m. 26/6 gereğince de bu hususun sicile tescil edilmesi gerekmektedir¹³⁸.

3.4. Ticari İşletme Rehninin Konusu ve Kapsamı

3.4.1. Genel Olarak

TİTRK m. 5/1’de ticari işlemlerde taşınır rehnine konu olabilecek varlıklar sayılmış olup, rehnin kapsamına dahil olan varlıkların TİTRK m. 5/1’de sayılanlarla sınırlı olup olmadığı hususunda doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Nitekim, Arkan¹³⁹ ve Şit İmamoğlu¹⁴⁰ bu hükmün rehne konu varlıklar açısından sınırlandırıcı nitelikte olduğunu belirtirken, Antalya ve Acar¹⁴¹, Poroy ve Yasaman¹⁴², Ayhan, Çağlar ve Özdamar¹⁴³, Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı ve Öcal Apaydın¹⁴⁴ sınırlayıcı olmadığını savunmaktadır. Esasen bu tartışmanın TİTRK m. 5/1 hükmünde 7099 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonucunda anılan maddeye “*benzeri her türlü taşınır varlık ve hak*” ibaresinin eklenmesi ve böylece taşınır rehninin kapsamının oldukça genişletilmesi karşısında önemini yitirdiği değerlendirilmektedir. Bu anlamda, TİTRK ile mülga TİRK dönemine kıyasen rehne konu edilebilecek varlıkların oldukça genişletildiği görülmekle birlikte, doktrinde Şit İmamoğlu¹⁴⁵,

¹³⁷ Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 140.

¹³⁸ Göktürk, Can, Kaşak, Akkuş, Küçükaydın, Türkdoğan, 2021, s. 84-85.

¹³⁹ Arkan, S. (2018). “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Açısından Ticari İşletmenin Rehni”. L. Sirmen, B. Özbilen (Editörler). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu*. Ankara: Yetkin Yayınları. 141-179, s. 149.

¹⁴⁰ Şit İmamoğlu, 2017, s. 33.

¹⁴¹ Antalya, Acar, 2017, s. 9.

¹⁴² Poroy, Yasaman, 2017, s. 85.

¹⁴³ Ayhan, Çağlar, Özdamar, 2019, s. 171-172, dn. 279.

¹⁴⁴ Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 95.

¹⁴⁵ Şit İmamoğlu, 2017, s. 24.

TİTRK gereğince üzerinde rehin hakkı kurulabilecek taşınırın kapsamı genişletilmiş olmakla birlikte TİTRK'nin amacına aykırı surette mülga TİRK döneminde rehlin kapsamında bulunan motorlu taşıtların rehlin kapsamının dışına çıkartılmasını eleştirmektedir.

TİTRK m. 5/1-1 bendinde ticari işletme TİTRK kapsamında rehne konu yapılabilecek taşınır varlıklardan biri olarak sayılmış olup, ticari işletme bazı istisnalar çerçevesinde rehne konu olabilecektir. Her ne kadar TİTRK m. 5/1'de ticari işletme ayrıca sayılmış olmakla birlikte, TİTRK m. 5/2'de bir kısıtlama getirilmek suretiyle, TİTRK m. 5/1'de yer alan taşınır varlıkların borcu karşılaması halinde işletmenin tümü üzerinde rehin hakkı kurulabilmesinin mümkün olmadığı hükme bağlanmış, başka bir deyişle, TİTRK m. 5/1'de sayılan varlıkların borcu karşılaması durumunda işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulması yasaklanmıştır.

Bu anlamda, ticari işletme rehni açısından TİTRK'nin "*işletmenin bütünü üzerinde rehin*" ve "*münferit varlıkların rehni*" şeklinde iki farklı yöntem getirdiği görülmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, kanun koyucunun TİTRK ile mülga TİRK döneminde olduğu gibi, ticari işletme veya esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin kurulabilmesine olanak tanıdığı ve fakat işletme rehnine ilişkin olarak mülga TİRK'den farklı birtakım düzenlemelere yer verdiği görülmektedir. Nitekim, mülga TİRK m. 1 ile ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin hakkı tesis edilebileceği kuralı getirilmiş, m. 3 hükmünde de rehin hakkının kapsamına hangi unsurların dahil olacağı hükme bağlanmış, bu kapsamda rehne dahil olan unsurların tam listesinin sözleşmede bulunması şartı aranmış idi. Mülga TİRK ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin hakkı kurma amacını taşıdığından, ticari işletmeye ait bazı unsurların rehlin kapsamı dışına çıkartılmasını önlemek istemiş idi¹⁴⁶. Buna göre, mülga TİRK döneminde rehlin kapsamına giren unsurlar münferiden rehne konu edilememekteydi. TİTRK ile kabul edilen yeni sistemde ise bu zorunluluğun kaldırıldığı, m. 5/1'de yer verilen taşınır varlıklar üzerinde ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin hakkı tesis edilmeksizin münferiden rehin hakkı kurulabilmesinin önü açıldığı gibi m. 5/2 gereğince doğrudan işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulabilmesine de izin verildiği görülmektedir.

¹⁴⁶ Aksoy, 2018, s. 64.

3.4.2. TİTRK m. 5/1’de Sayılan Münferit Unsurlardan Ticaret Unvanı ve/veya İşletme Adı

Çalışmamız kapsamında her ne kadar üzerinde rehin hakkı tesis edilebilecek ticari işletmeye ait münferit taşınır varlıklar konusuna değinilmeyecek, bu anlamda işletmenin bütünü üzerinde kurulacak rehin esas alınarak değerlendirme yapılacak olmakla birlikte, ticari işletme açısından önemi ve bu hükme doktrinde getirilen yoğun eleştiriler nedeniyle, çalışmamızın bu bölümünde TİTRK m. 5/1-k bendinde sayılan ticaret unvanı ve/veya işletme adından bahsetmenin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Mülga TİRK m. 3/1-a bendine göre ticaret unvanı ve işletme adının rehnin kapsamında bulunması şart olup, mülga TİRK m. 3/2 gereğince TİRK kapsamında kurulacak rehin sözleşmelerinde ticaret unvanı ve işletme adının rehnin kapsamının dışında bırakılması mümkün bulunmamaktaydı.

Her ne kadar TİTRK m. 5/6’da, “*Rehin hakkı bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen varlıklardan biri veya birden fazlası üzerinde kurulabilir.*” şeklinde yer alan hüküm gereğince rehin borçlusu, işletmesinden ya da rehne konu edeceği diğer taşınır varlıklardan ayrı bir şekilde sadece ticaret unvanını ya da işletme adını rehne konu edebilme imkanına kavuşmuş olmakla birlikte, TİTRK ile getirilen bu düzenleme işletme adı açısından değil ve fakat ticaret unvanının ticari işletmeden ayrı şekilde devredilemeyeceğini öngören TTK m. 49/1 gereğince ticaret unvanı açısından doktrinde ciddi eleştirilerin yapılmasına sebebiyet vermiştir. Doktrindeki baskın görüşe göre, ticari işletmeden bağımsız şekilde ticaret unvanının rehne konu edilmesi, ticari işletmeden bağımsız şekilde ticaret unvanının devredilmesini yasaklayan emredici nitelikteki TTK m. 49/1 ile çelişmektedir¹⁴⁷. Doktrinde azınlıkta kalan Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın¹⁴⁸ ile eserinde TİTRK kapsamında ticaret unvanının ticari işletmeden bağımsız olarak münferiden rehin edilmesini ayrıntılı bir şekilde inceleyen Hazıroğlu¹⁴⁹ ise aksi görüştedir. Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, TİTRK ile ticaret unvanı üzerinde ticari

¹⁴⁷ Arkan, 2023, s. 63-64; Antalya, Acar, 2017, s. 112; Göle, Aydoğan, s. 24, dn. 38; Karakuş Erbaş, 2018, s. 140; Göktürk, Can, Kaşak, Akkuş, Küçükaydın, Türkdogan, 2021, s. 82-83.

¹⁴⁸ Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 92.

¹⁴⁹ Hazıroğlu, E. C. (2022). “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Kapsamında Münferiden Ticaret Unvanı Üzerinde Rehin Hakkı Tesisi”. *Prof. Dr. Zühtü Aytaç’a Armağan*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık. 999-1038, s. 1001-1002.

işletmeden bağımsız olarak rehin hakkının kazanılmasının düzenlenmek suretiyle, ticaret unvanının ticari işletmeden bağımsız olarak temlike elverişli hale gelmesi hususunda bir istisna tanındığını ileri sürmektedir¹⁵⁰. Bizim de iştirak ettiğimiz Hazıroğlu ise; kanun koyucunun TİTRK vasıtasıyla KOBİ'lerin finansmana kolay erişiminin sağlanması amacı, ticaret unvanı üzerindeki hakkın hukuki niteliği ve bu anlamda tek başına hukuki işlemlere konu edilmesinin mümkün olup olmadığı, TTK m. 49/1'in korumayı amaçladığı menfaat ile TİTRK ve TTK m. 49/1'in bağdaştığı ortak bir zemin olup olmadığı hususları tartışılmaksızın bu imkanın hemen reddedilmesinin uygun olmayacağını, bu belirtilen hususlar çerçevesinde bir değerlendirme yapılarak TİTRK m. 5/1 ile imkan tanınan ticaret unvanı üzerinde ticari işletmeden bağımsız bir şekilde münferiden rehin hakkının kurulmasına yönelik hükmün uygulanabilir olup olmadığına yönelik bir kanaate varılmasını gerektiğini savunmaktadır¹⁵¹. Hazıroğlu, tüm bu hususları değerlendirdiği eserinde, ticaret unvanı üzerindeki hakkın; hukuki işlemlere konu olabilen, bağımsız ve mutlak nitelikte bir malvarlığı hakkı olduğundan hareketle, ticaret unvanının TİTRK kapsamında münferiden rehne konu olmasında hukuki bir engel bulunması sonucuna varmaktadır¹⁵².

İşletme adı açısından değerlendirme yapıldığında ise, işletme adı TTK m. 53 gereğince işletme sahibi ile ilgili olmaksızın doğrudan doğruya işletmeyi tanıtmak ve benzer işletmelerden ayırt etmek için kullanılan bir ad olduğundan, ticaret unvanından farklı olarak işletme adı açısından TTK m. 49'da yer verilen hükme benzer bir yasak da getirilmediğinden, işletme adı üzerinde işletmeden ayrı olarak TİTRK hükümleri gereğince rehin hakkı tesis edilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır¹⁵³.

¹⁵⁰ Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 92.

¹⁵¹ Hazıroğlu, 2022, s. 1001-1002.

¹⁵² Hazıroğlu, 2022, s.- 1033-1034.

¹⁵³ Antalya, Acar, 2017, s. 81; Oktay Özdemir, S. (2018). "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre Rehin Hakkı Kurulabilecek Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar". *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu*. Ankara: Yetkin Yayınları. 53-83, s. 77; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 92-93.

3.4.3. Ticari İşletmenin Tamamı Üzerinde Rehin Hakkı Kurulmasının Ön Şartı Olarak TİTRK m. 5/1’de Sayılan Taşınır Varlıkların Borcu Karşılamanması

Bir ticari işletmenin TİTRK gereğince bir bütün olarak rehnedilmesinde incelenmesi gereken ilk husus TİTRK m. 5/2 ile getirilen sınırlamadır. Nitekim, anılan sınırlama gereğince TİTRK m. 5/1’de yer verilen taşınır varlıkların borcu karşılaması durumunda ticari işletmenin bütünü üzerinde rehin tesis edilemeyecektir Bu hüküm, ticari işletmenin bir bütün olarak rehin edilmesinde aranacak bir ön koşuldur. Doktrinde Arkan’a göre, kanun koyucu bu hüküm ile rehin vereni daha düşük tutarlı borcu için daha yüksek tutarlı işletmesini rehnetmek zorunda bırakmayarak korumak istemiştir¹⁵⁴. Bununla birlikte Şit İmamoğlu, rehin hakkının kurulmasından önce değer tespiti yapılmasının zorunluluk arz etmemesi nedeniyle bu tehlikenin kesin olarak ortadan kaldırılamayacağını savunmaktadır¹⁵⁵.

TİTRK m.5/1’de yer alan taşınır varlıkların borcu karşılayıp karşılamadığı TİTRK m. 13 gereğince yapılabilecek olan değer tespiti ile mümkün olabilecek¹⁵⁶ olmakla birlikte, bu hususta Uygulama Yönetmeliği m. 11/2¹⁵⁷ ile Uygulama

¹⁵⁴ Arkan, 2018, s. 141.

¹⁵⁵ Şit İmamoğlu, 2017, s. 32.

¹⁵⁶ Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 93; Arkan, 2018, s. 144. Koçak ise, TİTRK m. 5/1’de sayılan münferit taşınır varlıkların alacağı karşılayıp karşılamadığının nasıl ve kim tarafından değerlendirileceğine ilişkin TİTRK’de herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiş olmakla birlikte, değer tespitine ilişkin TİTRK m. 13 hükmüne başvurulabileceğini, bununla birlikte bu maddede rehin hakkı tesis edilmeden önce değer tespiti yaptırmanın tarafların isteğine bırakıldığını, bu çerçevede taraflar önceden TİTRK’de öngörülen usule uygun olarak değer tespiti yaptırmışsa bu tespit esas alınarak değerlendirme yapılabileceğini, ancak gerek bu halde gerekse tarafların rehin hakkı tesis edilmeden önce değer tespiti yaptırmaması halinde işletmede yer alan münferit varlıkların alacağı karşılamaya yetip yetmediğine ilişkin değerlendirmeyi kimin yapacağı sorununun gündeme geleceğini, halihazırda bir değer tespiti yapılmışsa söz konusu değer tespiti çerçevesinde ilgili noterlik tarafından değerlendirme yapılacağının kabul edilebileceğini, bununla birlikte eğer bir değer tespiti yapılmamışsa ilgili noterliğin değerlendirmeyi neye göre yapacağı ya da değer tespiti olmadığı gerekçesiyle başvuruyu reddetme yetkisine sahip olup olmadığı sorularıyla karşı karşıya kalınacağını, TİTRK’de işletmenin bütünü üzerinde rehin kurulmasına ilişkin getirilen bu sınırlamanın uygulamasına ilişkin pek çok sorunla karşılaşılması ihtimalinin bulunduğunu, bu nedenle uygulamada aksaklık yaşanmaması adına getirilen bu sınırlamanın nasıl uygulanacağına ve sınırlamaya uyulmaması halinde ne olacağına ilişkin sonuçların kanun koyucu tarafından düzenlenmesinin yerinde olacağını, her ne kadar doktrinde Arkan TİTRK m. 13 çerçevesinde tespit ettirilmesinde fayda olduğunu ifade etmekte ise de bunun yasal bir zorunluluk olmadığını savunmaktadır. Bkz. Koçak, Z. (2021). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Uygulaması ve Olası Sonuçları*. Yüksek Lisans Tezi. Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Ankara, s. 100-101.

¹⁵⁷ “Rehne konu edilebilecek varlıklar

MADDE 11 –

...

(2) Borç miktarının belirli olması halinde birinci fıkrafta sayılan varlıklardan ancak borç miktarının

Yönetmeliği m. 17/3'te¹⁵⁸ dayanağı kanun olan TİTRK'de yer almayan sınırlamalar getirilmiş, bu sınırlamaların Uygulama Yönetmeliği ile getirilmesi doktrinde büyük eleştiriye sebebiyet vermiş, anılan hükümlerin TİTRK'ye aykırı düştüğü ve geçersiz olduğu, dolayısıyla değiştirilmesi gerektiği belirtilmiş olup¹⁵⁹, biz de bu görüşe iştirak etmekteyiz.

3.4.4. TİTRK m. 5/2 Gereğince Ticari İşletmenin Bütünü Üzerinde Kurulacak Rehnin Kapsamı

Mülga TİRK m. 3'e göre ticari işletme rehni; ticaret unvanı ve işletme adını, rehnin tescili anında mevcut ve işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan makina, araç, alet ve motorlu nakil araçlarını, ihtira beratları, markalar, modeller, resimler ve lisanslar gibi sınai hakları kapsamaktaydı.

TİTRK m. 5/2 ile Uygulama Yönetmeliği m. 17/1 gereğince ticari işletme üzerinde rehin tesis edilmesi durumunda bu rehin hakkı işletmenin bütününe kapsayacak, başka bir deyişle, rehnin kurulduğu anda ticari işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan her türlü taşınır¹⁶⁰ varlık rehnin kapsamına girecektir. Bu kapsamda, TİTRK m. 5/2 gereğince işletmenin tamamının rehnedilmesi durumunda hangi taşınır varlıkların rehnin kapsamına girdiğini anlayabilmek için rehnin ne zaman kurulduğunun tespit edilmesi gerekmektedir. TİTRK m. 4/1 gereğince rehin hakkı sözleşmenin sicile tescil edilmesiyle kurulmaktadır. Bu kapsamda, rehnin kapsamına girecek taşınır varlıklar rehin sözleşmesinin sicile tescil edildiği sırada işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan taşınır varlıklar olacaktır.

tamamına ek olarak azami beşte bir oranına yetecek kadarı üzerinde rehin kurulabilir.

...

¹⁵⁸ “Ticari işletme ve esnaf işletmesinin rehni
MADDE 17 –

...

(3) Borç miktarının belirli olması halinde 11 inci maddede yer alan diğer taşınır varlıklardan biri veya birden fazlasının borç miktarının tamamına ek olarak beşte birinden fazlasını karşılaması hâlinde işletmelerin tümü üzerinde rehin kurulamaz.”

¹⁵⁹ Şit İmamoğlu, 2017, s. 32-33; Göle, Aydoğan, 2017, s. 29; Poroy, Yasaman, 2017, s. 56; Arkan, 2018, s. 5.

¹⁶⁰ Uygulama Yönetmeliği m. 17/1, ticari işletmenin tamamının üzerinde rehin kurulması durumunda rehnin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan taşınır ve taşınmaz varlıkların rehnedilmiş sayılacağını düzenlemekteydi. Bu durum, taşınmazların rehnin kapsamına dahil edilmesi nedeniyle doktrinde haklı olarak eleştirilmekteydi. Bkz. Şit İmamoğlu, 2017, s. 34; Sirmen, 2018, s. 25. Bu kapsamda, 2018 yılında yapılan değişiklikle Uygulama Yönetmeliği m. 17/1'deki taşınmaz ibaresi hükümden çıkarılmıştır.

TİTRK m. 5/2 gereğince ticari işletmenin tamamının üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi durumunda işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan her türlü varlık rehnedilmiş sayılacağından, doktrinde Antalya ve Acar¹⁶¹ bu maddede yasal bir karineye yer verildiğinden hareketle, rehnin kuruluşu anında ticari işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan bütün taşınır varlıkların kendiliğinden (*ipso iure*) rehnedilmiş sayılacağını savunmaktadır.

Ticari işletmenin tamamının üzerinde rehin tesis edilmesi durumunda TİTRK m. 5/2’de “*rehnin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan her türlü varlık*” şeklinde belirlenen rehnin kapsamında nelerin bulunması gerektiği, bu anlamda rehnin kapsamına TİTRK m. 5/1’de yer verilen taşınır varlıkların mı yoksa TTK m. 11/3’te, “*...Aksi öngörülmemişse, devir sözleşmesinin duran mal varlığını, işletme değerini, kiracılık hakkını, ticaret unvanı ile diğer fikrî mülkiyet haklarını ve sürekli olarak işletmeye özgülenen mal varlığı unsurlarını içerdiği kabul olunur.*” şeklinde belirtilen unsurların mı dahil edilmesi gerektiğine ilişkin olarak doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır¹⁶².

Bizim de katıldığımız görüşe göre, ticari işletmenin tamamının rehne konu edilmesi halinde, rehnin kapsamına giren taşınır varlıklardan sadece TİTRK m. 5/1’de sayılan taşınır varlıklar anlaşılmalı, TTK m. 11/3 gereğince işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan varlıkların da rehnin kapsamına dahil olduğu kabul edilmelidir.

¹⁶¹ Antalya, Acar, 2017, s. 93.

¹⁶² Arkan, TİTRK m. 5/2’de yer alan her türlü taşınır varlık ifadesinden sadece TİTRK m. 5/1’de sayılan varlıkların anlaşılması gerektiğini savunmaktadır (Arkan, 2023, s. 58; Arkan, 2018, s. 148-149). Arvas, ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulması durumunda rehnin kapsamına TİTRK m. 5/1’de yer verilen taşınır varlıkların ve taşınmazların gireceğini ileri sürmektedir (Arvas, M. M. (2017). *6750 Sayılı Kanuna Göre Rehne Konu Olabilecek Taşınır Varlıkları*. Ankara, s. 50-51). Şit İmamoğlu da TİTRK m. 5/1’e (p) bendi eklenmeden önceki dönemde kaleme aldığı eserinde aynı görüşü savunmaktadır (Şit İmamoğlu, 2017, s. 33). Göle ve Aydoğan ile Bozer ve Göle, ticari işletmenin rehni durumunda TİTRK m. 4/6-c bendi gereğince ayırt edici özellikleri sözleşmede belirtilmiş olan varlıkların rehne konu edilebileceğini ileri sürmektedirler (Bkz. Göle, Aydoğan, 2017, s. 30-33; Bozer, Göle, 2018, s. 59). Antalya ve Acar ise TTK m. 11/3’e göre yorum yapılarak, işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulması durumunda duran malvarlığı, işletme değeri, varsa kiracılık hakkı, ticaret unvanı, diğer fikri haklar, sürekli olarak işletmeye özgülenen malvarlığı unsurlarının rehin kapsamına dahil olacağını belirtmektedir (Antalya, Acar, 2017, s. 129). Poroy ve Yasaman da ticari işletmenin rehne konu edilmesi halinde TTK m. 11’de yer verilen tüm unsurların rehnin kapsamına gireceğini belirtmektedirler (Poroy, Yasaman, 2017, s. 57). Ayhan, Çağlar ve Özdamar, TİTRK m. 5/1’de yer verilen taşınır varlıklarla sınırlandırılmadan, TTK m. 11/3 uyarınca işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan varlıkların rehnin kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedirler (Ayhan, Çağlar, Özdamar, 2019, s. 171-172, dn. 279). Narbay ve Yıldız, taşınır varlığın ticari işletmenin faaliyetine tahsis edilip edilmediği dikkate alınarak, TTK m. 11 kapsamındaki varlıkların rehnin kapsamına girebileceğini savunmaktadır (Narbay, Ş., Yıldız, M. E. (2018). “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde Ticari İşletme Rehni” “Rehinli Taşınır Sicili”nin Diğer Sicillerle İlişkisi Üzerine Değerlendirme”. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*. C. XXXIV (34). S. 4. 37-90., s. 75-76).

Son olarak, ticari işletmenin tamamının rehne konu edilmesi halinde, rehlin kapsamına TİTRK m. 8/3 gereğince TİTRK'nin kapsamı dışında bırakılan yasaklı varlıkların girip girmeyeceğine, başka bir deyişle, TİTRK m. 8/3'te düzenlenen durumun, TİTRK m. 5/1 gereğince söz konusu taşınırın sadece münferit olarak rehinde mi geçerli olacağı yoksa TİTRK m. 5/2 gereğince ticari işletmenin bütünü üzerinde kurulacak olan rehinlerde rehin hakkının kapsamına bu taşınırın girmesi halinde de uygulanıp uygulanamayacağına ilişkin olarak da doktrinde farklı görüşler ileri sürüldüğü görülmektedir¹⁶³. Uygulamada noterlerin TİTRK m. 8/3 hükmünde yer alan sınırlamanın işletmenin bütünü üzerinde rehin tesis edilmesi halinde geçerli olmadığını kabul ettiği ve bu halde tek tek varlıkları sisteme kaydetmek yerine, “*işletmenin tamamı*” diyerek rehni TARES'e tescil etme yoluna gittiği görülmektedir¹⁶⁴.

Bizim de katıldığımız görüşe göre, TİTRK m. 8/3 hükmü kendi özel sicillerine tescil edilmek suretiyle rehnedilebilecek taşınırın sadece TİTRK m. 5/1 gereğince münferit olarak rehin hakkına konu olmaları durumunda uygulanacak olup, TİTRK m. 5/2 gereğince ticari işletmenin bütünü üzerinde kurulacak olan rehinlerde, söz konusu taşınır varlıklar işletmenin faaliyetine tahsis edildiği takdirde TİTRK m. 8/3 uygulanmayacak ve bu taşınırın işletmenin bütünü üzerinde kurulacak rehne dahil olacaktır. Bununla birlikte, doktrini neredeyse ikiye bölmüş ve uygulamada oldukça önem arz eden bu konuda kanun koyucunun yoruma izin vermeyecek bir şekilde konuyu açıklığa kavuşturmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

3.5. Rehnin (Teminat Yükünün) Kapsamı

3.5.1. Genel Olarak

TİTRK gereğince kurulan rehin hakkının kapsamı TİTRK m. 5, m. 6 ve m. 7'de düzenlenmiş olup, buna göre rehlin kapsamına ilk olarak TİTRK m. 5'te düzenlenen

¹⁶³ Ayhan, Çağlar ve Özdamar, TİTRK m. 8/3 gereğince rehne konu edilemeyecek taşınırın ticari işletmenin tamamının rehnedilmesi durumunda rehlin kapsamına gireceğini ifade etmektedirler (Ayhan, Çağlar, Özdamar, 2019, s. 171-172, dn. 279). Yine Seven TİTRK m. 8/3'ün işletme rehinde uygulanamayacağını kabul etmektedir (Seven, 2019, s. 99 vd.). Göle ve Aydoğan da aynı görüştedir (Göle, Aydoğan, 2017, s. 32-33). Arkan ise aksi görüşte olup, TİTRK m. 8/3 gereğince rehne konu olması yasaklı olan taşınırın rehlin kapsamında bulunmadığını ileri sürmektedir (Arkan, 2023, s. 58; Arkan, 2018, s. 148-149).

¹⁶⁴ Aydoğan, F. (2018). “Uygulamaya Yönelik Açıklamalar”. L. Sirmen, B. Özbilen (Editörler). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu*. 265-270, s. 268.

taşınır varlıkların kendisi girmektedir. TİTRK m. 6’da rehnedilen taşınır varlığın bütünüleyici parçaları ve eklentileri de rehnin kapsamına dahil edilmiş, TİTRK m. 7/1’de rehnedilen taşınır varlığın gelecekteki her türlü hukuki getirileri ile doğal ürün ve ikamesi malların da kendiliğinden rehnin kapsamına gireceği, TİTRK m. 7/2’de ise bir üretim sürecinin, kullanıldığı taşınır varlıklarla birlikte rehnedilmesi halinde rehnin, üretim sürecinde ve sonucunda gerçekleşecek olan alacak üzerinde aynı oranda ve sırada kendiliğinden tesis edilmiş sayılacağı hükme bağlanmıştır.

TİTRK m. 7 hükmünde 7099 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik öncesinde anılan madde “*Birleşme ve karışma*” başlığını taşımakta olup, birleşen ve karışan taşınır varlıkların rehne konu edilebilmesi ve bu durumda rehnin kapsamının nasıl olacağı düzenlenmekte idi. TİTRK m. 7 hükmünde 7099 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonrasında anılan maddede rehnedilen taşınır varlığın hukuki getirileri ve doğal ürünleri ile ikamesi malların da rehne dahil olacağı düzenlenmiş, böylelikle TİTRK gereğince kurulacak rehin hakkının kapsamı ile TMK gereğince kurulan rehin hakkının kapsamı arasında paralellik sağlanmaya çalışılmıştır.

3.5.2. Bütünleyici Parça ve Eklentiler

Rehnin kapsamına ilk olarak TİTRK m. 5’te düzenlenen taşınır varlıkların kendisi girmekte olup, bunun ardından bütünleyici parça ve eklentiler kapsama dahil olmaktadır.

TMK m. 947/1 gereğince rehnin kapsamında bütünleyici parçanın yanında eklentiler de bulunmaktadır. Bütünleyici parçanın rehne konu asıl eşyadan bağımsız olarak rehin konusu olması mümkün değilken, tarafların eklentileri rehnin kapsamından çıkartmaları mümkün bulunmaktadır¹⁶⁵.

TİTRK m. 6/1 ile Uygulama Yönetmeliği m. 14/1’de TMK’ye paralel bir şekilde bir taşınır varlık üzerinde kurulan rehin hakkının, söz konusu taşınırı ve bütünleyici parçasını da kapsayacağı hükme bağlanmıştır. Bu hüküm esasen TMK m. 684/1’de yer verilen, bir şeye malik olan kimsenin, o şeyin bütünleyici parçalarına da malik olacağı şeklindeki emredici hükmün bir yansımasıdır.

¹⁶⁵ Acar, 2017, s. 150; Öcal Apaydın, B. (2018). “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Teminat Yükünün Kapsamı Bakımından Özellik Arz Eden Haller”. *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. C. 13. S. 69-170. 87- 120, s. 94.

TİTRK m. 6/2 gereğince tarafların ayrıca rehne konu taşınırın mevcut veya sonradan ilave edilen eklentilerinin de rehin kapsamında olduğunu kararlaştırmaları mümkün bulunmaktadır. Uygulama Yönetmeliği m. 14/2’de de mevcut olan ve sonradan ilave edilen eklentiler rehnin kapsamında olmamakla birlikte, tarafların aksini kararlaştırabilecekleri hükme bağlanmıştır.

Her ne kadar TİTRK m. 6/1 hükmü TMK hükümleri ile uyumlu olmakla birlikte, m. 6/2’nin TMK ile uyumlu olmadığı görülmektedir. Nitekim, TMK anlamında genel kural TMK m. 947/1 gereğince rehnin kapsamında bütünleyici parçanın yanında eklentilerin de bulunması, tarafların aralarında anlaşmaları durumunda eklentilerin rehnin kapsamından çıkarılmasıdır. TMK ile TİTRK arasında eklentilerin rehnin kapsamına dahil olması açısından yaratılan bu uyumsuzluk TİTRK m. 5/2 gereğince ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin tesis edilmesi durumunda sıkıntı yaratabilecektir. Nitekim, TİTRK m. 5/2 gereğince ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin tesis edilmesi durumunda ticari işletmenin eklentisi niteliğindeki taşınırın da rehin kapsamına girmesi mümkün iken, TİTRK m. 6/2 gereğince eklentilerin kendiliğinden rehnin kapsamına girmesi söz konusu olmayacak, ancak rehnin taraflarının anlaşmaları halinde eklentiler rehnin kapsamına dahil edilebilecektir. Doktrinde bu husus gündeme gelmiş ve Antalya ve Acar¹⁶⁶ bizim de katıldığımız görüşlerinde, bu durumda TİTRK m. 5/2’de ticari işletme rehni açısından bir kanuni karine getirildiğinden hareketle, TİTRK m. 5/2’nin TİTRK m. 6/2’ye göre üstün olduğunun kabul edilmesi gerektiğini, bu kapsamda, TİTRK m. 6/2’nin sadece rehnin kapsamının sözleşmeyle belirlendiği durumlarda uygulanması, kapsamın TİTRK m. 5/2’de olduğu gibi kanun hükmü ile belirlendiği durumlarda ise uygulanmaması gerektiğini ileri sürmüştür. Bu anlamda TİTRK m. 5/2 gereğince ticari işletmenin tamamının üstünde rehin kurulması durumunda rehnin eklentileri de kapsadığının kabulü gerekmektedir.

Bununla birlikte, ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulması durumunda, rehnin kurulduğu anda ticari işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş eklentiler rehnin kapsamına dahil olacakken, rehnin kurulduğu anda ticari işletmenin faaliyetine tahsis edilmeyen, sonradan eklenen eklentiler rehnin kapsamının dışında kalacaktır¹⁶⁷.

¹⁶⁶ Antalya, Acar, 2017, s. 135-136.

¹⁶⁷ Öcal Apaydın, 2018, s. 97; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 55-56.

3.5.3. Hukuki Getiriler, Doğal Ürünler ve Taşınırın Yerine Geçen Kaim Değerler

TİTRK m. 7 hükmünde 7099 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonrasında taşınır varlığın gelecekteki her türlü hukuki getirileri ile doğal ürün ve taşınır varlığın yerine geçen kaim değerler doğrudan rehnin kapsamına dahil edilmiştir (TİTRK m. 7/1).

3.5.3.1. Hukuki Getiriler

TİTRK m. 7/1 ile taşınır varlığın gelecekteki her türlü hukuki getirilerinin doğrudan rehnin kapsamına dahil olacağı öngörülmüş, örnek olarak faiz ve sigorta sayılmıştır.

Her ne kadar TİTRK m. 7/1’de hukuki getiri kavramı kullanılmış olmakla birlikte, bu kavramın kanun koyucu tarafından sehven kullanıldığı, medeni hukuk doktrinine ve TMK’nin yerleşik kavramlarına yabancı olan bu kavram yerine hukuki ürün (medeni semere) kavramının kullanılması gerektiği değerlendirilmektedir. Nitekim, TMK m. 685/2’de ürünlerin; doğal veya hukuki ürünler şeklinde bir ayrıma tabi tutulduğu görülmektedir.

Gerek TMK’de gerek TİTRK’de gerekse ikincil düzenlemelerde hukuki getiri (hukuki ürün) tanımı yapılmamış olmakla birlikte, doktrinde hukuki ürün, bir eşya veya alacaktan hukuki bir işlem dolayısıyla elde edilen dönemsel gelir şeklinde tanımlanmaktadır¹⁶⁸. TMK’de taşınır rehni bakımından hukuki ürünlerin durumu düzenlenmemiş olup, bu kapsamda doktrindeki baskın görüş¹⁶⁹, TMK hükümlerine tabi taşınır rehni açısından hukuki ürünlerin bütünleyici parça niteliğinde olmadığını ve rehnin kapsamına dahil edilmediklerini savunmakta, taşınırdan yararlanma yetkisinin malike tanındığını kabul etmektedir. Bununla birlikte azınlıktaki Makaracı Başak¹⁷⁰ bu görüşe katılmamaktadır. Elbette tarafların aralarında anlaşmak suretiyle hukuki ürünleri rehnin kapsamına dahil etmelerinin önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır¹⁷¹. Doktrinde Seven¹⁷², teslim şartlı taşınır rehni TMK m. 947’de

¹⁶⁸ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 337.

¹⁶⁹ Köprülü, Kaneti, 1982, s. 457; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1172; Acar, 2017, s. 153; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 56; Nomer, Ergüne, 2019, s. 407-408.

¹⁷⁰ Makaracı Başak, 2014, s. 205.

¹⁷¹ Cansel, 1967, s. 164; Acar, 2017, s. 153; Nomer, Ergüne, 2019, s. 408; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 56.

¹⁷² Seven, 2019, s. 149.

doğal ürünlerden bahsedilmiş olmakla birlikte hukuki ürünlerden bahsedilmemiş olması nedeniyle, hukuki ürünlerin kanun koyucu tarafından bilinçli olarak rehnin kapsamı dışında tutulduğunu, nitekim teslim bağli taşınır rehninde zilyet olan alacaklının rehin konusu varlığı gelir elde edecek şekilde kullanmasının arzu edilmediğini ileri sürmekte iken, Esener ve Güven¹⁷³, teslimsiz sicilli taşınır rehninde rehinli eşyanın kiralanmasının ya da aynı bir hak ile üçüncü bir kişiye kullandırılmasının mümkün olduğundan hareketle, bu durumda elde edilecek hukuki ürün olan kiranın rehin alacaklısına ait olması gerektiğini savunmaktadır.

TİTRK açısından konu değerlendirildiğinde ise, 7099 sayılı Kanun ile TİTRK m. 7/1 hükmünde yapılan değişiklik sonrasında taşınır varlığın gelecekteki her türlü hukuki getirilerinin doğrudan rehnin kapsamına gireceği öngörülerek, faiz ve sigorta örnek olarak verilmiştir. Bu anlamda, hükümde sınırlı sayma yoluna gidilmediğinden, bunların dışındaki hukuki ürünler de rehnin kapsamına dahil olacaktır. Örneğin, rehne konu taşınır varlığın kiraya verilmesi neticesinde elde edilecek kira gelirinin de hukuki ürün olarak kendiliğinden rehnin kapsamına girmesi söz konusu olacaktır¹⁷⁴.

Çalışma konumuz olan ticari işletme rehni özelinde kira gelirinin hukuki ürün olarak kendiliğinden rehnin kapsamına girmesinin üzerinde ayrıca durulmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. Nitekim, rehne konu olacak ticari işletmenin malvarlığı değerleri arasında taşınır ve taşınmazların bulunması ve bu varlıkların kiraya verilmesi nedeniyle kira alacağı elde edilmesi mümkün bulunmaktadır. TİTRK m. 7/1’de taşınır varlığın hukuki getirileri rehnin kapsamında sayıldığından, TİTRK m. 5/1-l’de taşınır bir varlık olarak sayılan ticari işletmenin malvarlığı değerleri arasında bulunan taşınır ve taşınmazların kira getirisinin rehnin kapsamında sayılması gerektiği açıktır. Bu noktada, ticari işletmenin bünyesinde yer alan taşınmazların kira gelirleri açısından, TİTRK’de hüküm bulunmayan hallerde TMK’nin taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerinin uygulanacağına ilişkin TİTRK m. 18’in yollaması ile taşınmaz rehninde kira bedellerine ilişkin TMK m. 863’ün uygulama alanı bulup bulmayacağı hususunda doktrinde Seven’in bizim de katıldığımız görüşüne göre, TMK m. 863/1 ve m. 863/2’de öngörülen şartların TİTRK kapsamında kurulacak rehinlerde aranmaması

¹⁷³ Esener, Güven, 2017, s. 553-554.

¹⁷⁴ Seven, 2019, s. 150; Erten ise ancak sözleşmede açıkça düzenlenmesi durumunda medeni semere olarak kira gelirinin rehnin kapsamında olacağını, aksi durumda kira gelirinin rehnin kapsamının dışında kalacağını savunmaktadır. Bkz. Erten, 2018, s. 186.

gerekir. Nitekim TİTRK m. 7/1 hükmü TMK m. 863'e göre özel hüküm niteliğindedir¹⁷⁵.

Her ne kadar TİTRK m. 7/1'de sigorta hukuki ürün olarak sayılmış ise de sigortanın hukuki bir ürün olmayıp, rehnedilen taşınır varlığın ikame değeri olması nedeniyle¹⁷⁶, kanun koyucunun hükümde sehven sigortaya yer verdiği değerlendirilmektedir.

TİTRK m. 5/4 ve Uygulama Yönetmeliği m. 13 ile mevcut veya müstakbel taşınır varlıkların getirilerinin tek başına rehnedilebilmesine imkan verilmiş olup, bu kapsamda taşınır varlığın hukuki getirisi üzerinde bağımsız olarak rehin hakkı tesis edilmesi mümkün bulunmaktadır¹⁷⁷. Bununla birlikte, hukuki getiri üzerinde ayrıca rehin hakkı kurulmamış ise, TİTRK m. 7/1 ile Uygulama Yönetmeliği m. 15 gereğince taşınır varlığın rehni doğrudan hukuki getiriye de kapsayacaktır¹⁷⁸.

3.5.3.2. Doğal Ürünler

Doğal ürün niteliğindeki tarımsal ürünlerin TİTRK m. 5/1-j'de münferit olarak üzerinde rehin hakkı kurulabilecek taşınır varlıklar arasında sayıldığı görülmektedir.

7099 sayılı Kanun ile TİTRK m. 7'de yapılan değişiklik sonrasında taşınır varlığın gelecekteki doğal ürünlerinin taşınır varlık ile birlikte doğrudan rehmin kapsamında olduğu hükme bağlanmıştır¹⁷⁹ (TİTRK m. 7/1).

Doğal ürünler, dönemsel olarak elde edilen meyve, sebze, süt gibi ürünler ile bir şeyin özgülendiği amaca göre adet gereği ondan elde edilen hayvan yavrusu, kömür veya mermer gibi verimler şeklinde tanımlanmaktadır¹⁸⁰.

TMK m. 685/3 gereğince doğal ürünler, asıl şeyden ayrılınca kadar onun bütünleyici parçaları olup, TMK m. 947/2 gereğince taraflarca aksi kararlaştırılmadığı müddetçe rehmin paraya çevrilmesinden önce aslından ayrılan doğal ürünler malike ait olacaktır. Bu anlamda, TMK gereğince asıl şeyden ayrılan doğal ürünler rehmin kapsamına dahil olmamakla birlikte tarafların aksini kararlaştırmaları mümkündür.

¹⁷⁵ Seven, 2019, s. 150.

¹⁷⁶ Nomer, Ergüne, 2019, s. 320.

¹⁷⁷ Öcal Apaydın, 2018, 98; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 56.

¹⁷⁸ Öcal Apaydın, 2018, 98; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 56-57.

¹⁷⁹ Öcal Apaydın, 2018, s. 96; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 54.

¹⁸⁰ Serozan, 2014, s. 225.

TMK m. 947/2 doğal ürünlerin ne zaman aslından ayrıldığına göre bir ayırım getirmiştir¹⁸¹. Nitekim, TMK m. 947/3'te rehlin paraya çevrilmesi sırasında henüz aslından ayrılmamış doğal ürünlerin rehlin sağladığı teminat kapsamında olduğu hükme bağlanmıştır¹⁸². TMK hükümleri bu yönde olmasına karşın, TİTRK m. 7/1'de TMK m. 947/2'deki gibi bir ayırım yapılmadığı görülmektedir.

TİTRK m. 5/1-j bendinde münferit olarak rehne konu olabilecek varlıklardan biri olarak sayılan tarımsal ürünler aslından ayrıldıktan sonra bağımsız bir varlık olarak rehne konu olabilecektir¹⁸³.

Üzerinde rehin hakkı tesis edilmiş bir taşınır varlığın gelecekteki doğal ürünleri rehlin paraya çevrilmesi aşamasından önce aslından ayrılmış olsalar dahi kendiliğinden rehlin kapsamına dahil olacaktır¹⁸⁴.

3.5.3.3. Taşınırın Yerine Geçen Kaim Değerler

TMK'de taşınır varlığın yerine geçen kaim değerler açısından bir düzenleme bulunmamakta olup, bu kapsamda doktrinde bu farklı görüşler ileri sürüldüğü görülmektedir. İlk görüş¹⁸⁵, TMK'de bu hususta açık bir hükme yer verilmemesi nedeniyle kaim değerlerin rehlin kapsamına dahil olmadığını savunurken, diğer bir görüş ise¹⁸⁶, her ne kadar TMK'de bir hüküm yer almasa da kaim değerlerin teminat kapsamında olduğunu ileri sürmektedir.

TMK m. 879'da ise taşınmaz rehni bakımından sigorta tazminatının rehin kapsamında bulunduğu hükme bağlanmıştır.

TTK m. 1456'da; "*Sınırlı ayni hak ile takyit edilmiş bir mal üzerindeki, malike ait menfaat sigortalandığı takdirde, kanunda aksi öngörülmemişse, sınırlı ayni hak sahibinin hakkı sigorta tazminatı üzerinde de devam eder.*" şeklinde bir hükme yer verilmek suretiyle en azından en önemli ikame değer olarak kabul edilen sigorta tazminatı açısından doktrindeki bu tartışmaya bir son verildiği görülmektedir. Nitekim, anılan hüküm ile taşınır ya da taşınmaz ayırımı yapılmaksızın her türlü eşya

¹⁸¹ Öcal Apaydın, 2018, s. 96; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 54.

¹⁸² Öcal Apaydın, 2018, s. 96; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 54.

¹⁸³ Öcal Apaydın, 2018, s. 96; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 54-55.

¹⁸⁴ Öcal Apaydın, 2018, s. 96; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 55.

¹⁸⁵ Cansel, 1967, s. 164; Köprülü, Kaneti, 1982, s. 457; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1172.

¹⁸⁶ Esener, Güven, 2017, s. 554; Nomer, Ergüne, 2019, s. 408; Makaracı Başak, 2014, s. 210.

için geçerli olacak bir şekilde genel bir kural getirilmiş olup, bu hüküm sadece rehin hakkını değil diğer sınırlı aynı hakları da kapsamaktadır¹⁸⁷.

TİTRK açısından konu değerlendirildiğinde ise, 7099 sayılı Kanun ile değişiklik yapılmadan önce TİTRK’de ikame değerlerin rehnin kapsamında olup olmadığına ilişkin bir düzenleme yer almamaktaydı¹⁸⁸. 7099 sayılı Kanun ile değişiklik yapılmasının ardından TİTRK m. 7/1’de ve Uygulama Yönetmeliği m. 15’te değişiklik yapılmak suretiyle taşınır varlığın ikame değerlerinin doğrudan rehnin kapsamına gireceği hükme bağlanmıştır (Uygulama Yönetmeliği m. 15/1 ile m. 15/4). Bu kapsamda, gerek TİTRK m. 7/1 gerekse Uygulama Yönetmeliği m. 15 gereğince rehin konusunun başka bir şeye dönüşmesi durumunda rehin hakkının sona ereceği yönündeki kurala bir istisna getirilmiş ve bu suretle aynı ikame ilkesi benimsenmiştir¹⁸⁹.

Diğer taraftan, Uygulama Yönetmeliği m. 15/2’de rehinli taşınır varlığın sigortalanması durumunda rehin alacaklısının hakkının sigorta tazminatı üzerinde de devam edeceği, bu durumda sigortanın hüküm ve sonuçlarına ilişkin TTK m. 1456’nın kıyasen uygulanacağı düzenlenmiş olup, dayanağı kanun olan TİTRK’de yer almayan bu düzenlemenin ikincil düzenlemede yer verilmesi doktrinde Seven tarafından haklı olarak büyük eleştiriye uğramış ve bu düzenlemenin bağlayıcı olmadığı ileri sürülmüştür¹⁹⁰. Kanaatimizce de kanun koyucu tarafından, ikincil düzenlemede yer verilen bu hususa dayanağı olan TİTRK’de yer verilmesi uygun olacaktır.

Yukarıda ilgili bölümde de belirtildiği üzere, her ne kadar TİTRK m. 7/1’de sigorta¹⁹¹ hukuki getiri olarak belirtilerek rehin kapsamına dahil edilmekle birlikte¹⁹², sigortanın hukuki bir ürün olmayıp, rehnedilen varlığın ikame değeri olması nedeniyle¹⁹³ kanun koyucunun hükümde sehven sigortaya yer verdiği değerlendirilmekte olup, sigorta tazminatının hukuki getiri olarak nitelendirilmesi kanaatimizce doğru olmamıştır. Bu anlamda, kanun koyucunun ilk fırsatta bu hatayı ortadan kaldırmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

¹⁸⁷ Öcal Apaydın, 2018, s. 98; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 57.

¹⁸⁸ Şit İmamoğlu, 2017, s. 41.

¹⁸⁹ Sirmen, 2018, s. 34.

¹⁹⁰ Seven, 2019, s. 152

¹⁹¹ Kanun koyucunun “sigorta” kavramı yerine “sigorta tazminatı” kavramını kullanması gerekirdi.

¹⁹² Şit İmamoğlu, 2017, s. 41; Arkan, 2018, s. 152.

¹⁹³ Nomer, Ergüne, 2019, s. 320.

3.5.4. Üretim Sürecinin Kullanıldığı Taşınır Varlıklarla Birlikte Rehnedilmesi

7099 sayılı Kanun ile değişiklik yapılan TİTRK m. 7/2’de, bir üretim sürecinin kullanıldığı taşınır varlıklarla birlikte rehnedilmesi durumunda rehnin, üretim sürecinde ve sonucunda gerçekleşecek olan alacak üzerinde aynı oranda ve sırada kendiliğinden tesis edilmiş sayılacağı düzenlenmiş, anılan hüküm doktrinde büyük eleştiriye uğramıştır. Nitekim, doktrinde Sirmen, Oktay Özdemir ve Seven, anılan hükümde geçen üretim süreci rehni kavramından ne anlaşılması gerektiğinin açık olmadığını, bu kavramdan üretim sonucunda meydana gelen yeni ürünün mü yoksa ürünlerin devredilmesi ile elde edilecek alacağın mı rehnin kapsamında olduğunun anlaşılamadığını savunmaktadır¹⁹⁴. Konuya ilişkin olarak Uygulama Yönetmeliği m. 15/3’te ise TİTRK m. 7/2’ye göre daha açıklayıcı bir düzenleme getirilerek, bir üretim sürecinde kullanılan taşınırın rehnedilmesi halinde rehnin, üretimin her aşamasında ya da üretimin sonunda rehinli taşınırın yerini alan alacak üzerinde aynı oranda ve sırada kendiliğinden tesis edilmiş sayılacağı düzenlenmiştir. Yönetmelikte yer verilen bu hüküm çerçevesinde her ne kadar TİTRK m. 7/2’de üretim sürecinin rehni kavramına yer verilmiş olmakla birlikte, bu kavramdan üretim sürecine konu olan taşınırların rehninin kastedildiği savunulmaktadır¹⁹⁵.

Bu kapsamda, Uygulama Yönetmeliği m. 15/3 gereğince üretim sürecinin rehninden anlaşılması gereken, üretim sürecinde kullanılan taşınırın rehni olup, rehinli taşınırın ikamesi alacak üzerinde aynı oranda ve sırada rehin tesis edilecektir. Doktrinde Sirmen¹⁹⁶ bizim de katıldığımız görüşünde, rehinli taşınır varlığın üçüncü kişilere devredilmesi durumunda sadece devir bedelinin üzerinde rehnin devam edeceğinin kabul edilmesinin isabetli olmayacağını, nitekim, aksi durumda üretim sürecinin sonucunda elde edilen varlık devredilmediği müddetçe rehinli alacaklının rehin hakkına ilişkin bir belirsizliğin söz konusu olacağını, bu nedenle hükmün, *“üretim sonucunda meydana gelen şey veya alacak üzerinde rehin hakkının kendiliğinden tesis edilmiş olacağı”* şeklinde anlaşılması gerektiğini savunur iken, Oktay Özdemir¹⁹⁷, üretim süreci sonucunda meydana gelen alacağın belirlilik ilkesi gereğince rehnedilemeyeceğini ileri sürmekte, Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı

¹⁹⁴ Sirmen, 2018, s. 35; Oktay Özdemir, 2018, s. 82 vd.; Seven, 2019, s. 111 vd.

¹⁹⁵ Sirmen, 2018, s. 35; Oktay Özdemir, 2018, s. 82; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 59.

¹⁹⁶ Sirmen, 2018, s. 35.

¹⁹⁷ Oktay Özdemir, 2018, s. 83.

ve Öcal Apaydın¹⁹⁸ ise üretim sonucunda meydana gelen varlık üzerinde rehin tesis edilmiş olmayacağını ve fakat üretim sürecinin her aşamasında ya da üretim sürecinin sonunda rehinli taşınırın yerini alan alacak üzerinde aynı oran ve sırada rehin hakkının kendiliğinden kurulmuş sayılacağını iddia etmektedir.

3.6. Teminatın (Rehinle Teminat Altına Alınmak İstenen Alacağın) Kapsamı

TMK m. 939 vd. hükümleri gereğince kurulacak olan teslimle bağlı taşınır rehninde teminat altına alınan alacağın kapsamı TMK m. 946/2’de belirlenmiş olup, buna göre rehin hakkı, asıl alacak (anapara) ile birlikte sözleşme faizlerinin, takip giderlerinin ve gecikme faizinin (temerrüt) güvencesini sağlamaktadır. TMK m. 946/2’de sayılan bu kalemler kanun hükmü ile güvence altına alındığından, tarafların ayrıca kararlaştırmalarına gerek olmadan kendiliğinden teminatın kapsamında yer alacaktır. Bununla birlikte, doktrinde TMK m. 946/2’nin emredici bir hüküm olmaması nedeniyle, tarafların rehinli alacağın kapsamını genişletmesi veya daraltmasının önünde herhangi bir engel bulunmadığı belirtilmektedir¹⁹⁹.

Rehinle teminat altına alınan alacağın kapsamına dair TİTRK’de açık bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Uygulama Yönetmeliği m. 39’da sadece zorunlu masrafların alacağın kapsamına dahil edileceği düzenlenmiştir. Bu kapsamda, doktrinde bir görüşe göre²⁰⁰, teminat altına alınacak alacağın kapsamı rehlin konusunu oluşturan taşınır varlığın niteliğine göre tayin edilmeli, rehlin konusunu bir taşınır eşyanın oluşturması halinde TMK m. 946/2; bir alacak ya da hakkın oluşturması halinde ise TMK m. 959 uygulanmalıdır. Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre ise, TİTRK’de hüküm bulunmayan hallerde TMK’nin taşınmaz rehni hükümlerinin uygulanacağına ilişkin TİTRK m. 18 ile Uygulama Yönetmeliği m. 42’nin atfı gereğince TMK’nin taşınmaz rehnine dair hükümleri kıyasen uygulanmalı, bu çerçevede taşınmaz rehinde güvencenin kapsamının düzenlendiği TMK m. 875 ve zorunlu masrafların güvencesinin düzenlendiği m. 876’da yer alan kalemler dikkate alınmalıdır²⁰¹. Kaldı ki en azından dereceler sisteminin benimsenmesi durumunda aynı

¹⁹⁸ Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 59.

¹⁹⁹ Köprülü, Kaneti, 1982, s. 471; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1174; Makaracı Başak, 2014, s. 196; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 61.

²⁰⁰ Gümüş, M. A (2018). “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Bakımından Temerrüt Sonrası Haklar”. L. Sirmen, B. Özbilen (Editörler). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu*. Ankara: Yetkin Yayınları. 199-225, s. 205; Öz, 2017, s. 177.

²⁰¹ Karakuş Erbaş, s. 179.

sonuca TİTRK m. 10/1 çerçevesinde de ulaşılabilmesi mümkün bulunmaktadır. Nitekim, TİTRK m. 10/1 derece sisteminin benimsenmesi halinde TMK m. 871 ile TMK m. 876'nın TİTRK'ye aykırı olmayan hükümlerinin kıyasen uygulanacağını düzenlemiştir. Bu kapsamda, sabit dereceler sisteminin benimsenmesi halinde, TİTRK m. 10/1'in atfı ile TMK m. 875 gereğince anapara, takip giderleri ve gecikme faizi, iflasın açıldığı veya rehnin paraya çevrilmesinin istendiği tarihe kadar muaccel olmuş üç yıllık faiz ile son vadeden başlayarak işleyen faiz ile TMK m. 876 gereğince rehin konusunun korunması için yapılan zorunlu masraflar da rehin hakkının kapsamında olacak²⁰², bununla birlikte, ilerleme sisteminde zorunlu masraflara ilişkin hangi hükümlerin uygulanacağına ilişkin TİTRK'de özel bir madde yer almadığından, bu konuda genel atıf maddesi olan TİTRK m. 18'in TMK'nin taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerine atfı ile aynı sonuca ulaşılacaktır.

TMK m. 875 anapara ipoteğindeki güvencenin kapsamına ilişkin olup²⁰³, üst sınır ipoteğinde güvencenin kapsamı ise tapuda belirtilen meblağ ile sınırlandırılmış bulunmaktadır²⁰⁴. Nitekim TİTRK m. 10/1'in ilk cümlesinde rehnin sağladığı güvencenin, tescilde belirtilen rehin tutarı ve derecesi ile sınırlı olduğu hükme bağlanmış olup, üst sınır rehninin söz konusu olduğu durumda rehin sözleşmesinde yer verilen azami miktar gerek ana alacak ve yan alacakların gerekse yapılan zorunlu giderlerin üst sınırını teşkil edecektir²⁰⁵.

TİTRK m. 4/6-b bendinde rehin sözleşmesinde yer alması zorunlu hususlar arasında; borcun miktarı, bu miktarın belirli olmaması durumunda ise rehnin azami miktarı sayılmış olup, bu kapsamda TİTRK gereğince tesis edilecek rehin hakkının anapara rehni ya da üst sınır rehni şeklinde tesis edilmesine göre teminatın kapsayacağı alacak miktarı da değişiklik arz edecektir. Nitekim, TİTRK m. 10/1'de rehnin sağladığı güvence hususunda TMK m. 871 ile TMK m. 876'nın kıyasen uygulanacağı hükme bağlanmış olup, bu kapsamda anapara rehni tesis edilmiş ise rehnin kapsamı TMK m. 875'e göre belirlenecek, üst sınır rehinde ise yukarıda da belirtildiği üzere, TİTRK m. 10/1'in ilk cümlesi gereğince rehin sözleşmesinde yer alan azami miktar gerek ana alacak gerekse yan alacakların üst sınırını oluşturacaktır²⁰⁶.

²⁰² Seven, 2019, s. 153 vd.

²⁰³ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1035; Sirmen, 2017, s. 610; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 61.

²⁰⁴ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2022, s. 1035; Sirmen, 2017, s. 610; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 61.

²⁰⁵ Sirmen, 2018, s. 42; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 61.

²⁰⁶ Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 61.

3.7. Tarafların Hak ve Yükümlülükleri

3.7.1. Genel Olarak

Rehin sözleşmesi tam iki taraflı bir sözleşme olup, bu kapsamda her iki tarafa da hak ve borç yüklemekte, gerek rehin alacaklısının gerekse rehin borçlusunun sözleşmeden kaynaklanan hak ve borçları bulunmaktadır.

Tarafların hak ve yükümlülükleri TİTRK ve ikincil mevzuatta düzenlenmiştir. Bununla birlikte, TİTRK’de yer almayan hak ve yükümlülüklerin taraflarca sözleşmede kararlaştırılabilmesi mümkündür. Nitekim, çalışmamızda ilgili bölümde de vurguladığımız üzere, TİTRK m. 12/1 gereğince TİTRK’ye aykırı olmamak şartıyla taraflar hak ve yükümlülüklerini sözleşmede serbestçe belirleyebilir. Uygulama Yönetmeliği m. 9/4’te de TİTRK ve Uygulama Yönetmeliğine aykırılık teşkil etmeyen diğer hak ve yükümlülükler ile sair hususların rehin sözleşmesinin taraflarınca sözleşmede kararlaştırılabileceği açıkça hükme bağlanmıştır.

Belirtmek gerekir ki taraflarca rehin sözleşmesinde yer verilecek bu hak ve yükümlülüklerin TİTRK’ye ve TBK m. 27 gereğince emredici hükümlere, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı olmaması veya sözleşmenin konusunun imkansız olmaması gerekmekte olup, aksi durumda yaptırımı TBK m. 27/1 gereğince kesin hükümsüzlüktür. Bununla birlikte, TBK m. 27/2 gereğince sözleşmenin içerdiği hükümlerden bir kısmının hükümsüz olması, diğerlerinin geçerliliğini etkilemeyecek, ancak bu hükümler olmaksızın sözleşmenin yapılmayacağı açıkça anlaşılırsa, sözleşmenin tamamı kesin olarak hükümsüz olacaktır.

TİTRK m. 8 ile Uygulama Yönetmeliği m. 42’nin yollamasıyla TMK’nin taşınmaz rehnine dair hükümleri de uygun düştüğü ölçüde sözleşme kapsamında uygulanabileceğinden, tarafların hak ve yükümlülükleri açısından bu hükümlerin de dikkate alınması gerekebilecektir. Nitekim, doktrinde Acar TİTRK m. 12/1’de yer alan “*bu Kanuna aykırı olmamak şartıyla*” ibaresinden sadece TİTRK’nin değil, bütüncül bir bakış açısıyla olarak değerlendirme yapılarak TMK hatta İİK’nin ilgili hükümlerinin anlaşılması gerektiğini belirtmektedir²⁰⁷.

²⁰⁷ Acar, F. (2018), “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Bakımından Rehin Alanın ve Rehin Veren Hak ve Yükümlülüklerine Kısa Bir Bakış”. L. Sirmen, B. Özbilen (Editörler). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu*. Ankara: Yetkin Yayınları, 191-198, s. 192.

Rehin sözleşmesinin tam iki taraflı bir sözleşme olması ve her iki tarafa da hak ve borç yüklemesi, bu kapsamda sözleşmenin bir tarafı için yükümlülük olan bir hususun diğer sözleşme tarafı için hak olması nedeniyle, rehin sözleşmesinin taraflarının hak ve yükümlülüklerinin inceleneceği çalışmamızın bu bölümünde tekrara düşmemek adına rehin verenin (rehin borçlusunun) hak ve yükümlülükleri öncelikle incelenecek, rehin veren açısından yükümlülük olarak yer verilen hususlar rehin alacaklısı için hak olduğundan, rehin alacaklısının haklarını inceleyeceğimiz bölümde bu konulara ayrıca yer verilmeyecektir.

3.7.2. Rehin Veren (Rehin Borçlusunun) Hak ve Yükümlülükleri

3.7.2.1. Zilyet Olma ve Kullanma Hakkı

Rehin borçlusunun en önemli hakkı, rehne konu taşınır varlıklar üzerinde kullanma ve tasarruf yetkisini devam ettirebilmesidir. Bu anlamda, rehin borçlusunun bu kullanma ve tasarruf yetkisini kullanabilmesi için rehne konu taşınır varlıkların zilyetliğini koruması şarttır²⁰⁸. Nitekim, TİTRK kapsamında kurulacak rehin ile amaçlanan, rehin borçlusunun taşınır varlığı bir taraftan kredi temini için teminat gösterirken diğer taraftan bu varlığı kullanarak faaliyetlerine devam edebilmesini, bu suretle de rehnele teminat altına alınan borcunu ifa edebilmesini sağlamaktır²⁰⁹. Dolayısıyla rehin borçlusunun rehne konu taşınır varlık üzerindeki zilyetliğini sürdürmeye devam etmesi önem arz etmektedir.

TİTRK'nin en temel amaçlarından biri, rehne konu varlığın rehin borçlusunun zilyetliğinde kalmaya devam etmesini sağlamak²¹⁰ olup, bunu temin etmek üzere, aleniyet sicile yapılan tescil ile sağlanacak, zilyetliğin devri yerine de tescil geçecektir²¹¹. Bu kapsamda, TİTRK gereğince kurulacak olan bir rehinde, rehne konu taşınır varlığın zilyetliği rehin borçlusunda kalacağından, rehin borçlusu doğrudan zilyet sıfatını koruyacak ve TMK m. 981-983 hükümleri gereğince zilyetliği koruyan hükümlerden de yararlanabilecektir²¹².

²⁰⁸ Antalya, Acar, 2017, s. 134.

²⁰⁹ Antalya, Acar, 2017, s. 135.

²¹⁰ Duran, A. (2016). "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesi Taraflarının Hak ve Yükümlülükleri". *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. C. 4. S. 2. 103-118, s. 108.

²¹¹ Acar, 2018, s. 194.

²¹² Antalya, Acar, 2017, s. 183; Oral, B. (2019). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni*. Ankara: Adalet Yayınevi, s. 112-113.

Ticari işletme rehni özelinde değerlendirme yapıldığında ise, ticari işletmeyi oluşturan malvarlığı unsurlarının zilyetliği rehin verende (rehin borçlusunda) kalacaktır.

Rehin konusu taşınır varlıkları kullanma hakkı konusunda mülga TİRK m. 10/1’de, “*Ticari işletme sahibi, işletmenin normal faaliyette bulunabilmesi için her türlü muameleleri yapma yetkisini haizdir.*” hükmüne yer verilmiş, bu anlamda mülga TİRK döneminde TİTRK’de olduğu gibi rehin borçlusunun rehne konu taşınır malı kullanması imkanını sağlamış idi.

Daha önce de belirtildiği üzere, rehin borçlusuna tanınan bu kullanma hakkı, rehin borçlusunun rehne rağmen rehin konusu varlığı kullanabilmesi, bu suretle faaliyetlerini devam ettirip kazanç elde edebilmesi ve böylece borcunu en kısa sürede ifa edebilmesini sağlamaya yöneliktir. Bu sayede, rehin borçlusu, örneğin üretim makinesini ticari işletmenin faaliyetinde aktif olarak kullanabilme ya da ticari plakası aracında takılı halde yolcu taşımacılığına devam edebilme, bu sayede güvence altındaki borcunu en kısa sürede ifa edebilme imkanına sahip olacaktır²¹³. Bununla birlikte, rehin borçlusunun bu hakkını kullanır iken TMK m. 2 gereğince dürüstlük kuralına uygun bir biçimde hareket etmesi gerekmektedir. Dürüstlük kuralının görünüm biçimlerine TİTRK’de de yer verildiği görülmektedir. Nitekim, rehin borçlusu, rehne konu varlığın değerini korumak için gereken dikkat ve özeni göstermek ve gerekli tedbirleri almakla yükümlü olup (TİTRK m. 12/2), rehin borçlusunun rehne konu varlığın değerini rehin alacaklısının aleyhine azaltan tasarruflarda bulunması durumunda oluşan zararı tazmin etmekle yükümlü olacağı hükme bağlanmıştır (TİTRK m. 12/5). Yine, rehin borçlusunun rehne konu varlığı TİTRK hükümlerine aykırı olarak kullanması ya da alacaklıya zarar vermek kastıyla rehne konu varlığı tahrip veya imha etmesi halinde, alacağını tahsil edemeyen rehin alacaklısının şikayeti ile rehin borçlusu hakkında adli para cezası uygulanacaktır (TİTRK m. 16/1-a ve c).

Ticari işletme rehni özelinde değerlendirme yapıldığında, ticari işletmesini rehne konu eden rehin borçlusu ticari işletmesini işletmeye devam etme imkanına sahip olacak ve bu suretle gelir elde edebilecektir. Ticari işletmesini rehne konu eden rehin borçlusu rehinli ticari işletmeyi işletirken TİTRK m. 12/2’de yer alan sınırlamalara

²¹³ Duran, 2016, s. 110; Antalya, Acar, 2017, s. 135.

uygun hareket etmek ve ticari işletmesinin değerini düşürecek davranışlardan kaçınmak zorunda olacaktır. Doktrinde Antalya ve Acar, değer düşüren davranışların rehin konusu malvarlığının maddi değerini düşüren cinsten olması gerektiğini, rehin konusu üzerinde aynı hak kurulmasının veya kiraya verilmesinin yasak kapsamı dışında olacağını savunmaktadır²¹⁴.

Rehin borçlusu tarafından rehne konu ticari işletmeyi kullanma bazı malvarlığı unsurları yönünden tüketmeyi de içerebilecektir²¹⁵. Bu durumda, TİTRK m. 7/1 uygulama alanı bulabilecek ve tükenen malların ikameleri üzerinde de rehin devam edecektir.

3.7.2.2. Tasarruf Etme Hakkı

Mülga TİRK m. 10/1 uyarınca ticari işletme sahibi, işletmenin normal bir şekilde faaliyette bulunabilmesi için gerekli her türlü işlemleri yapmak yetkisine sahip olmakla birlikte, mülga TİRK m. 10/2 ile bazı kısıtlamalar getirilerek rehin borçlusunun ticari işletme üzerindeki tasarruf yetkisi kısıtlanmış, bu işlemler rehin alacaklısının muvafakatine bağlanmıştır.

Kanun koyucu TİTRK’de mülga TİRK’nin aksine tasarruf yetkisini kısıtlayan bir hükme yer vermediği gibi, devrim niteliğinde bir kararla, rehinli taşınır varlık üzerinde tasarruf yetkisinin kullanılmasını engelleyen kayıtları da yasaklamıştır. Nitekim, TİTRK m. 4/7’de rehin verenin rehne konu taşınır varlık üzerindeki tasarruf yetkisini kısıtlayan kayıtların geçersiz olduğu, Uygulama Yönetmeliği m. 9/2’de ise rehin verenin rehne konu taşınır varlık üzerindeki tasarruf yetkisinin kısıtlandığına dair kayıtlara yer verilemeyeceği hükme bağlanmıştır.

Kanun koyucunun bu tercihi, TİTRK m. 4/7’nin madde gerekçesinde, mal ve hizmet üretiminin kesintiye uğratılmamasını teminen rehin borçlusunun rehne konu edilen varlık üzerindeki tasarruf haklarının korunması gerekçesiyle açıklanmış, bu suretle tasarruf yetkisinin kısıtlanmasının ticari hayatı olumsuz etkilemesinin önüne geçilmek istenmiştir. Bu kapsamda, TİTRK gereğince rehin borçlusunun tasarruf yetkisini serbestçe kullanabilmesi mümkün olup, bu hususta rehin alacaklısının muvafakatine de gerek bulunmamaktadır.

²¹⁴ Antalya, Acar, 2017, s. 154.

²¹⁵ Antalya, Acar, 2017, s. 135; Duran, 2016, s. 109.

Ticari işletme rehni özelinde değerlendirildiğinde, rehin borçlusu tacirin, TİTRK m. 4/7 gereğince rehinli ticari işletmesini devredebilme veya bir başka sınırlı bir aynı hak ile sınırlandırabilme yetkisi olacak, bu durumda rehinli ticari işletme üzerindeki rehin hakkı sona ermeyecek, ticari işletmenin yeni sahibi, rehin alacaklısının ileri sürebileceği TİTRK m. 14'te yer alan yaptırımlarla karşı karşıya kalabilecektir.

Ticari işletmesini rehne konu eden rehin borçlusu tacirin tasarruf yetkisini kısıtlayan kayıtlar kesin hükümsüz olacak, bu durumda TBK m. 27/2 gereğince sözleşme tamamen hükümsüz olmamakla birlikte, sadece ilgili hüküm kesin hükümsüz olarak değerlendirilecektir.

3.7.2.3. Art Rehin Kurma Hakkı

TMK m. 941, rehnedilen taşınırın malikinin rehne konu ettiği taşınır üzerinde bir art rehin kurabileceğini hükme bağlayarak, aynı taşınır üzerinde birden fazla rehin kurulmasının mümkün olduğunu düzenlemiş, bu durumda tesis edilen sonraki rehinler art rehin olarak adlandırılmıştır.

TİTRK gereğince de taşınır bir varlık üzerinde bir kez rehin hakkı tesis edilmesinden sonra yeni bir rehin hakkının tesis edilmesi mümkün olup, ilk rehin hakkından sonra tesis edilen rehin, art rehin olarak ifade edilmektedir. TİTRK kapsamında bir taşınırın rehne konu edilmesi, rehin borçlusunun başka alacaklar için rehin vermesi imkanını elinden almamaktadır²¹⁶. Bu anlamda, TİTRK'de bir taşınır varlık üzerinde tek bir rehin hakkı tesis edileceği esası kabul edilmemiştir. Nitekim, TİTRK m. 4/7²¹⁷ ile Uygulama Yönetmeliği m. 9/2'de rehinli taşınır varlık üzerinde art rehin tesis edilemeyeceğine yönelik kayıt koyulması yasaklanmıştır. Bu suretle, rehne konu varlık üzerinde birden fazla rehin hakkı tesis etme imkanı sağlanarak, rehin borçlusunun finansmana erişimi kolaylaştırılmıştır²¹⁸.

Çalışmamız kapsamında daha önce de belirtildiği üzere, TİTRK'de hem sabit dereceler sisteminin (TİTRK m. 10) hem de ilerleme sisteminin kabul edildiği ikili bir sistemin benimsendiği (TİTRK m. 11) görülmektedir. Bu anlamda, art rehin kurulması

²¹⁶ Antalya, Acar, 2017, s. 186.

²¹⁷ TİTRK m. 4/7'nin lafzından art rehin tesis edilmesine ilişkin kayıtların geçersiz olacağı gibi bir anlam da çıkarılabilecek olmakla birlikte, Uygulama Yönetmeliği m. 9/3'ün açıkça art rehin kurulmasına ilişkin kaydın değil, art rehin kurulmasını yasaklayan kaydın geçersiz olacağını düzenlediğine ilişkin Bkz. Ayhan, Çağlar, Özdamar, 2019, s. 192-193.

²¹⁸ Antalya, Acar, 2017, s. 138.

rehin hakkının sırası için ilerleme sisteminin benimsenmesi halinde söz konusu olup²¹⁹, sabit dereceler sisteminde ise ilerleme sisteminin aksine sadece dereceler olması ve bu derecelere göre rehin hakkının sırasının belirlenmesi nedeniyle art rehnin kurulması mümkün bulunmamaktadır.

Art rehin, rehne konu varlığın değerini düşürmediği gibi güvencenin miktarını azaltan bir etkiye de sahip olmadığından, art rehin kurulması TİTRK m. 12/2 kapsamında değerlendirilmeyecektir.

3.7.2.4. Rehin Hakkının Sicilden Terkinini Talep Etme Hakkı

TİTRK m. 15/1 uyarınca rehin alacaklısının rehin hakkının sicilden terkinini talep etme yükümlülüğünü yerine getirmemesi durumunda, TİTRK m. 15/3 gereğince borcunu ödeyen ve bunu belgeleyen rehin borçlusu, rehnin terkinini sicilden isteyebilecektir.

TİTRK m. 15/3'te "*borçlu*" ifadesi kullanıldığından, rehnin sicilden terkinini mutlaka borçlunun mu istemesinin gerekip gerekmediği açık olmayıp, doktrinde bizim de katıldığımız Öz'e göre²²⁰, her ne kadar hükümde "*borçlu*" olarak ifade edilmişse de rehin verenin ya da alacağın sona erdiği tarihte rehne konu taşınıra başkasının malik olması halinde bu üçüncü kişinin de sicilden terkin için talepte bulunabilmesi mümkündür.

Yine, hükümde yer alan "*borcunu ödeyen*" ifadesi açık olmayıp, bu durumda borcun mutlaka ifa ile mi sona ermesinin gerekip gerekmediği hususunda da doktrinde görüş ayrılığı bulunmaktadır.

Bizim de katıldığımız ilk görüş²²¹, hükmün lafzına dayanarak sadece borcun ifa ile sona ermesi durumunda, ifaya ilişkin belgelerin ibraz edilmesi suretiyle rehnin terkininin talep edilebileceğini, sicil görevlisinin sadece borcun ifa ile sona erip ermediğini inceleyebileceğini ve fakat ifa haricinde borcu sona erdiren bir sebep olması halinde buna ilişkin belgelerin sicil görevlisi tarafından değerlendirilmesinin mümkün olmaması gerekçesiyle ifa haricindeki borcun sona erme hallerinde mahkeme

²¹⁹ Antalya, Acar, 2017, s. 139.

²²⁰ Öz, 2017, s. 185.

²²¹ Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 149; Antalya, Acar, 2017, s. 173-174.

kararı ile terkin işleminin tamamlanabileceğini ileri sürerken, diğer görüş²²² ise her ne kadar hükümde “*borcunu ödeyen borçlu*” ifadesi yer almakla birlikte, borcun ifa dışında sona ermesi halinde de borçlunun, buna dair belgeleri ibraz ederek terkin istemini ileri sürebileceğini savunmaktadır.

3.7.2.5. Rehin Konusunun Değerini Koruyacak Gerekli Tedbirleri Alma Yükümlülüğü

Rehin hakkı teminat işlevi sağlamakta olup, bu teminat işlevinin devam edebilmesini teminen rehne konu edilen varlığın değerinin korunması önem arz etmektedir. Nitekim, rehne konu edilen varlığın değer kaybetmesi durumunda rehin alacaklısının rehni paraya çevirme menfaati zarar görecektir²²³.

Mülga TİRK m. 11’de ticari işletme sahibi rehne konu edilen unsurların değerini korumakla yükümlü tutulmuş, işletme sahibinin bu yükümlülüğünü yerine getirmemesi nedeniyle rehin konusunun değerinde düşme meydana gelmesi halinde rehin alacaklısının sahip olacağı hak ve yetkiler hükme bağlanmıştı.

TİTRK’de de mülga TİRK’ye benzer bir şekilde rehne konu edilen taşınırın zilyedi durumunda olan kişinin rehinli taşınırın değerini korumakla yükümlü olduğunun ve zilyedin bu yükümlülüğe aykırı davranması durumunda rehin alacaklısının sahip olacağı hak ve yetkilerin düzenlendiği görülmektedir (TİTRK m. 12/2, Uygulama Yönetmeliği m. 27).

TİTRK m. 12/2’de rehinli taşınırın değerini koruyacak gerekli tedbirleri almakla zilyet yükümlü tutulmuş olup, koruyucu tedbir alma yükümlülüğü zilyet üzerinde belirtildiğinden, bu hükmün muhatabı rehin borçlusudur değil, zilyettir. Bu anlamda, rehin borçlusunun aynı zamanda zilyet olması halinde yükümlülük zilyet olan rehin borçlusunda olmakla birlikte, rehin borçlusunun zilyet olmadığı durumda hükmün muhatabı rehne konu varlığı zilyetliğinde bulunduran üçüncü kişiler olacaktır²²⁴.

TİTRK m. 12/2 gereğince rehin borçlusuna tarafından rehne konu taşınır varlığın muhafazası, bakım ve onarımlarının yapılması gibi taşınırın niteliğine bağlı olarak değişkenlik gösterebilecek ve gerekli kabul edilebilecek her tür tedbirin alınması

²²² Öz, 2017, s. 185.

²²³ Sirmen, 2017, s. 590.

²²⁴ Antalya, Acar, 2017, s. 161, dn. 250; Acar, 2018, s. 195.

gerekmekte olup²²⁵, aksi durumda rehin alacaklısının hakimden, rehin borçlusunun taşınırın değerini düşüren davranışlarını yasaklamasını talep etmesi mümkün bulunmaktadır. Bu halde, hakim rehin alacaklısına gerekli tedbirleri almak için yetki verebileceği gibi gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda istisnai olarak rehin alacaklısı, hakimın kendisine yetki vermesini beklemeksizin gerekli tedbirleri alabilecektir.

Ticari işletme rehni özelinde değerlendirme yapıldığında, ticari işletmenin rehin hakkına konu edilmesinin ardından bu işletme rehin borçlusu tarafından işletilmeye devam edeceğinden, rehin borçlusunun ticari işletmenin değerini koruyacak tüm önlemleri alması gerekmektedir. Nitekim, rehin alacaklısı alacağını tahsil edemediği durumda, ticari işletmenin değerine yöneleceğinden, ticari işletmenin ekonomik değerinin zarar görmemesi büyük önem arz etmektedir.

Bu anlamda, ticari işletmenin malvarlığı unsurlarının niteliğine uygun surette iyi bir şekilde muhafaza edilmesi, saklanması, gerekli bakım ve onarımların yapılması gerekmektedir.

TİTRK’de yer verilen zilyet ifadesinden, ticari işletmenin rehne konu edilmesinin ardından ticari işletmeyi fiilen işleten kişinin anlaşılması gerekmekte olup, bu anlamda, rehin borçlusunun kendisinin ticari işletmeyi işletmeye devam etmesi halinde TİTRK m. 12/2 anlamında gerekli tedbirleri almakla kendisi yükümlü olacak iken, rehin borçlusu tacirin ticari işletmesini kiraya vermesi halinde ise ticari işletmeye zilyet olan kiracı TİTRK m. 12/2 anlamında muhatap olarak kabul edilecektir.

3.7.2.6. Rehın Konusunun Değerini Koruyacak Gerekli Tedbirlerin Alınması İçin Yapılan Giderleri Tazmin Etme Yükümlülüğü

Zilyedin TİTRK m. 12/2 gereğince alması gereken gerekli tedbirleri almaması nedeniyle rehne konu edilen varlığın değerinin düşmesi ve bu nedenle rehin alacaklısının birtakım giderler yapmak zorunda kalması durumunda, bu duruma neden olan kişiler gerekli önlemlerin alınması için rehin alacaklısının yapmış olduğu giderleri karşılamakla yükümlü olacaktır (TİTRK m. 12/3).

Hükümün lafzında rehin borçlusundan değil, zarara sebep olanlardan bahsedilmiş

²²⁵ Acar, 2018, s. 195.

olup, bu kapsamda rehin alacaklısı yapmış olduğu giderleri, kusuru olan rehin borçlusundan ya da zarara sebebiyet veren üçüncü kişilerden talep edebilecektir²²⁶.

TİTRK’de rehne konu edilen varlığın korunması için rehin alacaklısının önlem amacıyla yapmış olduğu giderler bakımından TMK m. 865/3’teki gibi bir kanuni rehin hakkı yer almamasına karşın, Uygulama Yönetmeliği m. 27/1’de rehin alacaklısının önlem için yaptığı giderlerine yönelik olmak üzere rehne konu edilen taşınır varlık üzerinde tescil edilen diğer yüklerden önce gelen ve herhangi bir tescil şartı aranmayan bir rehin hakkına sahip olacağı hüküm altına alınmış olup, doktrinde Antalya ve Acar²²⁷ haklı olarak TİTRK m. 18 hükmünde 7099 sayılı Kanun ile değişiklik yapılmadan önceki dönemde bu hükmün kanuni bir dayanağının olmaması nedeniyle hükme eleştiri getirmiş idi. Bununla birlikte, 7099 sayılı Kanun ile TİTRK m. 18’de değişiklik yapılmasından sonra TMK’nin taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerine atıf yapılmış olması nedeniyle TMK m. 865/3 ile uyumlu olan Uygulama Yönetmeliği m. 27/1’in uygulanması anlamında bir sıkıntı kalmamıştır.

3.7.2.7. Rehın Konusunun Değerini Azaltan Tasarruflarından Doğan Zararı Tazmin Etme Yüğümlülüğü

TİTRK m. 12/5’e göre rehin borçlusı, rehne konu edilen varlıkların değerinde rehin alacaklısı aleyhine azalma sonucunu doğuran tasarruflarından doğan zararları tazmin etmekle yüğümlüdür. Bu kapsamda, rehne konu edilen varlık üzerinde rehin hakkı kurulduktan sonra dahi tasarruf etme yetkisini kullanmaya devam eden rehin borçlusunun rehin hakkının sağladığı teminatın değerini azaltması durumunda, bundan doğacak zararları da tazmin etme yüğümlülüğü bulunmaktadır.

TİTRK m. 12/5’in muhatabı sadece rehin borçlusudur. Bu anlamda, önlem amacıyla yapılan giderlerin tazmin edilmesini düzenleyen TİTRK m. 12/3’e göre kapsamı daha dardır. Nitekim, TİTRK m. 12/3’ün muhatabı rehin borçlusı olabileceği gibi zarara sebep sebebiyet veren üçüncü kişiler de olabilecektir.

TİTRK m. 12/5’te düzenlenen rehin alacaklısının tazmin hakkı TİTRK m. 12/3’te düzenlenen rehne konu edilen varlığın değerinin düşmesini önlemeye yönelik yapılan giderlerin tazmininden farklılık arz etmektedir. Nitekim, TİTRK m. 12/3 zarar meydana getiren olaya müdahale etme, zararı önleme veya azaltma imkanının

²²⁶ Antalya, Acar, 2017, s. 157.

²²⁷ Antalya, Acar, 2017, s. 160.

bulunduğu halleri kapsamakta iken, TİTRK m. 12/5 ancak rehne konu varlığın değerini düşüren davranışın tamamlanması halinde uygulama alanı bulacaktır²²⁸.

TİTRK m. 12/5 gereğince bir tasarrufun değer düşürücü nitelikte olup olmadığının belirlenmesi noktasında TMK m. 2 kapsamında değerlendirme yapılarak, tasarrufun değer düşürücü niteliğinin dürüstlük kuralı çerçevesinde belirlenmesi uygun olacaktır.

3.7.2.8. Denetime Katlanma Yükümlülüğü

Bu yükümlülük rehne konu varlığın rehin borçlusunun zilyetliğinde kalmasının ve kullanma ve tasarruf etme yetkisinin de rehin borçlusuna verilmesinin doğal bir sonucu olup, TİTRK m. 12/4’te düzenlenmiştir. Bu kapsamda, rehne konu edilen varlığın değerinin azalması ve bu suretle teminat miktarının düşmesi riskiyle karşı karşıya olan rehin alacaklısı²²⁹, rehin borçlusu veya üçüncü bir kişinin zilyetliğinde yer alan taşınır varlığı denetleme hakkına sahip olacaktır. Hükümde açık bir şekilde belirtildiğinden, rehin alacaklısı sadece rehin borçlusunun zilyetliğindeki varlıkları değil, bu varlıkların üçüncü bir kişinin zilyetliğinde bulunması durumunda da bu hakkını kullanabilecektir.

Rehin alacaklısının denetleme hakkı, rehne konu edilen varlığın değerinin azalması riskine karşı bir önlem olarak getirilmiştir²³⁰. Nitekim, rehin alacaklısının rehne konu varlığın uygun bir şekilde korunup korunmadığını ya da değerini azaltacak tasarruflarda bulunulup bulunulmadığını bilebilmesi için rehne konu varlığı denetlemesi gerekmektedir. Bu kapsamda, rehin alacaklısı ancak bu denetim sonucuna göre TİTRK m. 12/2 ve Uygulama Yönetmeliğı m. 27 gereğince gerekli önlemlerin alınması için hakime başvurabilecek ya da gecikmesinde tehlike bulunan hallerde kendiliğinden önlem alabilecektir²³¹.

Her ne kadar denetleme hakkının ne zaman ve nasıl yapılacağına dair TİTRK’de ve Uygulama Yönetmeliğinde herhangi bir hüküm yer almamakla birlikte, tarafların TİTRK m. 12/1 gereğince rehin sözleşmesi ile denetleme hakkını nasıl kullanılacağına

²²⁸ Oral, 2019, s. 111.

²²⁹ Antalya, Acar, 2017, s. 163.

²³⁰ Karakuş, Erbaş, 2018, s. 198.

²³¹ Antalya, Acar, 2017, s. 163.

dair usul ve esasları belirlemeleri mümkün bulunmaktadır²³². Rehin sözleşmesinde denetleme hakkının kapsamının düzenlenmesi mümkün olmakla birlikte, her şartta rehin alacaklısının bu hakkını kullanırken TMK m. 2 anlamında dürüstlük kuralına uygun davranması şarttır. Yine, rehin alacaklısının tacir olduğu durumda denetleme hakkını kullanırken TTK m. 18/2 gereğince basiretli bir iş adamı gibi davranma yükümlülüğüne de uygun hareket etmesi gerekmektedir²³³.

3.7.2.9. Sicile Bildirim Yükümlülüğü

TİTRK kapsamında rehin borçlusunun rehne konu edilen varlık üzerinde tasarruf yetkisinin devam etmesi, hatta rehin borçlusunun tasarruf yetkisini kısıtlayan kayıtların geçersiz olacağının hükme bağlanmış olması nedeniyle, rehin borçlusunun tasarruf yetkisinin rehin alacaklısı tarafından denetlenmesi ve takip edilmesinin kolaylaştırılması²³⁴ önem arz etmektedir.

Tasarruf yetkisinin kapsamına rehne konu varlığı başkasına devretme yetkisi de girdiğinden, tasarruf yetkisi devam eden rehin borçlusunun rehne konu varlığı devretmesi durumunda ya da rehinli alacağın devri söz konusu olduğunda bu devirlerin sicile bildirimi TİTRK m. 12/6'da rehin borçlusunun yükümlülüğü olarak düzenlenmiş olup, bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda rehin alacaklısının şikayeti üzerine güvence altına alınan borç tutarının yarısını geçmemek üzere rehin borçlusuna adli para cezası uygulanacağı hükme bağlanmıştır (TİTRK m. 16/1-ç).

Her ne kadar TİTRK m. 12/6'da sicile bildirim yükümlülüğü sadece rehin borçlusuna yönelik düzenlemiş olsa da gerek TİTRK m. 16/1-ç gerekse Sicil Yönetmeliği m. 22/3 gereğince sadece rehin borçlusunun değil rehin borçlusu ile devralan üçüncü kişinin birlikte tescil talebinde bulunması gerekmektedir.

²³² Antalya, Acar, 2017, s. 163.

²³³ Antalya, Acar, 2017, s. 163.

²³⁴ Antalya, Acar, 2017, s. 138.

3.7.3. Rehin Alacaklısının Hak ve Yükümlülükleri

3.7.3.1. Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması

3.7.3.1.1. Genel Olarak

Mülga TİRK m. 14/2’de borçlunun borcunu vadesinde ödememesi durumunda, alacaklının rehneden malın satış bedelinden alacağı düzenlenmiş, m. 17’de ise ticari işletmenin veya münferit unsurlarının paraya çevrilmesinde İİK’nin menkul rehninin paraya çevrilmesi hakkındaki hükümlerinin uygulanacağı hükme bağlanmış idi.

“Temerrüt Sonrası Haklar” başlıklı TİTRK m. 14’te borçların süresinde ifa edilmemesi halinde rehin alacaklısının sahip olacağı haklar düzenlenmiştir.

TİTRK m. 14’te yer verilen rehin alacaklısının hakları; rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebilme (TİTRK m. 14/1-a), alacağını varlık yönetim şirketlerine devredebilme (TİTRK m. 14/1-b), zilyetliğin devrine konu olmayan varlıklarda kiralama ve lisans hakkını kullanabilme (TİTRK m. 14/1-c) ve son olarak genel hükümler çerçevesinde takip yapabilme (TİTRK m. 14/1-ç) şeklinde sıralanmıştır.

TİTRK’de 7099 sayılı Kanun ile değişiklik yapılmadan önce TİTRK m. 14’te yer verilen hakların seçimlik olup olmadığı, bu kapsamda rehin alacaklısının TİTRK m. 14/1’de sayılan haklarını kullanmaksızın doğrudan doğruya genel hükümlere göre takip yapıp yapamayacağı hususunda doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüş idi. Buna göre ilk görüş²³⁵, maddenin lafzından hareketle TİTRK m. 14/1’de öngörülen yollara başvurmaksızın doğrudan genel hükümlere göre takip yapılamayacağını savunmakta, diğer görüş ise²³⁶ rehin alacaklısının seçimlik hakkı olduğunu, bu kapsamda TİTRK m. 14/1’de öngörülen haklarını kullanabileceği gibi genel hükümlere göre takip de yapabileceğini ileri sürmekte idi.

7099 sayılı Kanun ile TİTRK m. 14/2 yürürlükten kaldırılmış ve TİTRK m. 14/1’e genel hükümler çerçevesinde takip yapılabileceğine ilişkin (ç) bendi eklenmiş, Uygulama Yönetmeliği m. 41/3’te de değişiklik yapılarak rehin alacaklısına tanınan

²³⁵ Şit İmamoğlu, 2017, s. 40, 43; Öz, 2017, s. 176; Hasırcı, H. (2017). “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehini Kanunu’nun İcra ve İflas Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*. 33(2), s. 220-223; Oral, 2019, s. 123-124.

²³⁶ Antalya, Acar, 2017, s. 146-148; Poroy, Yasaman, 2017, s. 601.

hakların seçimlik hak olduklarının altı çizilmiş, bu suretle doktrindeki görüş farklılığı ortadan kaldırılmıştır.

TİTRK m. 14 “Temerrüt Sonrası Haklar” başlığını taşıdığından, bu maddede rehin alacaklısına tanınan hakların kullanılabilmesi için temerrüdün şart olup olmadığı hususunda da doktrinde görüş ayrılığı bulunmaktadır. Nitekim, doktrinde Gümüş²³⁷ madde başlığının yanıltıcı olduğunu, TİTRK m. 14’te rehin alacaklısına tanınan hakların kullanılabilmesi için temerrüdün şart olmadığını, alacağın muaccel olmasının yeterli olduğunu, bu nedenle belirsiz vadeli bir alacak olması durumunda herhangi bir temerrüt ihtarı olmaksızın takip başlatılabileceğini savunmakta iken, Seven²³⁸, alacağın ifa edilmemesinin tek başına bu seçimlik hakların doğumuna sebebiyet vermeyeceğini ileri sürmekte, Antalya ve Acar²³⁹ ile Karakuş Erbaş²⁴⁰, maddede yer verilen “borçların süresinde ifa edilmemesi” ifadesinden kastın ifada temerrüt olduğunu, rehin borçlusunun temerrüde düşmede kusuru bulunmuyor ise rehin alacaklısının temerrüde bağlanmış bu hakları kullanamayacağını savunmaktadır.

Kanaatimizce, TİTRK m. 14’te rehin alacaklısına tanınan seçimlik hakların kullanılabilmesi için alacağın muaccel olması yeterli kabul edilmemeli, bu anlamda temerrüt şartı aranmalıdır.

3.7.3.1.2. Mülkiyetin Devrini Talep Hakkı

TİTRK m. 14/1-a hükmünde birinci derece rehin alacaklısına rehne konu edilen taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebilme hakkı tanınmıştır. Maddenin lafzından da açıkça anlaşılacağı üzere, rehin borçlusunun temerrüdü halinde rehin alacaklısına taşınır varlığın doğrudan mülkiyetini devir hakkı değil ve fakat mülkiyeti devir talebinde bulunma hakkı tanınmakta olup, bu talebin İİK m. 24 gereğince icra daireleri vasıtasıyla yapılması gerekmektedir.

TİTRK m. 14/1-a gereğince, borçlunun temerrüdü halinde rehin alacaklısına tanınan rehinli taşınırın mülkiyetin devrini talep edebilme hakkının lex commissoria yasağına aykırı olup olmadığı hususunda doktrinde yoğun tartışma bulunmaktadır. Borcun ödenmemesi durumunda rehne konu edilen taşınırın mülkiyetinin alacaklıya

²³⁷ Gümüş, 2018, s. 201 vd.

²³⁸ Seven, 2019, s. 182.

²³⁹ Antalya, Acar, 2017, s. 143.

²⁴⁰ Karakuş Erbaş, 2018, s. 201.

geçmesini öngören anlaşmalar lex commissoria yasağı gereğince geçersiz olup²⁴¹, buna karşın borcun muaccel olmasından sonra rehne konu edilen taşınırın mülkiyetinin alacaklıya geçmesine ilişkin yapılan anlaşmalar geçerli kabul edilmektedir²⁴². Doktrinde TİTRK m. 14/1-a bendi gereğince rehin alacaklısına rehne konu edilen taşınır varlığın mülkiyetinin devrini talep edebilme hakkı tanınmış olmasının lex commissoria yasağına aykırı olup olmadığı hususunda ileri sürülen ve bizim de katıldığımız bir görüş, TİTRK m. 14/1-a bendinin lex commissoria yasağına aykırı olmadığını ve bu yasağa bir istisna teşkil ettiği savunmakta iken²⁴³, diğer bir görüş bu hükmün lex commissoria yasağına istisna teşkil etmediğini ileri sürmekte²⁴⁴, başka bir görüş²⁴⁵ ise bu hükmün lex commissoria yasağı kapsamında olduğunu savunmaktadır. Arkan ise²⁴⁶, Uygulama Yönetmeliği m. 9/1-ı bendinin yürürlükten kaldırılmasının ardından TİTRK açısından lex commissoria yasağına aykırılıktan söz edilemeyeceğini belirtmektedir.

TİTRK m. 14/1-a bendi gereğince rehin alacaklısının rehin konusu taşınırın mülkiyetinin devrini talep etme hakkının birtakım şartlara bağlandığı görülmekte olup, rehin alacaklısının bu hakkı kullanabilmesi için öncelikle birinci derece alacaklı olması, rehne konu taşınır varlığın zilyetliğin devrine uygun olması ve rehin alacaklısının elinde ilam veya ilam niteliğinde belge olması gerekmektedir.

İlk olarak talepte bulunan rehin alacaklısının birinci derece alacaklı olması şart olup, birinci derece olmayan rehin alacaklısının taşınırın mülkiyetinin devrini talep etmesi mümkün bulunmamaktadır. Her ne kadar birinci derece olmayan rehin alacaklıları TİTRK m. 14/1-a bendinden faydalanamayacak olmakla birlikte, TİTRK m. 14'te öngörülen diğer seçimlik haklarını kullanabilecektir. TİTRK m. 14/1-a bendi ile sağlanan imkânın sadece birinci derece rehin alacaklılarına tanınması; birinci derece alacaklı ifadesinin derece sistemine işaret ettiği, dolayısıyla ilerleme sisteminde kuruluş anı itibarıyla ilk sırada bulunan rehin alacaklısına bu imkânın tanınmadığı, böyle bir ayırımın haklı bir gerekçesi bulunmadığı gerekçesiyle doktrinde Antalya ve

²⁴¹ Helvacı, İ. (1997). *Türk Medeni Kanununa Göre Lex Commissoria (Mürtehinin Merhunu Temellük) Yasağı*. İstanbul: Alfa Yayınevi, s. 80.

²⁴² Köprülü, Kaneti, 1982, s. 462.

²⁴³ Antalya, Acar, 2017, 200-201; Yılmaz, E. (2018). "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na Göre Rehinli Alacaklının Alacağını Tahsil Etme Yolları". L. Sirmen, B. Özbilen (Editörler). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu*. Ankara: Yetkin Yayınları. 227- 258, s. 235; Narbay, Yıldız, 2018, s. 44.

²⁴⁴ Ülgen, H., Helvacı, M., Kaya, A., Nomer Ertan, F. (2019). *Ticari İşletme Hukuku*. İstanbul, s. 245.

²⁴⁵ Göle, Aydoğan, 2017, s. 45-46; Karakuş Erbaş, s. 214-215.

²⁴⁶ Arkan, 2023, s. 67, dn. 1.

Acar²⁴⁷ tarafından haklı olarak eleştirilmiştir. Her ne kadar Uygulama Yönetmeliği m. 31/1 ile rehne konu edilen taşınır varlığın mülkiyetinin devrini talep edebilme yetkisi TİTRK m. 14/1-a bendine nazaran daha detaylı bir şekilde düzenlenerek konuya açıklık getirilmiş olmakla, bu anlamda Uygulama Yönetmeliği m. 31/1-a gereğince ilerleme sistemine göre kurulan rehinlerde, tescil anına göre belirlenen ilk rehin alacaklısının, sabit dereceler sistemine göre kurulan rehinlerde ise derece ve sıra olarak en önce bulunan rehin alacaklısının bu hakka sahip olduğu hükme bağlanmış olmakla birlikte, dayanağı kanun olan TİTRK’de yer almayan bir düzenlemeye yönetmelik hükmünde yer verilmesi kanaatimizce doğru olmamıştır. Nitekim, doktrinde bu durum Karakuş Erbaş²⁴⁸ tarafından da haklı olarak eleştirilmiştir. Bu anlamda kanun koyucunun bu durumu ilk fırsatta TİTRK’ye eklemesi uygun olacaktır.

Rehin alacaklısının rehin konusu taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebilme hakkı için aranan bir diğer şart, mülkiyeti devredilecek taşınır varlığın zilyetliğin devrine uygun olmasıdır²⁴⁹. Nitekim, zilyetliğin devrine konu olmayan varlıklar için TİTRK m. 14/1-c bendinde farklı bir yol olarak kiralama ve lisans hakkının kullanılması seçimlik bir hak öngörülmüştür²⁵⁰. Kaldı ki TİTRK m. 14/1-a hükmünde yollama yapılan İİK m. 24 hükmü taşınır teslimine dair ilamların icrasını düzenlemekte olup, İİK m. 24’ün TİTRK’ye göre kurulacak rehinlere uygulanabilmesi için rehne konu taşınır varlığın İİK m. 24 anlamında teslimine uygun olması gerekmektedir²⁵¹.

Rehin alacaklısının rehin konusu taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebilme hakkı için aranan son şart ise rehin alacaklısının elinde ilam veya ilam niteliğinde bir belgenin bulunmasıdır²⁵².

Çalışma konumuz itibarıyla ticari işletme rehni açısından TİTRK m. 14/1-a hükmü ile rehin alacaklısına tanınan mülkiyetin devrini talep edebilme hakkının kullanılabilip kullanılamayacağı hususunda ayrıca değerlendirme yapılması uygun olacaktır. TİTRK m. 14/1-a bendinde düzenlenen mülkiyetin devrini talep edebilme hakkı, rehne konu olan varlığın üzerinde fiili hakimiyet kurmaya elverişli ve cismani varlıklardan olmasını gerektirdiği için bu hak TİTRK m. 5/2 gereğince ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin tesis edildiğinde kullanılamayacaktır²⁵³. Nitekim,

²⁴⁷ Antalya, Acar, 2017, s. 149 vd.

²⁴⁸ Karakuş Erbaş, 2018, s. 204, dn. 588.

²⁴⁹ Antalya, Acar, 2017, s.152; Karakuş Erbaş, 2018, s. 205.

²⁵⁰ Antalya, Acar, 2017, s.152.

²⁵¹ Seven, 2019, s. 188.

²⁵² Yılmaz, 2018, s. 237.

²⁵³ Seven, 2019, s. 188.

çalışmamız kapsamında ilgili bölümde de yer verildiği üzere, ticari işletme insan (kişi) unsuru ile maddi ve maddi olmayan malvarlığı unsurlarından oluşmakta, bu anlamda ticari işletme bünyesinde maddi malvarlığı unsurlarının yanında fiziki veya cismani bir varlığı bulunmayan maddi olmayan malvarlığı unsurları da yer almaktadır. Bu nedenle, TİTRK m. 14/1-a bendinde atıf yapılan İİK m. 24'ün sadece teslimine uygun varlıklar için uygulama alanı bulabileceğinden hareketle, ticari işletmenin bütünü üzerinde rehin kurulduğunda rehin alacaklısının mülkiyetin devrini talep yetkisini kullanma imkanının bulunmadığı değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte, rehin alacaklısının ticari işletmenin bütünü üzerinde uygulanmaya daha elverişli olan TİTRK m. 14/1-c'de öngörülen seçimlik hakkını kullanması mümkündür. Bizim de katıldığımız görüşe göre²⁵⁴, bu yorum TİTRK'nin genel gerekçesinde ifade edilen amacına da uygun düşmektedir. Nitekim, ticari işletmenin bütünü üzerinde rehin tesis edildiğinde, işletme üzerinde mülkiyetin devrini talep yetkisinin kullanılması ticari işletmenin devamlılığı ve bütünlüğü bakımından sakıncalı neticeler doğurabilecektir.

3.7.3.1.3. Alacağını Varlık Yönetim Şirketlerine Devir Hakkı

TİTRK m. 14/1'de rehin alacaklısına tanınan bir diğer seçimlik hak, alacağını varlık yönetim şirketlerine devir hakkıdır. TİTRK m. 14/1-b gereğince rehin alacaklısı alacağını BankK uyarınca faaliyet gösteren varlık yönetim şirketlerine devredebilir.

Alacak bakımından mülkiyetin devrinin söz konusu olmaması nedeniyle TİTRK m. 14/1-b bendinde bu hükme yer verilmiş olmakla birlikte, bu hüküm olmasa dahi rehin alacaklısının alacağı üzerinde tasarruf yetkisi çerçevesinde alacağını varlık yönetim şirketine veya üçüncü bir kişiye devretmesinin önünde hiçbir engel bulunmamaktadır²⁵⁵.

3.7.3.1.4. Taşınır Varlıklar Üzerinde Kiralama ve Lisans Hakkının Kullanılması Hakkı

TİTRK m. 14/1 hile rehin alacaklısına tanınan seçimlik haklardan bir diğeri kiralama ve lisans hakkının kullanılabilmesidir.

²⁵⁴ Güncan, G. (2023). 6750 sayılı Kanun Kapsamında İşletme Rehni. Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir, s. 345.

²⁵⁵ Öz, 2017, s. 182; Gümüş, 2018, s. 222; Seven, 2019, s.196 vd.

TİTRK m. 14/1-c gereğince rehin alacaklısı zilyetliğin devrine konu olmayan varlıklarda kiralama ve lisans hakkını kullanabilecektir. Bu kapsamda rehin alacaklısı, zilyetliğin devrine konu olmayan ticaret unvanı ve işletme adı, fikri ve sınai mülkiyete konu haklar, kiracılık hakkı vb. varlıklar için bu hükümden faydalanabilecektir.

3.7.3.1.5. Genel Hükümler Çerçevesinde Takip Yapabilme Hakkı

Borçlunun temerrüde düşmesi durumunda rehin alacaklısı TİTRK m. 14/1-ç bendi gereğince genel hükümler çerçevesinde takip yapabilecektir.

Bu hak 7099 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonucunda seçimlik bir hak olarak düzenlenmiş olup, bu kapsamda rehin alacaklısı TİTRK m. 14/1’de yer alan diğer yollara başvurabileceği gibi, bu yollara başvurmadan genel hükümler çerçevesinde takip de yapabilecektir.

Kanaatimizce genel hükümler çerçevesinde takip yapılmasından kasıt, İİK m. 45 gereğince rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takiptir²⁵⁶.

3.7.3.2. Terkin Yükümlülüğü

Rehin alacaklısının terkin yükümlülüğü TİTRK m. 15/1 ve Sicil Yönetmeliği m. 29’da düzenlenmiş olup, rehinle teminat altına alınan alacağın son bulması halinde rehin hakkının sicilden terkin edilmesi gerekmektedir.

Rehin hakkının sicilden terkin edilmesini talep etmeye yetkili kişi TİTRK m. 15/1 gereğince rehin alacaklısı olmakla birlikte, rehin alacaklısının terkin yükümlülüğünü yerine getirmemesi durumunda, borcun sona erdiğini belgelemek kaydıyla rehin borçlusu da TİTRK m. 15/3 gereğince terkin talebinde bulunabilecektir.

²⁵⁶ Atakan, M. C. (2018). “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehnin Sona Ermesi”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 26(2). 2018. 397-441, s. 417-418; Gümüş, 2018, s. 221.

4. TİCARİ İŞLETME REHNİNİN SONA ERMESİ VE SONUÇLARI

4.1. Ticari İşletme Rehninin Sona Erme Nedenleri

TİTRK’de rehin hakkının sona ermesi açısından genel bir hüküm yer almamakla birlikte, TİTRK m. 15’te alacağın sona ermesine ilişkin bir düzenleme yapıldığı görülmektedir. Bunun dışında ne genel anlamda rehin hakkının ne de özel anlamda ticari işletme rehninin sona ermesine yönelik bir hüküm TİTRK’de yer almamaktadır.

Uygulama Yönetmeliği m. 22’de ise rehin hakkının; *“belirlenen sürenin sona ermesi, alacağın sona ermesi, rehnin terkinin veya rehinli taşınır varlığın tamamen yok olması suretiyle”* sona ereceği hükme bağlanmış bulunmaktadır.

4.1.1. Alacağın Sona Ermesi

Ticari işletme rehninin fer’i bir hak olması sebebiyle bu hak temin ettiği alacağın son bulmasıyla sona erecektir²⁵⁷. Nitekim, TBK m. 131/1’de, *“Asıl borç ifa ya da diğer bir sebeple sona erdiği takdirde, rehin, kefalet, faiz ve ceza koşulu gibi buna bağlı hak ve borçlar da sona ermiş olur.”* şeklinde yer alan hüküm gereğince, asıl alacağın herhangi bir sebeple sona ermesi halinde fer’i nitelikte bir hak olan rehin hakkı da kendiliğinden sona erecektir. Bu anlamda, alacağı sona erdiren durumlar rehni de kendiliğinden sona erdirecektir. Buna göre, TBK’de borcun sona erme halleri olarak sayılan ifa (TBK m. 83 vd.), ibra (TBK m. 132), yenileme (TBK m. 133), alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi (TBK m. 135) ve imkansızlık (TBK m. 136) durumlarında asıl borç ile birlikte rehin hakkı da sona erecektir²⁵⁸.

TİTRK m. 15/1 uyarınca Türk hukukuna tabi rehin alacaklısı, alacağın son bulunduğu tarihten itibaren on beş iş günü içinde rehin kaydının sicilden terkinin için başvuruda bulunmakla yükümlü olup, yabancı hukuka tabi rehin alacaklısı için bu süre otuz iş günü olarak belirlenmiştir. Bu yükümlülüğün rehin alacaklısı tarafından yerine getirilmemesi durumunda rehin verenin veya borçlunun şikayeti

²⁵⁷ Arkan, 2023, s. 64; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 147; Köprülü, Kaneti, 1982, s. 442, 464; Sirmen, 2017, s. 666 vd.; Davran, 1972, s. 79; Cansel, 1967, s. 27; Esener, Güven, 2017, s. 549. Erten, mülga TİRK döneminde ticari işletme rehninin güvence altına aldığı alacağın son bulmasıyla değil ancak mevcut tescilin terkinin ile son bulacağını savunmuştur. Bkz. Erten, 2001, s. 7.

²⁵⁸ Cansel, 1967, s. 202; Sirmen, 2017, s. 666 vd.; Sirmen, 2018, s. 38; Makaracı Başak, 2014, s. 390; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, 2019, s. 148.

üzerine Ticaret Bakanlığınca rehin alacaklısı hakkında güvence altına alınan borç tutarının onda biri oranında idari para cezası uygulanacaktır.

4.1.2. Belirlenen Sürenin Sona Ermesi

Her ne kadar rehin hakkına ilişkin bir süre belirlenmesi zorunlu olmamakla ve TİTRK’de bu konuda bir hüküm yer almamakla birlikte, Uygulama Yönetmeliği m. 21 gereğince sözleşmede süreye yönelik bir hükme yer verilmesi ve süreli rehin kurulması halinde, rehin hakkı belirlenen bu süre boyunca varlığını sürdürecektir, bu sürenin sona ermesiyle de doğal olarak sona erecektir²⁵⁹.

Uygulama Yönetmeliği m. 21/3 gereğince sürenin taraflarca uzatılması mümkün olup, sürenin taraflarca uzatılması halinde, taraflarca tercih edilen rehin sistemine göre farklı sonuçlar ortaya çıkacak, bu kapsamda ilerleme sisteminin tercih edilmesi durumunda sonraki sırada başka rehin alacaklısının olması durumunda, süresi uzatılan ticari işletme rehni son sıraya gerileyecek, sabit dereceler sisteminin tercih edilmesi durumunda ise sürenin uzatılması mevcut derece ve sırada bir değişiklik meydana getirmeyecektir. Uygulama Yönetmeliği m. 21/2 gereğince, bir borca rehin sözleşmesinde belirlenen süre sonuna kadar güvence teşkil eden rehinlerde borçlunun temerrüdü halinde borçlu tarafından rehin sözleşmesinde belirlenen sürenin sona erdiği iddiası ile terkin talebinde bulunulamayacaktır.

Kanaatimizce her ne kadar sürenin sona ermesi hususu Uygulama Yönetmeliği m. 21 ile düzenlenmiş olmakla birlikte bu düzenlemenin Uygulama Yönetmeliğinin dayanağı olan TİTRK’de yer alması daha doğru olurdu.

4.1.3. Terkin

Mülga TİRK m. 18/2’de ticari işletmenin kaydının Ticaret veya Esnaf ve Sanatkar Sicilinden terkin edilmesi halinde alacağın tamamının muaccel olacağı düzenlenmiş, TİRK m. 18/3’te ise terkinin rehin alacaklısına tebliğinden itibaren iki ay içinde tescil edilmiş bulunan ticari işletme rehni paraya çevrilmesi yoluyla takibi yapılmadığı takdirde rehin hakkının düşeceği hükme bağlanmıştı. TİTRK’de ise mülga TİRK’de yer alan bu hükme benzer bir hükme yer verilmediği görülmektedir.

²⁵⁹ Sirmen, 2017, s. 677; Makaracı Başak, 2014, s. 392; Köprülü, Kaneti, 1982, s. 498.

Doktrinde Şit İmamoğlu²⁶⁰ bizim de katıldığımız görüşünde, rehne konu edilen ticari işletmenin ticaret sicilinden terkin edilmesini engelleyen bir hüküm olmadığını, rehin alacaklısının İİK m. 44'ün sağladığı korumadan yararlanabileceğini savunurken, Göle ve Aydoğan²⁶¹, ticari işletme sicilden terkin edilmiş olsa da Rehinli Taşınır Siciline tescil edilmiş münferit unsurlar üzerinde rehin hakkının devam edeceğini ileri sürmekte, Arkan²⁶² ise rehne konu işletmenin kaydının ticaret sicilinden silinmesinin rehin ve rehinli alacak üzerindeki etkisi hususunda TİTRK'de özel bir düzenleme yapılmadığının altını çizmektedir.

4.1.4. Ticari İşletmenin Yok Olması

Rehne konu edilen varlığın tamamen yok olması rehin hakkına son vermektedir²⁶³. Her ne kadar rehne konu edilen taşınır varlığın tamamen yok olmasından ne anlaşılması gerektiği hususunda TİTRK'de bir hükme yer verilmemiş olmakla birlikte, Uygulama Yönetmeliği m. 22/1'de rehne konu edilen taşınır varlığın tamamen yok olmasının rehin hakkını sona erdireceği hükme bağlanmıştır.

Rehne konu edilen ticari işletmeye ait unsurların yok olması durumunda ortada paraya çevrilecek bir taşınır varlık kalmadığı için doğal olarak rehin hakkı da kendiliğinden sona erecektir.

Ticari işletmenin kısmen yok olması veya işletmeye ait unsurlarda değer kaybı ortaya çıkması durumunda alacak sona ermediği ve rehne konu edilen ticari işletme kısmen de olsa varlığını devam ettirdiği için rehin hakkı devam edecektir²⁶⁴.

4.2. Ticari İşletme Rehninden Kaynaklanan İhtilaflarda Görevli ve Yetkili Mahkeme

4.2.1. Görevli Mahkeme

TİTRK uyarınca kurulacak ticari işletme rehninin uygulanmasından doğacak uyuşmazlıklar açısından hangi mahkemenin görevli olduğuna yönelik genel bir hükme

²⁶⁰ Şit İmamoğlu, 2017, s. 45.

²⁶¹ Göle, Aydoğan, 2017, s. 48.

²⁶² Arkan, 2023, s. 69.

²⁶³ Arkan, 2023, s. 68; Cansel, 1967, s. 201; Köprülü, Kaneti, 1982, s. 498; Acar, 2017, s. 259.

²⁶⁴ Atakan, 2023, s. 404.

TİTRK’de yer verilmemiş olup, mülga TİRK m. 22’de TİRK’nin uygulamasından doğacak anlaşmazlıkların halinde ticari sicilin bulunduğu mahallin ticaret mahkemelerinin görevli olduğu açıkça belirtilmiş idi.

Her ne kadar TİTRK uyarınca kurulacak ticari işletme rehninin uygulanmasından doğacak uyuşmazlıklar açısından hangi mahkemenin görevli olacağına ilişkin genel bir hükme TİTRK’de yer verilmemiş olmakla birlikte, TİTRK uyarınca çıkarılan ikincil düzenlemelerde bir kısım uyuşmazlıklar için görevli ve yetkili mahkemelere yer verildiği görülmekte olup, bu özel düzenlemelere aşağıda yetkili mahkeme başlığı altında yer verilecektir.

TİTRK kapsamında görevli mahkeme konusuna geçmeden önce, TTK m. 4 gereğince ticari davaların belirlenmesinde öngörülen ölçütlerin üzerinde durmanın uygun olacağı değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, TTK’de sayılan hususlar ve TTK’den başka kanunlarda yer almakla birlikte TTK m. 4’te veya özel hükümlerde ticari dava olduğu belirtilen davalar mutlak ticari davalara, herhangi bir ticari işletmeyi ilgilendirmesi şartıyla kanunda belirtilen hususlardan doğan davalar ve her iki tarafın da ticari işletmesiyle ilgili hususlardan doğan davalar nispi davalara vücut verecektir²⁶⁵.

TİTRK’de genel görevli mahkemeye dair bir hüküm yer almadığından, TİTRK’den doğacak uyuşmazlıklar için görevli mahkeme genel hükümlere göre tespit edilecektir²⁶⁶. Bu kapsamda, TİTRK uyarınca kurulan bir rehin ilişkisinde görevli mahkemeyi tespit etmek için rehnin taraflarını incelemek gerekecektir.

HMK m. 2 gereğince, dava konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın görevli mahkeme asliye hukuk mahkemeleri olup, ancak TİTRK’den doğacak uyuşmazlığın taraflarının tacir olması durumunda ticari dava söz konusu olacaktır (TTK m. 4/1-f). Bu uyuşmazlıklarda görevli mahkeme ise asliye ticaret mahkemeleridir (TTK m. 5/1). Bu kapsamda görevli mahkemenin tespit edilmesinde öncelikle ortada ticari bir davanın bulunup bulunmadığının uyuşmazlığın taraflarından hareketle tespit edilmesi gerekmektedir²⁶⁷.

²⁶⁵ Arkan, 2023, s. 107-116; Ayhan, Çağlar, Özdamar, 2019, s. 68 vd.; Göktürk, Can, Kaşak, Akkuş, Küçükaydın, Türkdoğan, 2021, s. 44-52.

²⁶⁶ Poroy, Yasaman, 2017, s. 63; Hasırcı, 2017, s. 242.

²⁶⁷ Şit İmamoğlu, 2017, s. 47; Karakuş, Erbaş, 2018, s. 224.

Uyuşmazlığın ticari bir davadan kaynaklanması halinde görevli mahkeme asliye ticaret mahkemeleri olacak iken, uyuşmazlığın ticari bir davadan kaynaklanmadığı durumda ise asliye hukuk mahkemeleri olacaktır.

Çalışma konumuz itibarıyla ortada bir ticari işletme rehni söz konusu olduğundan, rehin borçlusu olan taraf her durumda tacir olacaktır. Bu kapsamda, rehin alacaklısının kim olduğuna göre bir değerlendirme yapıp görevli mahkemenin tespit edilmesi gerekmektedir. Buna göre, ilk olarak rehin borçlusunun tacir, rehin alacaklısının ise esnaf olduğu durumda ortaya çıkabilecek uyuşmazlık ticari davaya vücut vermeyecek ve HMK m. 2 gereğince asliye hukuk mahkemesi görevli olacaktır²⁶⁸. Hem rehin borçlusunun hem de rehin alacaklısının tacir olduğu ikinci durumda ortaya çıkacak uyuşmazlık TTK m. 4/1 gereğince nispi ticari davaya vücut verecek ve TTK m. 5/1 gereğince asliye ticaret mahkemesi görevli olacaktır²⁶⁹.

Doktrinde Arkan, Şit İmamoğlu, Poroy ve Yasaman ile Aytaç, TTK m. 4/1-f bendinden hareketle, rehin sözleşmesinde rehin alacaklısının kredi kuruluşu olması halinde, bu sözleşmeden doğacak uyuşmazlığın mutlak ticari davaya vücut vereceğini, uyuşmazlık için görevli mahkemenin de asliye ticaret mahkemesi olacağını savunmaktadır²⁷⁰.

Bu noktada 7155 sayılı Kanun²⁷¹ ile TTK'ye eklenen 5/A maddesi gereğince, TTK m. 4'te ve diğer kanunlarda belirtilen ticari davalardan, konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri²⁷² hakkında dava açılmadan önce arabulucuya başvuru şartı getirildiğinin, arabulucuya başvurulmasının dava şartı olarak düzenlendiğinin, bu kapsamda uyuşmazlık konusunun ticari dava olması halinde, dava açılmadan önce arabuluculuğa başvurulması gerektiğinin altının çizilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

²⁶⁸ Arkan, 2023, s. 69.

²⁶⁹ Arkan, 2023, s. 69.

²⁷⁰ Arkan, 2023, s. 69; Şit İmamoğlu, 2017, s. 47; Poroy, Yasaman, 2017, s. 63; Aytaç, Z. (2018). "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kapsamında Taraflar". L. Sirmen, B. Özbilen (Editörler). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu*. Ankara: Yetkin Yayınları. 85-116, s. 112- 113.

²⁷¹ RG, T. 19.12.2018/ S. 30630.

²⁷² 7445 sayılı Kanun m. 31 ile 01.09.2023 tarihinde yürürlüğe girmek üzere 5/A maddesinin birinci fıkrasında yer alan "paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri hakkında" ibaresi "para olan alacak, tazminat, itirazın iptali, menfi tespit ve istirdat davalarında," şeklinde değiştirilmiştir.

4.2.2. Yetkili Mahkeme

Mülga TİRK m. 22 hükmü TİRK'den kaynaklanan uyuşmazlıklar için ticari işletmenin kayıtlı olduğu ticaret sicilinin bulunduğu yer mahkemesinin kesin yetkili olduğunu öngörmüş, bu anlamda kesin yetki kuralı getirmiş idi.

Mülga TİRK'nin aksine TİTRK'de yetkiye ilişkin herhangi bir hükme yer verilmediğinden, TİTRK gereğince kurulacak olan ticari işletme rehninden kaynaklanacak uyuşmazlıklar açısından yetkili mahkemenin tespit edilebilmesi için genel hükümlere başvurmak gerekmektedir.

HMK m. 6'da genel yetkili mahkeme düzenlenmiş olup, buna göre genel yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir. Bu genel hükmün yanında HMK m. 10'da sözleşmeden doğan davalara yönelik özel bir hüküm getirilmiştir. Nitekim, anılan hükme göre, sözleşmeden doğan davalar, sözleşmenin ifa edileceği yer mahkemesinde de açılabilir.

TİTRK gereğince kurulacak olan rehin ilişkisi de bir sözleşmeye dayanmakta olup, HMK m. 6 ve HMK m. 10 gereğince genel yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesi olacakken, özel yetkili mahkeme ise rehin sözleşmesinin ifa edileceği yer mahkemesi olacaktır.

Her ne kadar TİTRK uyarınca kurulacak ticari işletme rehinlerinin uygulanmasından doğacak uyuşmazlıklar açısından hangi mahkemenin görevli ve yetkili olduğuna ilişkin genel bir hükme TİTRK'de yer verilmemiş olsa da TİTRK uyarınca çıkarılan ikincil düzenlemelerde bir kısım uyuşmazlıklar için görevli ve yetkili mahkemelere yer verildiği görülmektedir. Nitekim, Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik m. 6'da, TİTRK m. 13/2 gereğince değer tespitinin, rehin borçlusunun yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesinden talep edileceği ifade edilmiş olup, Uygulama Yönetmeliği m. 34 ile de rehin alacaklısının sıra cetveline itiraz için rehinli taşınır varlığın bulunduğu yer veya rehin alacaklısının yerleşim yeri asliye hukuk mahkemesine başvurusu gerektiği düzenlenmiştir.

TİTRK'de bu yönde bir düzenlemeye yer verilmeyip, TİTRK'ye dayanılarak çıkarılan ikincil düzenlemelerde görevli ve yetkili mahkemelerin düzenlenmesi doktrinde Yılmaz²⁷³ tarafından haklı olarak eleştirilmiş ve bu durumun Anayasa

²⁷³ Yılmaz, 2018, s. 244.

m.142’de, “*Mahkemelerin kuruluğu, görev ve yetkileri, işleyişı ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.*” şeklinde yer alan hükme aykırı olduğu belirtilmiş olup, kanaatimizce de bu durumun bir an önce düzeltilmesi gerekmektedir.

5. SONUÇ

Ticari işletme üzerinde, işletmeyi oluşturan malvarlığı unsurlarının rehin alacaklısına teslim edilmesine gerek kalmaksızın rehin kurulmasına olanak sağlayan düzenlemelerin kanunlaşma süreçlerinden ilki olan mülga TİRK, doktrinin yoğun çabası ile üzerinde uzun soluklu çalışmalar yapılarak hayata geçirilen bir kanun olup, temelinde o dönemde doktrinde baskın bir şekilde ileri sürülen ticari işletme rehni açısından özel bir düzenleme getirilmesi gerekliliği yatmaktadır. Her ne kadar dönemi için büyük ve önemli bir kanunlaştırma hareketi olmakla birlikte, mülga TİRK kendisinden beklenen faydayı ne yazık ki gösterememiştir.

Ticari işletme rehni özelinde çıkarılan bir kanun olan mülga TİRK'nin kapsamı oldukça sınırlı bir şekilde belirlenmiş, bu anlamda hem rehnin tarafları hem de rehnin konusu oldukça dar bir kapsamda kaleme alınmış, rehne konu olabilecek varlıklar sınırlı sayıda sayılarak dar bir kapsamda belirlenmiş, ticaret unvanı ve işletme adı ile menkul işletme tesisatı rehin sözleşmesinin olmazsa olmaz unsurları olarak kabul edilmiştir.

Mülga TİRK ticari işletme rehnine özel bir kanun olmakla birlikte, TİTRK'nin kapsamı çok geniş tutulmuş, ticari işletme rehni, üzerinde TİTRK kapsamında teslim şartsız rehin kurulabilecek varlıklardan yalnızca biri olarak düzenlenmiştir.

TİTRK, mülga TİRK'ye bir tepki olarak yürürlüğe konulmuş olup, kanunlaşma süreci öncesinde mülga TİRK'nin geçtiği uzun soluklu çalışmalar yapılmamış, TİTRK adeta acele bir şekilde kaleme alınmış, pek çok husus atlandığı ve daha sonra yapılan mevzuat değişiklikleri ve ikincil düzenlemelerle giderilmeye çalışıldığı gibi TİTRK'de ve ikincil düzenlemelerde gerek birbirleri ile gerekse diğer mevzuat hükümleri ile çelişen ve/veya belirsiz ifadelerle yer verilmek suretiyle doktrinde önemli tartışmaların doğmasına sebebiyet verilmiştir. Nitekim, TİTRK'nin yürürlüğe girmesinin ardından çok kısa bir süre sonra uygulamada yaşanan sorunlar ve doktrinde ileri sürülen görüşler çerçevesinde 7099 sayılı Kanun ve 7263 sayılı Kanun ile TİTRK'de önemli değişiklikler yapılmış ve TİTRK'nin uygulanması ile ilgili 2016 yılında kabul edilen ikincil düzenlemelerde değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Bu anlamda, TİTRK henüz yeni sayılabilecek ve uygulamada karşılaşılan sorunların çözümüne ve ihtiyaçlara cevap verebilmek için değişim sürecinde olan bir kanundur.

Mülga TİRK'ye tepki olarak yürürlüğe konulan ve henüz yeni sayılabilecek ve uygulamada karşılaşılan sorunların çözümüne ve ihtiyaçlara cevap verebilmek için değişim sürecinde olan bir kanun olan TİTRK yürürlükte olduğu yaklaşık yedi yıllık zaman zarfında mülga TİRK'nin yürürlükte olduğu kırk beş yıla nazaran çok daha başarılı bir performans göstermiş olup, kendisinden beklenen faydayı fazlasıyla yerine getirmiştir. Nitekim, TİTRK gereğince sicil merkezi durumuna getirilen TNB'den elde edilen güncel istatistiki veriler incelendiğinde, TİTRK'nin yürürlükte olduğu yaklaşık yedi yıllık süreçte TARES'e tescil edilen toplam sözleşme sayısının 84.060, rehin sözleşmesine konu olmuş ticari işletme rehni sayısının ise 1.848 olduğu görülmektedir. TNB'den elde edilen istatistiki verilerden ayrıca, TİTRK m. 5/1 gereğince ticari işletmeden bağımsız şekilde rehne konu olan ticaret unvanı sayısının 1.015, rehne konu olan işletme adı sayısının ise 588 olduğu anlaşılmakta olup, TİTRK m. 5/1 kapsamında ticari işletmenin bünyesinde yer almakla birlikte ticari işletmeden bağımsız olarak münferiden rehne konu olmuş diğer varlık sayıları da eklendiğinde, bu sayının daha da arttığı görülmektedir.

TİTRK, teslimsiz taşınır rehni konusunda mülga TİRK'nin genel yaklaşımından çok farklı bir sistem getirmiş olup, bu farklılıklar; rehlin tarafları, kurulması, şekli, sözleşmenin içeriği, rehne konu olabilecek taşınır varlıkların çeşidi ve özellikle rehin alacaklısının rehinden doğan haklarını kullanmasında kendisini göstermektedir. TİTRK ile rehin sözleşmesine taraf olabilecek kişilerin sayısı artırılırken, sözleşmenin şekli de mülga TİRK'den farklı olarak belirlenmiş, işletmenin tamamının rehnedilmesi esasında vazgeçilerek, işletmeye dahil taşınır varlıkların işletmeden bağımsız olarak rehnedilebileceği kabul edilmiş ve rehin alacaklısına rehnin paraya çevrilmesi imkanı dışında başka bazı imkanlar da tanınmıştır.

Ticari işletme rehninden doğan rehin hakkı gerek mülga TİRK gerekse TİTRK kapsamında açıkça mutlak haklardan biri olarak düzenlenmiştir. Mutlak bir hak olarak ticari işletme rehninden doğan rehin hakkının, sahibi tarafından herkese karşı ileri sürülebilmesi mümkündür.

Ticari işletme rehninden doğan rehin hakkı sınırlı bir ayni hak olduğu gibi, ticari işletme rehni alacağına bağlı bir hak olduğu ve varlığı ile kaderi de temin ettiği alacağın varlığına bağlı olduğu için, aynı zamanda fer'i bir haktır.

TİTRK, mülga TİRK döneminde olduğu gibi ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulabilmesine olanak tanımakla birlikte, TİTRK'ye göre bir ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin tesis edilmesi ancak diğer tüm taşınır varlıkların borcu karşılamaması durumunda gündeme gelecektir. Buna göre, TİTRK gereğince münferit unsurların ticari işletmeden ayrı rehnedilebilmesi mümkün bulunmaktadır.

Her ne kadar taşınır rehnine hakim olan ilkeler ticari işletme rehnine de uygulanacak olmakla, bu anlamda TİTRK'de bu ilkelerin görünüm şekillerine yer verilmiş olmakla birlikte, TİTRK kapsamında taşınmaz rehnine ilişkin hükümler de uygulama alanı bulacak, bununla birlikte, TMK'nin taşınmaz rehnine ilişkin hükümleri ancak yapısına uygun olması durumunda TİTRK'ye uygulanabilecektir.

TİTRK m. 5/1'de ticari işlemlerde taşınır rehnine konu olabilecek varlıklar, ticari işletmeyi ve TTK m. 49/1 gereğince ticari işletmeden bağımsız şekilde devredilmesi yasak olan ticaret unvanını da içerecek şekilde çok geniş kapsamda sayılmış, doktrinde ticari işletme rehninde, rehnin kapsamına dahil olan varlıkların TİTRK m. 5/1'de sayılanlarla sınırlı olup olmadığı hususunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüş bu hükmün rehne konu varlıklar açısından sınırlandırıcı nitelikte olduğunu savunurken, diğer bir görüş sınırlayıcı olmadığını ileri sürmüştür. Kanaatimizce, TİTRK m. 5/1'de 7099 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonucunda taşınır rehнинin kapsamının oldukça genişletilmesi karşısında bu tartışma önemini yitirmiştir.

TİTRK m. 5/1'de ticaret unvanının ticari işletmeden bağımsız şekilde rehne konu edilmesi, ticari işletmeden bağımsız şekilde ticaret unvanının devredilmesini yasaklayan emredici nitelikteki TTK m. 49/1 ile çeliştiği gerekçesiyle doktrinde büyük eleştiriye maruz kalmış olup, bizim de iştirak ettiğimiz doktrindeki azınlıktaki görüşe göre ticaret unvanı üzerindeki hakkın; hukuki işlemlere konu olabilen, bağımsız ve mutlak nitelikte bir malvarlığı hakkı olduğundan hareketle, ticaret unvanının TİTRK kapsamında münferiden rehne konu olmasında hukuki bir engel bulunmamaktadır. Kaldı ki TİTRK gereğince sicil merkezi durumuna getirilen TNB'den elde edilen güncel istatistiki veriler incelendiğinde, TİTRK m. 5/1 gereğince ticari işletmeden bağımsız şekilde rehne konu olan ticaret unvanı sayısının 1.015 olduğu görülmekte olup, kanun koyucunun ticaret unvanını ticari işletmeden bağımsız şekilde rehne konu etmesinin uygulamada oldukça rağbet gördüğü değerlendirilmektedir.

İşletme adı açısından ise benzer bir yasak getirilmediğinden, işletme adı üzerinde işletmeden ayrı olarak TİTRK hükümleri gereğince rehin hakkı tesis edilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır.

Ticari işletme bir taraftan TİTRK m.5/1 gereğince münferiden rehne konu olabilecek taşınır varlıklardan biri olarak sayılırken, diğer taraftan TİTRK m. 5/2 ile bir kısıtlama getirilmek suretiyle, ticari işletmenin bütünü üzerinde rehin kurulması, m. 5/1’de yer alan taşınır varlıkların borcu karşılamaması şartına bağlanmış, bu varlıkların borcu karşılaması durumunda ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulması yasaklanmış, bir ön koşul getirilmiştir. Bu anlamda, ticari işletme rehni açısından TİTRK; işletmenin bütünü üzerinde rehin ve münferit varlıkların rehni şeklinde iki farklı yöntem getirmiştir.

TİTRK m. 5/2 gereğince ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulabilmesi TİTRK m. 5/1’de sayılan münferit taşınır alacağı karşılamaması şartına bağlanmış olmakla birlikte, bu değerlendirmenin nasıl yapılacağına ilişkin TİTRK’de herhangi bir hükme yer verilmemiş ve fakat Uygulama Yönetmeliği ile dayanağı olan TİTRK’de yer almayan bir düzenleme ve sınırlama getirilmiş, bu durum doktrinde büyük eleştiriye sebebiyet vermiştir. Kanaatimizce, Uygulama Yönetmeliği ile dayanağı olan TİTRK’de yer almayan bir düzenleme ve sınırlama getirilmesi uygun olmamıştır. Bu nedenle, bu hükmün Uygulama Yönetmeliğinden çıkarılması ve kanun koyucu tarafından TİTRK’de açık bir şekilde düzenlenmesi uygun olacaktır. Doktrinde bu durumda TİTRK m. 13 gereğince değer tespit yapılması bir yol olarak önerilmekle birlikte, bu tespitin yaptırılmasının zorunluluk arz etmemesi karşısında soruna çözüm olmayacağı değerlendirilmektedir.

TİTRK m. 5/2 gereğince ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulması durumunda bu rehin hakkı işletmenin bütününe kapsayacak, rehnin kuruluşu anında ticari işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan her türlü taşınır varlık rehin hakkının kapsamına dahil olacaktır. Hangi taşınır varlıkların rehnin kapsamına girdiğini anlayabilmek için rehnin ne zaman kurulduğunun tespit edilmesi gerekmektedir. TİTRK m. 4/1 gereğince rehin hakkı sözleşmenin sicile tescil edilmesiyle kurulduğundan, rehnin kapsamına girecek taşınır varlıklar, rehin sözleşmesinin sicile tescil edildiği sırada işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan taşınır varlıklar olacaktır.

TİTRK m. 8/3 hükmü kendi özel sicillerine tescil suretiyle rehnedilebilecek taşınırın sadece münferit olarak rehne konu edilmeleri durumunda uygulanacak olup, TİTRK m. 5/2 gereğince ticari işletmenin tamamı üzerinde kurulacak olan rehinlerde TİTRK m. 8/3 uygulanmayacak ve bu taşınır rehne dahil olacaktır. Kanun koyucunun doktrini neredeyse ikiye bölmüş ve uygulamada oldukça önem arz eden bu konuyu yoruma izin vermeyecek bir şekilde açıklığa kavuşturması uygun olacaktır.

TİTRK gereğince kurulan rehnin (teminat yükünün) kapsamı TİTRK m. 5, m. 6 ve m. 7’de düzenlenmiş olup, buna göre rehnin kapsamına ilk olarak TİTRK m. 5 gereğince taşınır varlıkların kendisi girecektir. Bir taşınır varlık üzerinde kurulan rehin hakkının o varlığın bütünüleyici parçasını da kapsayacağına dair TİTRK m. 6/1 hükmü TMK hükümleri ile uyumlu olmakla birlikte, tarafların, taşınır varlığın mevcut veya sonradan ilave edilen eklentilerinin rehin kapsamına alınmasını ayrıca kararlaştırabileceklerini öngören TİTRK m. 6/2 hükmü TMK ile uyumlu değildir. TMK anlamında genel kural TMK m. 947/1 gereğince rehnin kapsamında bütünüleyici parçanın yanında eklentilerin de bulunması, tarafların aralarında anlaşmaları durumunda eklentilerin rehnin kapsamından çıkarılmasıdır. TMK ile TİTRK arasında eklentilerin rehnin kapsamına dahil olması açısından yaratılan bu uyumsuzluk TİTRK m. 5/2 gereğince ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi durumunda sıkıntı yaratabilecektir. Nitekim, TİTRK m. 5/2 gereğince ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin tesis edilmesi durumunda ticari işletmenin eklentisi niteliğindeki taşınırın da rehin kapsamına girmesi mümkün iken, TİTRK m. 6/2 gereğince eklentilerin kendiliğinden rehnin kapsamına girmesi söz konusu olmayacak, ancak rehnin taraflarının anlaşmaları halinde eklentiler rehnin kapsamına dahil edilebilecektir. Bu durumda TİTRK m. 5/2’de ticari işletme rehni açısından kanuni bir karine getirildiğinden hareketle, TİTRK m.5/2 hükmünün TİTRK m. 6/2’ye göre üstün tutulması, TİTRK m. 6/2’nin sadece rehnin kapsamının sözleşmeyle belirlendiği hallerde uygulanması, rehin kapsamının TİTRK m. 5/2’de olduğu gibi kanun hükmü ile belirlendiği durumlarda ise uygulanmaması gerekmektedir. Bu anlamda TİTRK m. 5/2 gereğince ticari işletmenin tamamının üstünde rehin kurulması durumunda rehnin eklentileri de kapsadığının kabulü gerekmektedir. Bununla birlikte, ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulması durumunda, rehnin kurulduğu anda ticari işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş eklentiler rehnin kapsamına dahil olacakken, rehnin

kurulduğu anda ticari işletmenin faaliyetine tahsis edilmemekle birlikte sonradan ilave edilen eklentiler rehnin kapsamı dışında kalacaktır.

TİTRK m. 7/1 ile taşınır varlığın gelecekteki her türlü hukuki getirilerinin doğrudan rehnin kapsamına gireceği öngörülmüş, örnek olarak faiz ve sigorta sayılmıştır. Her ne kadar TİTRK m. 7/1’de hukuki getiri kavramı kullanılmış olmakla birlikte, kanaatimizce bu kavram kanun koyucu tarafından sehven kullanılmış olup, medeni hukuk doktrinine ve TMK’nin yerleşik kavramlarına yabancı olan bu kavram yerine hukuki ürün (medeni semere) kavramının kullanılması uygun olacaktır. TİTRK m. 7/1’de sınırlı sayma yoluna gidilmediğinden, maddede sayılan hususların dışındaki hukuki ürünler de rehnin kapsamına dahil olacak, örneğin, rehne konu taşınır varlığın kiraya verilmesi neticesinde elde edilecek kira gelirin de hukuki ürün olarak kendiliğinden rehnin kapsamına girmesi söz konusu olacaktır. Her ne kadar TİTRK m. 7/1’de sigorta hukuki ürün olarak sayılmış ise de sigortanın hukuki bir ürün olmayıp, rehnedilen taşınır varlığın ikame değeri olması nedeniyle, kanun koyucunun ilk fırsatta bu hatayı ortadan kaldırması uygun olacaktır.

7099 sayılı Kanun ile değişik TİTRK m. 7/2 hükmünde geçen üretim süreci rehni kavramından ne anlaşılması gerektiği açık olmamakla, Uygulama Yönetmeliği ile TİTRK m. 7/2’ye göre daha açıklayıcı bir düzenleme getirildiği görülmekte birlikte, kanaatimizce, rehinli taşınır varlığın üçüncü kişilere devredilmesi durumunda sadece devir bedelinin üzerinde rehnin devam edeceğinin kabul edilmesi isabetli olmayacak, aksi durumda üretim sürecinin sonucunda elde edilen varlık devredilmediği müddetçe rehinli alacaklının rehin hakkına ilişkin bir belirsizlik söz konusu olacaktır. Bu nedenle hükmün, üretim sonucunda meydana gelen şey veya alacak üzerinde rehin hakkının kendiliğinden tesis edilmiş olacağı şeklinde anlaşılması gerekmektedir.

Teminatın (rehinle teminat altına alınan alacağın) kapsamına dair TİTRK’de açık bir hüküm bulunmamakla birlikte, TİTRK’de hüküm bulunmayan hallerde TMK’nin taşınmaz rehni hükümlerinin uygulanacağına ilişkin TİTRK m. 18 ile Uygulama Yönetmeliği m. 42’nin atfı gereğince TMK’nin taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerinin kıyasen uygulanması, bu çerçevede taşınmaz rehninde güvencenin kapsamının düzenlendiği TMK m. 875 ve zorunlu masrafların güvencesinin düzenlendiği m. 876’da yer alan kalemlerin dikkate alınması gerekmektedir. TİTRK gereğince tesis edilecek rehin hakkının anapara rehni ya da üst sınır rehni şeklinde tesis

edilmesine göre teminatın kapsayacağı alacak miktarı da değişiklik arz edecek, bu kapsamda anapara rehni tesis edilmiş ise rehnin kapsamı TMK m. 875'e göre belirlenecek, üst sınır rehninde ise TİTRK m. 10/1'in ilk cümlesi gereğince rehin sözleşmesinde yer alan azami miktar gerek ana alacak gerekse yan alacakların üst sınırını oluşturacaktır.

TİTRK ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin tarafları açısından ikili bir yapı öngörmüş olup, tarafların düzenlendiği hükümde rehinli alacaklısı ve rehin veren bakımından bir ayırım yapılmamış, bunlardan hangilerinin rehin veren hangilerinin rehin alacaklısı konumunda olabileceğine ilişkin ayrıntılar Uygulama Yönetmeliği düzenlenmiştir. Yönetmelik hükmü ile dayanağı kanun olan TİTRK'de olmayan sınırlamalar getirilmesi uygun olmayıp, kanun koyucunun ilk fırsatta bu hususu TİTRK'ye eklemesi gerekmektedir.

TTK m. 12/2 uyarınca tacir sayılanların TİTRK gereğince rehin sözleşmesi yapması mümkün olmakla birlikte, TTK m. 12/3 uyarınca tacir gibi sorumlu olanlar tacir sıfatının nimetlerinden faydalanmayıp sadece tacir sıfatının külfetlerine katlandıklarından rehin sözleşmesine taraf olamayacaktır.

Rehin sözleşmesinin hukuki niteliğine ilişkin doktrinde farklı görüşler ileri sürülmekle birlikte, kanaatimize göre rehin sözleşmesi bir tasarruf işlemi olmayıp, borçlandırıcı bir işlemdir.

TİTRK'de rehin sözleşmesi için öngörülen yazılı şekilden adi yazılı şekil anlaşılmalı, ek şekli zorunluluklar ise sicile tescil şartı olarak kabul edilmelidir.

Rehin sözleşmesinin içeriğinin TİTRK ve ikincil mevzuatta öngörülen şekilde düzenlenmesi şart olup, bu içeriği ihtiva etmeyen rehin sözleşmeleri geçerli olmayacak ve sicile tescil edilmeyecektir. TİTRK ve Uygulama Yönetmeliği ile belirlenen rehin sözleşmesinin zorunlu içeriği, sözleşmede zorunlu surette bulunması gereken asgari hususları ihtiva etmekte olup, bu zorunlu hususlar dışında tarafların rehin sözleşmesine hüküm eklemesinin önünde bir engel bulunmamaktadır. Bununla birlikte, TBK ve TMK hükümleri ile sözleşme hukuku için geçerli olan temel hükümlere aykırı hususlara sözleşmede yer verilemeyecektir. Yine, sözleşmede emredici hükümlere aykırı, rehin hakkının sınırlı ayni hak niteliğine zarar veren ve bu hakkın içeriğine ilişkin değişiklik yapan hususlarla ilgili hüküm getirilmesi mümkün olmayacak, sözleşmede bu yönde bir hükme yer verilmesi halinde sözleşme geçersiz sayılacaktır.

Bir ticari işletme rehni sözleşmesinde ticari işletmenin devrini kısıtlayan veya bir sınırlı aynı hakla takyit edilmesini engelleyen hükümler mevcut ise sözleşme tamamen geçersiz olmayacak ve fakat TBK m. 27/2 gereğince sadece bu kayıtlar geçersiz olacaktır.

Dayanağı kanun olan TİTRK’de herhangi bir kısıtlama olmamasına karşın Sicil Yönetmeliği m. 22/1 ile rehin sözleşmesinin taraflarının ancak birlikte sicile tescil talebinde bulunabileceğine ilişkin getirilen düzenleme normlar hiyerarşisine aykırı olup, bu kısıtlamanın kaldırılması uygun olacaktır. Kanaatimize göre, tasarruf yetkisi sahibi rehin verenin tek başına başvurusu yeterlidir.

Mülga TİRK ilerleme sistemini kabul etmiş olmakla birlikte, TİTRK hem ilerleme sisteminin hem de sabit dereceler sisteminin uygulanabileceği ve taraflara seçim hakkı tanınan ikili bir sistem kabul etmiştir. Rehin sözleşmesinde bir rehin sisteminin taraflarca belirlenmemesi durumunda rehin ilerleme sistemine göre kurulmuş sayılacağından, TİTRK’de kural olarak ilerleme sistemi kabul edilmiştir. TİTRK’nin getirdiği ikili sistemde her ne kadar aslolan ilerleme sistemi olmakla birlikte, ilerleme sisteminin yanında sabit dereceler sisteminin uygulama alanı bulması da söz konusu olabilecektir.

Her ne kadar Uygulama Yönetmeliği m. 25/5, m. 25/6, m. 25/7 ile m. 33/2’de ilerleme hakkının boşalan dereceye yapılacağı öngörülmüş olmakla birlikte, ilerleme sisteminde derece bulunmaması sebebiyle, derece ibaresi yerine sıra ibaresinin kullanılması gerekmektedir.

Uygulama Yönetmeliği m. 25/6, m. 25/7 ve m. 33/2 gereğince boşalan sıraya ilerleme hakkı veren sözleşmelerin yapılabilmesi mümkün olmakla birlikte, bu sözleşmelerin geçerli olabilmesi için önceki sırada bulunan rehin alacaklılarının muvafakati şartı getirilmiş olup, ilerleme sisteminde sabit dereceler bulunmaması, bu kapsamda tarih sırası öncelikli rehin terkin edildiğinde, mevcut rehinlerin kendiliğinden tarih sırasına göre yeniden sıralanacak olması sebebiyle bu durum başka bir aksaklık olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda, ilerleme sistemi açısından muvafakat şartının ilgili hükümlerden çıkarılması uygun olacaktır.

Sabit dereceler sistemine göre kurulan taşınır rehninde, farklı sıralarda kurulmuş bulunan rehin haklarından birinin terkin edilmiş olması, sonraki sırada yer alan rehin alacaklısına doğrudan boşalan dereceye geçme hakkı vermemektedir. Bu nedenle

sonraki sırada yer alan rehin alacaklısının üstte boşalan dereceye geçmesi, tarafların ayrı bir boş dereceye ilerleme sözleşmesi akdetmesi ya da rehin sözleşmesinde bu yönde bir hükme yer verilmesi ile mümkün olabilecek olup, bu hususun sicile tescil edilmesi gerekmektedir.

Rehin sözleşmesinin taraflarının hak ve yükümlülükleri açısından TİTRK ile getirilen en önemli yeniliklerden biri de rehin konusunu paraya çevirme yetkisinin yanında rehin alacaklısına seçimlik hakların tanınması olup, bu kapsamda TİTRK m. 14 ile rehin alacaklısına; rehne konu edilen taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebilme, alacağını varlık yönetim şirketlerine devredebilme ve zilyetliğin devrine konu olmayan varlıklarda kiralama ve lisans hakkını kullanabilme yollarına başvurabilme imkanları verilmiştir.

TİTRK m. 14'te rehin alacaklısına tanınan hakların kullanılabilmesi için temerrüdün şart olup olmadığı hususunda doktrinde görüş ayrılığı bulunmakta olup, kanaatimizce bu seçimlik hakların kullanılabilmesi için alacağın muaccel olması yeterli kabul edilmemeli, bu anlamda temerrüt şartı aranmalıdır.

TİTRK m. 14/1-a hükmü ile birinci derece rehin alacaklısına tanınan mülkiyetin devrini talep edebilme hakkı, rehin borçlusunun temerrüdü halinde rehin alacaklısına taşınır varlığın doğrudan mülkiyetini devir hakkını değil ve fakat mülkiyeti devir talebinde bulunabilme hakkını tanımakta olup, bu talebin İİK m. 24 gereğince icra daireleri vasıtasıyla yapılması gerekmektedir.

TİTRK m. 14 ile rehin alacaklısına rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebilme imkanı tanınmasının lex commissoria yasağına aykırı olup olmadığı konusunda doktrinde farklı görüşler ileri sürülmekle birlikte, kanaatimizce TİTRK m. 14/1-a bendi lex commissoria yasağına aykırı değildir. Bu hüküm lex commissoria yasağına bir istisna oluşturmaktadır.

TİTRK m. 14/1-a bendi gereğince rehin alacaklısının rehin konusu taşınırın mülkiyetinin devrini talep etme hakkının birtakım şartlara bağlandığı görülmekte olup, rehin alacaklısının bu hakkı kullanabilmesi için öncelikle birinci derece alacaklı olması, rehne konu taşınır varlığın zilyetliğin devrine uygun olması ve rehin alacaklısının elinde ilam veya ilam niteliğinde belge olması gerekmektedir. Her ne kadar birinci derece olmayan rehin alacaklıları TİTRK m. 14/1-a bendinden faydalanamayacak olmakla birlikte, TİTRK m. 14/1'de öngörülen diğer seçimlik haklarını kullanabilecektir.

TİTRK m. 14/1-a bendi ile sağlanan imkanın sadece birinci derece rehin alacaklılarına tanınması; birinci derece alacaklı ifadesinin derece sistemine işaret ettiği, dolayısıyla ilerleme sisteminde kuruluş anı itibariyle ilk sırada bulunan rehin alacaklısına bu imkanın tanınmadığı, böyle bir ayrımın haklı bir gerekçesi bulunmadığı gerekçesiyle doktrinde haklı olarak eleştirilmiştir. Her ne kadar Uygulama Yönetmeliği ile rehne konu taşınır varlığın mülkiyetinin devrini talep edebilme yetkisi TİTRK m. 14/1-a bendine göre daha detaylı bir şekilde düzenlenerek konuya açıklık getirilmiş olmakla, bu anlamda Uygulama Yönetmeliği gereğince ilerleme sistemine göre kurulan rehinlerde, tescil anına göre belirlenen ilk rehin alacaklısının, sabit dereceler sistemine göre kurulan rehinlerde ise derece ve sıra olarak en önce bulunan rehin alacaklısının bu hakka sahip olduğu hükme bağlanmış olmakla birlikte, dayanağı kanun olan TİTRK’de yer almayan bir düzenlemeye yönetmelik hükmünde yer verilmesi kanaatimizce doğru olmamıştır. Bu anlamda kanun koyucunun bu durumu ilk fırsatta TİTRK’ye eklemesi uygun olacaktır.

TİTRK m. 14/1-a bendinde düzenlenen mülkiyetin devrini talep etme hakkı, rehne konu olan varlığın üzerinde fiili hakimiyet kurmaya elverişli ve cismani varlıklardan olmasını gerektirdiği için bu hak TİTRK m. 5/2 gereğince ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin tesis edildiğinde kullanılamayacaktır. Nitekim, ticari işletme bünyesinde maddi malvarlığı unsurlarının yanında fiziki veya cismani bir varlığı bulunmayan maddi olmayan malvarlığı unsurları da yer almakta olup, TİTRK m. 14/1-a bendinde atıf yapılan İİK m. 24’ün sadece teslimine uygun varlıklar için uygulama alanı bulabileceğinden hareketle, ticari işletmenin bütünü üzerinde rehin kurulduğunda rehin alacaklısının mülkiyetin devrini talep yetkisini kullanma imkanının bulunmadığı değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, rehin alacaklısının ticari işletmenin bütünü üzerinde uygulanmaya daha elverişli olan TİTRK m. 14/1-c’de seçimlik hakkını kullanması mümkündür.

Borçlunun temerrüde düşmesi durumunda rehin alacaklısı TİTRK m. 14/1-ç bendi gereğince genel hükümler çerçevesinde takip yapabilecek olup, bu hak 7099 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonucunda kanun koyucu tarafından seçimlik bir hak olarak düzenlenmiştir. Bu kapsamda rehin alacaklısı TİTRK m. 14/1’de yer verilen diğer yollara başvurabileceği gibi, bu yollara başvurmadan genel hükümler çerçevesinde takip de yapabilecektir. Kanaatimizce genel hükümler çerçevesinde takip yapılmasından, İİK m. 45 gereğince rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takibin anlaşılmaması gerekmektedir.

Ticari işletme rehninin fer'i bir hak olması sebebiyle bu hak temin ettiği alacağın son bulmasıyla sona erecektir. Bu anlamda, alacağı sona erdiren durumlar rehni de kendiliğinden sona erdirecektir. Buna göre, TBK'de borcun sona erme halleri olarak sayılan ifa, ibra, yenileme, alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi ve imkansızlık durumlarında asıl borç ile birlikte rehin hakkı da sona erecektir. Bunun dışında Uygulama Yönetmeliği ile diğer sona erme halleri düzenlenmiş olup, bu kapsamda rehin hakkı; belirlenen sürenin sona ermesi, rehnin terkinin veya rehinli taşınır varlığın tamamen yok olması suretiyle de sona erebilecektir.

TİTRK'den doğacak uyuşmazlar için TİTRK'de genel görevli mahkemeye ilişkin bir düzenleme yapılmadığından, görevli mahkeme genel hükümlere göre tespit edilecektir. Bu kapsamda, TİTRK uyarınca kurulan bir rehin ilişkisinde görevli mahkemeyi tespit edebilmek için rehin sözleşmesinin taraflarını incelemek gerekecektir. Ticari işletme rehni açısından rehin borçlusu olan taraf her durumda tacir olacaktır. Bu kapsamda, rehin alacaklısının kim olduğuna göre bir değerlendirme yapılması ve görevli mahkemenin buna göre tayin edilmesi gerekmektedir. Rehin borçlusunun tacir, rehin alacaklısının ise esnaf olduğu durumda ortaya çıkabilecek uyuşmazlık ticari davaya vücut vermeyecek ve HMK m. 2 gereğince asliye hukuk mahkemesi görevli olacaktır. Hem rehin borçlusunun hem de rehin alacaklısının tacir olduğu ikinci durumda ortaya çıkacak uyuşmazlık TTK m. 4/1 gereğince nispi ticari davaya vücut verecek ve TTK m. 5/1 gereğince asliye ticaret mahkemesi görevli olacaktır. Rehin sözleşmesinde rehin alacaklısının kredi kuruluşu olması halinde ise doğacak uyuşmazlık mutlak ticari davaya vücut verecektir.

TİTRK'de yetkiye ilişkin herhangi bir hükme yer verilmediğinden, yetkili mahkemenin tespit edilebilmesi için genel hükümlere başvurulması gerekmektedir. TİTRK gereğince kurulacak olan rehin ilişkisi bir sözleşmeye dayanmakta olup, HMK m. 6 ve HMK m. 10 gereğince genel yetkili mahkeme davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesi olacakken, özel yetkili mahkeme ise rehin sözleşmesinin ifa edileceği yer mahkemesi olacaktır.

Her ne kadar TİTRK uyarınca kurulacak ticari işletme rehninin uygulanmasından doğacak uyuşmazlıklar açısından hangi mahkemenin görevli ve yetkili olduğuna yönelik genel bir hükme TİTRK'de yer verilmemiş olmakla birlikte TİTRK uyarınca çıkarılan ikincil düzenlemelerde bir kısım uyuşmazlıklar için görevli

ve yetkili mahkemelere yer verilmiş olup, bu durum Anayasa hükmüne aykırı olduğu gerekçesiyle doktrinde ağır eleştiriye maruz kalmıştır. Kanaatimizce de Anayasa'ya aykırı bu düzenlemelerin bir an önce ikincil düzenlemelerden çıkarılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Acar, F. (2017). *Rehin Hukuku Dersleri*. (2. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Acar, F. (2018). “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Bakımından Rehin Alanın ve Rehin Veren Hak ve Yükümlülüklerine Kısa Bir Bakış”. L. Sirmen, B. Özbilen (Editörler). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu*. Ankara: Yetkin Yayınları. 191-198.
- Akipek, J. G. (1972). *Türk Eşya Hukuku (Aynî Haklar) Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili*. (2. Bası). Ankara: Sevinç Matbaası.
- Akipek Öcal, Ş. (2017). “Taşınır Rehni Sözleşmeleri ve Sözleşmelerde Şekil”. *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 5(1). 81-92.
- Aksoy, M. A. (2018). “Yeni Bir Kurum Olarak Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni’nin Ticari İşletme Rehni ile Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi”. *Ankara Barosu Dergisi*. S.1. 55-90.
- Antalya, O. G. (2017). “Eşya Hukukuna Hakim İlkelerden Aleniyet İlkesi”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. 23(3). 419-440.
- Antalya, O. G., Acar, F. (2017). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni*. (2. Bası). İstanbul: Aristo Yayıncılık.
- Antmen, A. (2001). *Ticari İşletme Rehni*. Ankara: Yetkin Yayıncılık.
- Arkan, S. (2023). *Ticari İşletme Hukuku*. (29. Bası). Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Arkan, S. (2018). “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Açısından Ticari İşletmenin Rehni”. L. Sirmen, B. Özbilen (Editörler). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu*. Ankara: Yetkin Yayınları. 141-179.
- Arvas, M. M. (2017). *6750 Sayılı Kanuna Göre Rehne Konu Olabilecek Taşınırlar*. Ankara.
- Arvas, M. M. (2018). “Türk Hukukunda Alacak Rehni”. *Bankacılar Dergisi*. 29 (104). 68-81.
- Atakan, M. C. (2018). “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Sona Ermesi”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 26(2). 2018. 397-441.
- Aydoğan, F. (2018). “Uygulamaya Yönelik Açıklamalar”. L. Sirmen, B. Özbilen (Editörler). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu*. 265-270.
- Ayhan, R., Çağlar, H., Özdamar, M. (2019). *Ticari İşletme Hukuku*. (Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 12. Baskı). Ankara: Yetkin Yayıncılık.
- Aytaç, Z. (2018). “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kapsamında Taraflar”. L. Sirmen, B. Özbilen (Editörler). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu*. Ankara: Yetkin Yayınları. 85-116.
- Bahtiyar, M. (2020). *Ticari İşletme Hukuku*. (21. Baskı). İstanbul: Beta Yayınevi.
- Baydak, E. (2018). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni*. İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Bozer, A., Göle, C. (2018). *Ticari İşletme Hukuku*. (5. Bası). Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü.
- Cansel, E. (1967). *Türk Menkul Rehni Hukuku Cilt I*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Çamurcu, E. (2017). “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Tarafları”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 21(3). 201-234.
- Davran, B. (1972). *Rehin Hukuku Dersleri*. İstanbul.
- Dural, M., Sarı, S., Öğüz, T., Gümüş, M. A. (2015). *Türk Özel Hukuku: Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri C: I*. (10. Bası). İstanbul: Filiz Kitabevi.

- Duran, A. (2016). "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesi Taraflarının Hak ve Yükümlülükleri". *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. C. 4. S. 2. 103-118.
- Ergüne, M.S. (2018). "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Kuruluşu". L. Sirmen, B. Özbilen (Editörler). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu*. Ankara: Yetkin Yayınları. 117-124.
- Erten, M. A. (2001). *Bankacılık Uygulamasında Ticari İşletme Rehni*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Erten, M. A. (2018). "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninde Teminatın Taşınır Varlık Yönünden Kapsamı". L. Sirmen, B. Özbilen (Editörler). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu*. Ankara: Yetkin Yayınları. 181-189.
- Esener, T., Güven, K. (2017). *Eşya Hukuku*. Ankara.
- Göktürk, K. (2013). "Ticaret Kanunu Değişikliğinin, Ticari İşletme Rehninde İyiniyetli Üçüncü Şahısları Koruyan Düzenlemeye Etkisi". *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 8(2). 885-900.
- Göktürk, K., Can, M. Ç., Kaşak, E., Akkuş, M., Küçükaydın, D., Türkdoğan, A. F. (2021). *Ticari İşletme Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Göle, C., Aydoğan, G. (2017). "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi". *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*. 33(1). 5- 51.
- Güleş, B., Doğu, H. M. (2016). "6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Kapsamında Kurulan Taşınır Rehni Sözleşmesinin Şekli". *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. C. 11. S. 147-148. s. 53-73.
- Gümüş, M. A (2018). "6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Bakımından Temerrüt Sonrası Haklar". L. Sirmen, B. Özbilen (Editörler). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu*. Ankara: Yetkin Yayınları. 199-225.
- Güncan, G. (2023). *6750 sayılı Kanun Kapsamında İşletme Rehni*. Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir.
- Hasırcı, H. (2017). "6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun İcra ve İflas Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi". *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*. 33(2). 209-269.
- Hazıroğlu, E. C. (2022). "6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Kapsamında Münferiden Ticaret Unvanı Üzerinde Rehin Hakkı Tesisi". *Prof. Dr. Zühtü Aytaç'a Armağan*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık. 999-1038.
- Haznedar, İ. M. (2008). *Ticari İşletme Rehni ve Paraya Çevrilmesi*. İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Helvacı, İ. (1997). *Türk Medeni Kanununa Göre Lex Commissoria (Mürtehinin Merhunu Temellük) Yasağı*. İstanbul: Alfa Yayınevi.
- Karakuş Erbaş, B. (2018). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni ve Rehin Alacaklısının Korunması*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kayıhan, Ş. (2021). *Ticari İşletme Hukuku*. (Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 7. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kırca, Ç. (2018). "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninde Sıra". L. Sirmen, B. Özbilen (Editörler). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu*. Ankara: Yetkin Yayınları. 159-179.
- Koçak, Z. (2021). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Uygulaması ve Olası Sonuçları*. Yüksek Lisans Tezi. Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Ankara.

- Köprülü, B., Kaneti, S. (1982). *Sınırlı Ayni Haklar*. (2. Baskı). İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Makaracı Başak, A. (2014). *Taşınır Rehni Sözleşmesi*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Narbay, Ş., Yıldız, M.E. (2018). “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde Ticari İşletme Rehninde “Rehinli Taşınır Sicili”nin Diğer Sicillerle İlişkisi Üzerine Değerlendirme”. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*. C. XXXIV (34). S.4. 37-90.
- Nomer, H. N., Ergüne, M. S. (2019). *Eşya Hukuku (Zilyetlik-Tapu Sicili-Mülkiyetin Genel Hükümleri-Taşınır Mülkiyeti-Rehin Hakları)*. (Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 6. Bası). İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık.
- Oğuzman, M. K., Barlas, N. (2015). *Medeni Hukuk: Giriş-Kaynaklar-Temel Kavramlar*. (21. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Oğuzman, K., Seliçi, Ö., Oktay Özdemir, S. (2022). *Eşya Hukuku*. (Güncellenmiş ve Eklemeler Yapılmış 24. Bası). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Oktay Özdemir, S. (2018). “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre Rehin Hakkı Kurulabilecek Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar”. *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu*. Ankara: Yetkin Yayınları. 53-83.
- Oral, B. (2019). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Öcal Apaydın, B. (2018). “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Teminat Yükünün Kapsamı Bakımından Özellik Arz Eden Haller”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 13. S. 69-170. 87- 120.
- Öz, T. (2017). “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu”. *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 16(2). 151-186.
- Özdamar, M. (2007). “Yargıtay Kararları Işığında Ticarî İşletmede Şube Kavramı”. *Ankara Barosu Dergisi*, S. 1. 48-61.
- Poroy, R., Yasaman, H. (2017). *Ticari İşletme Hukuku*. (16. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Serozan, R. (2014). *Eşya Hukuku I*. (3. Bası). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Seven, V. (2019). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na Göre Taşınır (Varlık) Rehni*. (2. Bası). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Sirmen, L. (2017). *Eşya Hukuku*. (5. Bası). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Sirmen, L. (2018). “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi, Niteliği ve Rehne Hakim Olan İlkeler”. L. Sirmen, B. Özbilen (Editörler). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu*. Ankara: Yetkin Yayınları. 21-52.
- Şenocak, K., Kahraman, Z., Tuncer Kazancı, İ., Öcal Apaydın, B. (2019). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Şit İmamoğlu, B. (2017). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Türker, E. (1981). *Ticari İşletme Rehni*. Eskişehir: Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları. No: 228/150.
- Ülgen, H., Helvacı, M., Kaya, A., Nomer Ertan, F. (2019). *Ticari İşletme Hukuku*. İstanbul.
- Yılmaz, E. (2018). “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na Göre Rehinli Alacaklının Alacağını Tahsil Etme Yolları”. L. Sirmen, B. Özbilen (Editörler). *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu*. Ankara: Yetkin Yayınları. 227- 258.
- İnternet: <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss418.pdf> , Erişim tarihi: 27.12.2023.
- İnternet: <https://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0753.pdf> , Erişim tarihi: 27.12.2023.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : İlgin, İlker
Uyruğu : T.C.

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Ticaret Hukuku Bilim Dalı	2023
Lisans	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi	1996
Lise	Bursa Çelebi Mehmet Lisesi	1991

